

Wymagania na poszczególne oceny w klasie IV.

Wymagania na oceny uwzględniają zapisy podstawy programowej z 2017 r. oraz zmiany z 2024 r., wynikające z uszczuplonej podstawy programowej. Szarym kolorem oznaczono treści, o których realizacji decyduje nauczyciel.

*Gwiazdką oznaczono tematy dodatkowe (nieobowiązkowe) z podstawy programowej

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny				
		dopuszczająca	dostateczna	dobra	bardzo dobra	celująca
Rozdział 1. Z historią na Ty						
1. Historia – nauka o przeszłości	– historia jako nauka o przeszłości; – historia a baśnie i legendy; – efekty pracy historyków i archeologów; – źródła historyczne, ich przykłady oraz podział.	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>współczesność, przeszłość, historia, legenda, baśń</i> ; – rozróżnia przeszłość od współczesności; – potrafi krótko scharakteryzować, czym zajmują się historycy.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>archeologia, źródła historyczne</i> ; – rozróżnia pracę historyków i archeologów; – potrafi podać przykłady postaci legendarnych i historycznych; – wyjaśnia, czym są przyczyny i skutki; – dokonuje podstawowego podziału źródeł historycznych.	– wskazuje różne przykłady materialnych źródeł pisanych i niepisanych.	– omawia rolę źródeł historycznych w procesie poznawania dziejów.	– potrafi zaproponować podział źródeł pisanych bądź niepisanych na podkategorie; – ocenia wiarygodność różnego rodzaju źródeł pisanych.
2. Historia wokół nas	– znaczenie pamiątek rodzinnych; – drzewo genealogiczne – sposób przedstawienia historii rodziny; – „wielka” i „mała” ojczyzna; – patriotyzm jako miłość do ojczyzny; – sposoby wyrażania	– przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminami: <i>ojczyzna, patriotyzm</i> ; – podaje przykłady pamiątek rodzinnych.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>ród, drzewo genealogiczne</i> ; – przygotowuje drzewo genealogiczne najbliższej rodziny; – podaje przykłady postaw i zachowań patriotycznych.	– poprawnie posługuje się terminem <i>tradycja</i> ; – podaje przykłady regionalnych tradycji.	– poprawnie posługuje się terminem „ <i>mała ojczyzna</i> ”; – tworzy przewodnik po własnej miejscowości.	– wskazuje wybitne postaci w dziejach regionu.

	patriotyzmu; – „mała ojczyzna” i ich tradycje; – znaczenie terminów: <i>tradycja, drzewo genealogiczne, ojczyzna, mała ojczyzna, patriotyzm</i> .					
3. Mieszkamy w Polsce	– państwo polskie i jego krainy historyczne; – mój region częścią Polski; – naród polski jako zbiorowość posługująca się tym samym językiem, mająca wspólną przeszłość i zamieszkująca to samo terytorium; – dziedzictwo narodowe; – polskie symbole narodowe; – polskie święta państwowe; – znaczenie terminów: <i>kraina historyczna, naród, symbole narodowe, Polonia</i> .	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminem <i>symbole narodowe</i> ; – wskazuje na mapie państwo polskie i jego granice.	– poprawnie posługuje się terminem <i>naród</i> ; – przedstawia polskie symbole narodowe; – przedstawia najważniejsze święta państwowe; – wskazuje na mapie stolicę państwa.	– poprawnie posługuje się terminem <i>region</i> ; – wskazuje na mapie główne krainy historyczne Polski oraz największe miasta; – przedstawia genezę najważniejszych świąt państwowych.	– poprawnie posługuje się terminem <i>Polonia</i> ; – podaje przykłady dziedzictwa narodowego Polaków.	– omawia genezę polskich symboli narodowych; – tworzy przewodnik po własnym regionie.

4. Czas w historii	– chronologia i przedmiot jej badań; – oś czasu i sposób umieszczania na niej dat; – podstawowe określenia czasu historycznego (<i>data</i>, <i>okres p.n.e. i n.e.</i>, <i>tysiąclecie</i>, <i>wiek</i>); – cyfry rzymskie oraz ich arabskie odpowiedniki; – epoki historyczne: starożytność, średniowiecze, nowożytność, współczesność oraz ich daty graniczne.	– przy pomocy nauczyciela używa terminów chronologicznych: <i>tysiąclecie</i>, <i>wiek</i>; – umieszcza daty na osi czasu.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>chronologia</i>, <i>okres p.n.e. i n.e</i> – zamienia cyfry arabskie na rzymskie; – porządkuje fakty i epoki historyczne oraz umieszcza je w czasie.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>era</i>, <i>epoka historyczna</i>; – podaje cezury czasowe epok historycznych.	– wyjaśnia okoliczności ustanowienia roku 1 i podziału na dwie ery; – podaje przykłady innych rachub mierzenia czasu.	– charakteryzuje główne epoki historyczne.
5. Obliczanie czasu w historii	– obliczanie upływu czasu między poszczególnymi wydarzeniami; – określanie, w którym wieku doszło do danego wydarzenia; – podział czasu na wieki i półwiecza.	– przy pomocy nauczyciela określa, w którym wieku miało miejsce dane wydarzenie; – oblicza upływ czasu między wydarzeniami w ramach jednej ery.	– poprawnie wskazuje wydarzenie wcześniejsze w czasach p.n.e; – oblicza upływ czasu między wydarzeniami w ramach obu er.	– określa początek i koniec wieku; – poprawnie umiejscawia wydarzenia z obu er na osi czasu.	– oblicza upływ czasu między wydarzeniami, w tym na przełomie obu er.	– przyporządkowuje wydarzenia do epok historycznych.

6. Czytamy mapę i plan	– podobieństwa i różnice między mapą a planem; – znaczenie mapy w pracy historyka; – odczytywanie informacji z planu i mapy historycznej; – najstarsze mapy świata.	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>mapa, plan</i>; – dostrzega różnice między mapą a planem.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>legenda, symbol</i>; – objaśnia symbole legendy mapy; – odczytuje z mapy podstawowe informacje.	– wyjaśnia, czym jest kartografia; – przygotowuje proste plany miejscowe.	– rozróżnia mapę geograficzną, polityczną, historyczną.	– wyjaśnia zasadę działania i rolę GPS-u we współczesnej lokalizacji przestrzennej.
Rozdział II: Od Piastów do Jagiellonów						
1. Mieszko I i chrzest Polski	– słowiańskie pochodzenie Polaków; – książę Mieszko I pierwszym historycznym władcą Polski; – małżeństwo Mieszka I z Dobrawą; – chrzest Mieszka I i jego znaczenie – znaczenie terminów: <i>plemię, Słowianie, Piastowie</i>.	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>plemię, dynastia</i>; – wie, kto był pierwszym historycznym władcą Polski.	– poprawnie posługuje się terminem <i>Piastowie</i>; – wyjaśnia pochodzenie nazwy „Polska”.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Słowianie, poganin</i>; – zna wydarzenia związane z data 966.	– wyjaśnia okoliczności zawarcia małżeństwa z Dobrawą oraz przyjęcia chrztu przez Mieszka; – przedstawia najważniejsze konsekwencje przyjęcia chrztu.	– wskazuje na mapie rozmieszczenie plemion słowiańskich na ziemiach polskich; – charakteryzuje znaczenie przyjęcia chrześcijaństwa dla państwa polskiego.
2. Bolesław Chrobry – pierwszy król Polski	– misja świętego Wojciecha u Prusów; – zjazd gnieźnieński i pielgrzymka cesarza Ottona III; – wojny Bolesława Chrobrego z sąsiadami i przyłączenie nowych ziem;	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>cesarz, koronacja, wojowie</i>; – wie, kto był pierwszym królem Polski.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>relikwie, gród, drużyna</i>; – zna wydarzenia związane z datami: 1000, 1025; – charakteryzuje misję św. Wojciecha.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>biskupstwo, arcybiskupstwo</i>; – przedstawia przyczyny i skutki zjazdu gnieźnieńskiego.	– zna wydarzenia związane z datami: 1002–1018; – wskazuje na mapie terytoria podbite przez Bolesława Chrobrego; – wyjaśnia znaczenie koronacji Bolesława Chrobrego.	– ocenia skutki polityki wewnętrznej i zagranicznej Bolesława dla państwa polskiego.

	– koronacja Bolesława Chrobrego na króla Polski; – znaczenie terminów: <i>misja, relikwie, cesarz, arcybiskupstwo, biskupstwo, koronacja, gród, drużyna, wojowie</i> .					
*W średniowiecznym klasztorze	– zakony chrześcijańskie; – życie w klasztorze; – wpływ zakonów na rozwój średniowiecznego rolnictwa; – rola zakonów w rozwoju wiedzy i średniowiecznego piśmiennictwa; – najstarsze zakony na ziemiach polskich i ich znaczenie; – znaczenie terminów: <i>duchowieństwo, zakon, mnich, klasztor</i> .	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>duchowieństwo, zakon, mnich, klasztor</i> ; – opisuje podstawowe zajęcia duchowieństwa zakonnego w średniowieczu.	– podaje przykłady średniowiecznych zakonów; – opisuje życie wewnątrz klasztoru.	– wyjaśnia, w jaki sposób zakony przyczyniły się do rozwoju rolnictwa na ziemiach polskich.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>reguła zakonna, skryptorium</i> ; – charakteryzuje wkład duchowieństwa w średniowieczną kulturę.	– podaje przykłady współczesnych zakonów chrześcijańskich.
3. Polska Kazimierza Wielkiego	– Kazimierz Wielki ostatnim królem z dynastii Piastów; – reformy Kazimierza Wielkiego; – zjazd monarchów w Krakowie – uczta u Wierzyńka;	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminem: <i>uniwersytet, żak</i> ; – wyjaśnia, dlaczego historycy nadali królowi Kazimierzowi przydomek „Wielki”.	– zna wydarzenia związane z datami: 1364, 1370; – wyjaśnia powiedzenie: <i>Zastał Polskę drewnianą, a zostawił murowaną</i> .	– wymienia główne reformy Kazimierza Wielkiego; – wyjaśnia cele założenia oraz znaczenie utworzenia Akademii Krakowskiej; – wskazuje na mapie ziemie przyłączone do Polski za panowania Kazimierza	– poprawnie posługuje się terminem <i>uczta u Wierzyńka</i> ; – opisuje zjazd monarchów w Krakowie.	– porównuje politykę prowadzoną przez Bolesława Chrobrego i Kazimierza Wielkiego.

	– umocnienie granic państwa (<i>Zastał Polskę drewnianą, a zostawił murowaną</i>); – utworzenie Akademii Krakowskiej; – znaczenie terminu: <i>żak, uniwersytet</i>.			Wielkiego.		
*Rycerze i zamki	– średniowieczni rycerze i ich rola; – funkcje i wygląd zamków; – od paza do rycerza; – uzbrojenie rycerskie; – turnieje rycerskie; – kodeks rycerski; – znaczenie terminów: <i>rycerz, zamek, paż, giermek, pasowanie, herb, kopia, fosa</i>.	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>rycerz, fosa, kopia, zamek</i>; – opisuje wygląd średniowiecznego rycerza i zamku.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>pasowanie, paż, giermek</i>; – wyjaśnia, kto i w jaki sposób mógł zostać rycerzem.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>herb, dziedziniec, zbrojownia, baszta</i>; – charakteryzuje kodeks rycerski.	– podaje przykłady zachowanych zamków średniowiecznych w Polsce i w regionie.	– przedstawia przykłady wzorców rycerskich utrwalonych w literaturze i legendach.
4. Jadwiga i Jagiełło – unia polsko-litewska	– objęcie władzy przez Jadwigę; – zasługi Jadwigi dla polskiej kultury, nauki i sztuki; – przyczyny zawarcia unii polsko-litewskiej w Krewie; – okoliczności objęcia władzy w Polsce przez Władysława Jagiełłę; – skutki zawarcia unii polsko-litewskiej;	– przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminem <i>Jagiellonowie</i>; – charakteryzuje postać <i>Jadwigi i Władysława Jagiełły</i>.	– poprawnie posługuje się terminem <i>unia</i>; – zna wydarzenia związane z datą 1385; – wskazuje na mapie Królestwo Polskie oraz obszar Wielkiego Księstwa Litewskiego.	– przedstawia okoliczności zawiazania unii polsko-litewskiej; – wymienia postanowienia unii w Krewie.	– opisuje sytuację związaną z objęciem tronu polskiego po wygaśnięciu dynastii Piastów.	– poprawnie posługuje się terminem <i>Andegawenowie</i>; – omawia zagrożenie ze strony zakonu krzyżackiego dla Polski i Litwy.

	– zagrożenie ze strony Krzyżaków; – znaczenie terminów: <i>unia, Jagiellonowie</i>.					
5. Bitwa pod Grunwaldem	– bitwa pod Grunwaldem i biorący w niej udział rycerze.		– zna wydarzenia związane z datą 1410;	– przedstawia przyczyny wielkiej wojny z zakonem krzyżackim; – opisuje przebieg bitwy pod Grunwaldem.	– charakteryzuje postać Ulricha von Jungingena.	– przedstawia skutki bitwy pod Grunwaldem oraz postanowienie pokoju toruńskiego.
6. Mikołaj Kopernik – wielki astronom	– Mikołaj Kopernik i jego życie; – odkrycie Mikołaja Kopernika i powiedzenie <i>Wstrzymał Słońce i ruszył Ziemię</i>; – dokonania Kopernika spoza dziedziny astronomii; – znaczenie terminu: <i>astronomia</i>.	– przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminem <i>astronomia</i>; – wie, kim był Mikołaj Kopernik.	– wyjaśnia powiedzenie: <i>wstrzymał Słońce i ruszył Ziemię</i>;	– wie, gdzie urodził się Mikołaj Kopernik oraz gdzie znajduje się jego grób; – przedstawia poglądy na temat Ziemi i Układu Słonecznego przed odkryciem Kopernika.	– poprawnie posługuje się terminem: <i>teoria heliocentryczna</i>; – przedstawia inne dokonania i zainteresowania Mikołaja Kopernika;	– wyjaśnia, dlaczego najważniejsze dzieło Kopernika zostało potępione przez Kościół.
Rozdział III: Wojny i upadek Rzeczypospolitej						
1. Jan Zamoyski i złoty wiek Polski	– złoty wiek Polski; – kariera polityczna i wojskowa Jana Zamoyskiego; – Zamość – miasto renesansowe; – znaczenie terminów: <i>szlachta, kanclerz, hetman</i>.	– przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminem: <i>szlachta</i>; – zna królów Polski: <i>Zygmunta I Starego, Zygmunta II Augusta i Stefana Batorego</i>.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>kanclerz, hetman</i>; – charakteryzuje postać i dokonania Jana Zamoyskiego.	– poprawnie posługuje się terminem <i>złoty wiek</i>; – charakteryzuje zabudowę i układ Zamościa; – wskazuje na mapie Zamość.	– wyjaśnia słowa Zamoyskiego: <i>Takie będą Rzeczypospolite, jakie ich młodzieży chowanie</i>;	– charakteryzuje Zamość, jako przykład miasta renesansowego.

2. XVII wiek – stulecie wojen	– potop szwedzki, rola Stefana Czarnieckiego; – obrona Jasnej Góry i rola przeora Augustyna Kordeckiego; – król Jan III Sobieski i jego zwycięstwa nad Turkami; – rola husarii w polskich sukcesach militarnych; – znaczenie terminów: <i>potop szwedzki</i>, <i>husaria</i>, <i>wielki wezyr</i>, <i>odsiecz</i>.	– przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminem <i>potop szwedzki</i>; – wskazuje na mapie granice Rzeczypospolitej.	– wskazuje na mapie sąsiadów Rzeczypospolitej; – zna wydarzenia związane z datami: 1655–1660, 1683;	– poprawnie posługuje się terminem: <i>wojna podjazdowa</i>, <i>odsiecz wiedeńska</i>; – opisuje wygląd i uzbrojenie husarii; – zna postaci: Augustyn Kordecki, Stefan Czarniecki, Jan III Sobieski, oraz ich dokonania.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>husaria</i>, <i>wielki wezyr</i>; – przedstawia przebieg potopu szwedzkiego i przełomowej obrony Jasnej Góry; – przedstawia przebieg odsieczy wiedeńskiej.	– wymienia skutki wojen Rzeczypospolitej w XVII w.
*Czasy stanisławowskie	– ideały epoki oświecenia; – dokonania króla Stanisława Augusta Poniatowskiego; – ustanowienie Komisji Edukacji Narodowej i jej znaczenie; – kultura doby stanisławowskiej oraz jej przedstawiciele; – zabytki budownictwa i architektury polskiej	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>obiady czwartkowe</i>, <i>Szkoła Rycerska</i>, <i>kadet</i>.	– poprawnie posługuje się terminem <i>mecenas</i>; – wyjaśnia, dlaczego Dzień Edukacji Narodowej jest współcześnie obchodzony 14 października.	– wymienia zasługi króla Stanisława Augusta Poniatowskiego; – wyjaśnia, dlaczego oświecenie było nazywane „wiekiem rozumu”.	– przedstawia najwybitniejszych twórców doby stanisławowskiej oraz ich dokonania;	– wyjaśnia kontrowersje w ocenie panowania króla Stanisława Augusta Poniatowskiego.

	2 poł. XVIII w.; – znaczenie terminów: <i>Szkoła Rycerska, kadet, mecenas, obiady czwartkowe;</i>					
3. Tadeusz Kościuszko na czele powstania	– sytuacja Rzeczypospolitej w XVIII w.; – Konstytucja 3 maja; – rozbiory Rzeczypospolitej dokonane przez Rosję, Prusy i Austrię; – dowództwo Tadeusza Kościuszki w powstaniu w 1794 r.; – bitwa pod Racławicami i rola kosynierów; – klęska powstania i III rozbiór Rzeczypospolitej; – znaczenie terminów: <i>rozbiory, konstytucja, powstanie, kosynierzy</i>	– przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminami: <i>zaborcy, powstanie</i> ; – wymienia państwa, które dokonały rozbiorów; – przedstawia cel powstania kościuszkowskiego.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>konstytucja, kosynierzy</i> ; – zna wydarzenia związane z datami: 1772, 3 maja 1791 r., 1794, 1795.	– przedstawia znaczenie uchwalenia Konstytucji 3 Maja; – charakteryzuje postać i dokonania Tadeusza Kościuszki. – opisuje przebieg powstania kościuszkowskiego.	– przedstawia znaczenie uchwalenia Konstytucji 3 Maja.	– wyjaśnia czym był Uniwersał Połaniecki; – wskazuje na mapie rozbiory Polski; – wyjaśnia przyczyny kryzysu Rzeczypospolitej szlacheckiej.
4. Legiony Polskie i hymn narodowy	– losy Polaków po upadku Rzeczypospolitej; – Legiony Polskie we Włoszech i panujące w nich zasady; – generał Jan Henryk Dąbrowski i jego rola	– przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminem <i>hymn państwowy</i> ; – zna imię i nazwisko autora hymnu państwowego; – zna słowa hymnu Polski.	– poprawnie posługuje się terminem <i>emigracja</i> ; – przedstawia sytuację narodu polskiego po III rozbiórce; – zna wydarzenia związane z datą: 1797; – charakteryzuje postaci gen. Jana Henryka	– opisuje Legiony Polskie we Włoszech oraz panujące w nich zasady.	– wie, kiedy <i>Mazurek Dąbrowskiego</i> został polskim hymnem narodowym; – wyjaśnia, dlaczego Polacy zaczęli tworzyć legiony polskie u boku Napoleona.	– charakteryzuje postać Napoleona Bonaparte; – wie, o jakich wydarzeniach mówią słowa Mazurka Dąbrowskiego.

	w stworzeniu Legionów Polskich; – Józef Wybicki – autor <i>Mazurka Dąbrowskiego</i>; – znaczenie słów <i>Mazurka Dąbrowskiego</i>; – <i>Mazurek Dąbrowskiego</i> hymnem Polski; – znaczenie terminów: <i>emigracja, hymn państwowy</i>.		Dąbrowskiego i Józefa Wybickiego.			
5. Romuald Traugutt i powstanie styczniowe	– branka i wybuch powstania styczniowego; – wojna partyzancka; – Romuald Traugutt dyktatorem powstania; – represje po upadku powstania styczniowego; – znaczenie terminów: <i>zabór rosyjski, działalność konspiracyjna, branka, wojna partyzancka, dyktator, Syberia</i>.	– przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminami: <i>zabór rosyjski, Syberia</i>; – wyjaśnia, dlaczego Polacy zorganizowali powstanie.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>branka, dyktator</i>; – charakteryzuje postać Romualda Traugutta; – zna wydarzenia związane z datami: 1863–1864.	– poprawnie posługuje się terminem <i>działalność konspiracyjna</i>; – wyjaśnia, dlaczego Polacy prowadzili działalność konspiracyjną.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>wojna partyzancka</i>; – opisuje charakter, przebieg i skutki powstania styczniowego.	– wyjaśnia, dlaczego powstanie styczniowe upadło.

6. Maria Skłodowska-Curie – polska noblistka	– edukacja Marii Skłodowskiej-Curie na ziemiach polskich; – tajne nauczanie i Latający Uniwersytet; – kariera naukowa Marii Skłodowskiej-Curie; – Nagrody Nobla przyznane Marii Skłodowskiej-Curie; – polscy nobliści; – znaczenie terminów: <i>tajne nauczanie, Nagroda Nobla, laureat.</i>	– przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminami: <i>tajne nauczanie, laureat;</i> – wyjaśnia, dlaczego Maria Skłodowska-Curie musiała wyjechać do Francji.	– charakteryzuje postać Marii Skłodowskiej-Curie; – wymienia, za jakie dokonania Maria Skłodowska-Curie otrzymała Nagrodę Nobla.	– przedstawia dokonania M. Skłodowskiej-Curie i wyjaśnia, za co została uhonorowana Nagrodą Nobla.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Nagroda Nobla, Uniwersytet Latający;</i> – wymienia innych polskich laureatów Nagrody Nobla.	– opisuje działalność Marii Skłodowskiej-Curie podczas I wojny światowej.
Rozdział IV: Ku współczesnej Polsce						
1. Józef Piłsudski i niepodległa Polska	– wybuch I wojny światowej; – udział Legionów Polskich i Józefa Piłsudskiego w działaniach zbrojnych podczas I wojny światowej; – odzyskanie niepodległości przez Polskę; – Józef Piłsudski Naczelnikiem Państwa; – walki o ustalenie granic II Rzeczypospolitej i Bitwa Warszawska;	– przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminem: <i>I wojna światowa, II Rzeczpospolita;</i> – wskazuje na mapie obszar II RP; – wyjaśnia, dlaczego dzień 11 listopada został ogłoszony świętem państwowym.	– poprawnie posługuje się terminem <i>Naczelnik Państwa;</i> – zna wydarzenia związane z datami: 1914–1918; 11 listopada 1918 r.	– przedstawia udział Legionów Polskich w działaniach zbrojnych podczas I wojny światowej; – wyjaśnia rolę Józefa Piłsudskiego w odzyskaniu niepodległości i budowie państwa polskiego.	– poprawnie posługuje się terminem <i>orlęta lwowskie;</i> – wymienia obszary, o które Polacy toczyli walki w latach 1918-1921 r.	– opisuje przebieg walk o granice II Rzeczypospolitej.

	– Narodowe Święto Niepodległości; – znaczenie terminów: <i>I wojna światowa, II Rzeczpospolita, Naczelnik Państwa, orłęta lwowskie.</i>					
*Bitwa Warszawska	– Rosja Sowiecka i komunizm; – wojna polsko-bolszewicka; – Bitwa Warszawska i jej legenda; – 15 sierpnia – Święto Wojska Polskiego.	– zna wydarzenie związane z datą: 15 sierpnia 1920 r.; – odpowiada, jaki był wynik Bitwy Warszawskiej; – wskazuje na mapie miejsce Bitwy Warszawskiej.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>front, komunizm, bolszewicy</i>; – wyjaśnia, dlaczego 15 sierpnia obchodzone jest Święto Wojska Polskiego.	– omawia przebieg wojny polsko-bolszewickiej.	– wyjaśnia, jakie czynniki złożyły się na sukces wojsk polskich w wojnie z Rosją Sowiecką.	– poprawnie posługuje się terminem „<i>cud nad Wisłą</i>”; – charakteryzuje mit „<i>cudu nad Wisłą</i>”.
2. Eugeniusz Kwiatkowski i budowa Gdyni	– problemy odrodzonej Polski; – zasługi Eugeniusza Kwiatkowskiego na polu gospodarczym – budowa portu w Gdyni, Centralny Okręg Przemysłowy; – Gdynia polskim oknem na świat; – znaczenie terminów: <i>Wolne Miasto Gdańsk, bezrobocie, import, eksport, minister.</i>	– przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminami: <i>Wolne Miasto Gdańsk, bezrobocie</i>; – wskazuje na mapie Polski Gdynię.	– wyjaśnia, dlaczego Gdynia stała się polskim „oknem na świat”.	– opisuje trudności gospodarcze i ustrojowe w odbudowie państwa polskiego.	– charakteryzuje i wskazuje na mapie obszar Centralnego Okręgu Przemysłowego.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>minister, eksport, import.</i>

3. Zośka, Alek i Rudy – bohaterscy harcerze	– wybuch II wojny światowej; – sytuacja społeczeństwa polskiego pod niemiecką okupacją; – Szare Szeregi (Zośka, Alek, Rudy); – akcja pod Arsenalem; – powstanie warszawskie jako wyraz patriotyzmu młodego pokolenia; – znaczenie terminów: <i>okupacja, Armia Krajowa, Szare Szeregi</i>.	– przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminem: <i>okupacja</i>; – zna wydarzenia związane z datą 1 września 1939 r.; – opisuje sytuację narodu polskiego pod niemiecką okupacją.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Armia Krajowa, Szare Szeregi</i>; – zna wydarzenia związane z datą 1 sierpnia 1944 r.; – charakteryzuje postaci Zośki, Alka i Rudego.	– wie, dlaczego wybuchło powstanie warszawskie; – opisuje najważniejsze akcje Szarych Szeregów, w tym akcję pod Arsenalem.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Związek Sowiecki, powstanie warszawskie</i>; – charakteryzuje działalność Polskiego Państwa Podziemnego.	– przedstawia przebieg powstania warszawskiego.
4. „Żołnierze niezłomni”	– przejście władzy w powojennej Polsce przez komunistów; – polityka komunistów wobec polskiego podziemia; – działalność wojenna i powojenna Witolda Pileckiego; – postawa Danuty Siedzikówny, ps. Inka – znaczenie terminów: <i>opozycja antykomunistyczna, „żołnierze niezłomni”</i>.	– przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminem: <i>„żołnierze niezłomni”</i>; – opisuje politykę komunistów wobec ludności polskiej.	– poprawnie posługuje się terminem: <i>„żołnierze niezłomni”</i>; – rozwija skrót PRL.	– wyjaśnia, kto objął rządy w państwie polskim po zakończeniu II wojny światowej; – opisuje represje komunistów wobec zwolenników prawowitych władz polskich.	– charakteryzuje postaci <i>Witolda Pileckiego</i> i <i>Danuty Siedzikówny</i>.	– wie, kiedy obchodzony jest Narodowy Dzień Pamięci „Żołnierzy Wyklętych”.

5. Jan Paweł II – papież pielgrzym	– dzieciństwo i początek kapłaństwa Karola Wojtyły; – opozycyjna rola Kościoła w czasach komunizmu; – wybór Karola Wojtyły na papieża; – pielgrzymki papieża do ojczyzny (<i>Niech zstąpi Duch Twój i odnowi oblicze ziemi. Tej ziemi!</i>); – wsparcie Kościoła dla opozycji; – Jan Paweł II jako papież pielgrzym; – znaczenie terminów: <i>papież, teologia, pielgrzymka, konklawe, kardynał, prymas, pontyfikat.</i>	– przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminem: <i>papież</i> – wie, kim był Karol Wojtyła; – podaje miasto, w którym urodził się Karol Wojtyła.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>papież, teologia, pielgrzymka</i>; – wymienia nazwy kontynentów, które odwiedził Jan Paweł II.	– charakteryzuje rolę Kościoła katolickiego w czasach komunizmu; – charakteryzuje rolę papieża jako przywódcy Kościoła katolickiego oraz jako autorytetu moralnego dla chrześcijan.	– wyjaśnia znaczenie słów Jana Pawła II: <i>Niech zstąpi Duch Twój i odnowi oblicze ziemi. Tej ziemi!</i>; – wyjaśnia znaczenie pierwszej pielgrzymki Jana Pawła II do kraju dla społeczeństwa polskiego.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>konklawe, kardynał, pontyfikat</i>; – wie, dlaczego Stefan Wyszyński nazywany jest Prymasem Tysiąclecia; – charakteryzuje krótką biografię Jana Pawła II.
6. „Solidarność” i jej bohaterowie	– życie codzienne w okresie PRL.; – działalność opozycyjna; – strajki robotnicze i powstanie NSZZ „Solidarność”; – bohaterowie „Solidarności”: <i>Lech Wałęsa i Anna Walentynowicz</i>; – wprowadzenie stanu	– przy pomocy nauczyciela poprawnie posługuje się terminami: <i>demokracja, strajk, solidarność, związek zawodowy</i>; – wie, jak się nazywał pierwszy przywódca związku zawodowego „Solidarność” i późniejszy prezydent.	– wyjaśnia, dlaczego w 1980 r. doszło do masowych strajków robotniczych; – opisuje okoliczności zawiazania związku zawodowego „Solidarność”.	– zna wydarzenia związane z datami: sierpień 1980, 1989; – zna głównych bohaterów „Solidarności” – Lecha Wałęsę i Annę Walentynowicz.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>stan wojenny, Okrągły Stół</i>; – wymienia ograniczenia, z jakimi wiązało się wprowadzenie stanu wojennego; – wyjaśnia skutki rozmów Okrągłego Stołu.	– wskazuje różnice polityczne między czasami komunizmu a wolną Polską.

	wojennego i represje przeciwko opozycji; – przełom 1989 r. i upadek komunizmu; – znaczenie terminów: <i>strajk, związek</i> <i>zawodowy, solidarność,</i> <i>stan wojenny, Okrągły</i> <i>Stół.</i>					
--	---	--	--	--	--	--

Wymagania na poszczególne oceny w klasie V.

Wymagania na oceny uwzględniają zapisy podstawy programowej z 2017 r. oraz zmiany z 2024 r., wynikające z uszczuplonej podstawy programowej. Szarym kolorem oznaczono treści, o których realizacji decyduje nauczyciel.

* Gwiazdką oznaczono tematy dodatkowe (nieobowiązkowe) z podstawy programowej

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny				
		dopuszczająca	dostateczna	dobra	bardzo dobra	celująca
Rozdział 1. Pierwsze cywilizacje						
1. Życie pierwszych ludzi	– pochodzenie człowieka; – różnice między koczowniczym a osiadłym trybem życia; – życie człowieka pierwotnego; – epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza; – początki rolnictwa i udomowienie zwierząt; – dawne i współczesne sposoby wytopienia żelaza; – terminy: <i>pieściak, hodowla, koczowniczy tryb życia, osiadły tryb życia, rewolucja neolityczna, epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza.</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>koczowniczy i osiadły tryb życia, pieściak</i> ; – opisuje różnice między człowiekiem pierwotnym a współczesnym; – potrafi wyjaśnić, jakie korzyści daje człowiekowi umiejętność uprawy ziemi i hodowli zwierząt; – wyjaśnia, dlaczego narzędzia metalowe są lepsze od kamiennych.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>pieściak, hodowla, koczowniczy tryb życia, osiadły tryb życia, rewolucja neolityczna, epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza</i> ; – przedstawia, skąd wywodzą się praludzie; – opisuje życie ludzi pierwotnych; – charakteryzuje epoki kamienia, brązu i żelaza; – wyjaśnia znaczenie nabywania umiejętności wskrzeszania ognia przez człowieka.	– porównuje koczowniczy tryb życia z osiadłym; – wyjaśnia, na czym polegała rewolucja neolityczna; – przedstawia dawne i współczesne sposoby wytopienia żelaza.	– wskazuje umiejętności, których nabycie umożliwiło ludziom przejście na osiadły tryb życia; – wyjaśnia skutki rewolucji neolitycznej; – wskazuje szlaki, którymi ludność zasiedliła różne kontynenty.	– wyjaśnia pojęcie ewolucji; – charakteryzuje kierunki ewolucji człowieka; – porównuje poziom cywilizacyjny ludzi w różnych epokach.

2. Miasta- państwa Mezopotamii	– Mezopotamia jako kolebka cywilizacji; – znaczenie wielkich rzek dla rozwoju najstarszych cywilizacji; – osiągnięcia cywilizacyjne mieszkańców Mezopotamii; – powstanie pierwszych państw; – zajęcia różnych grup społecznych; – Kodeks Hammurabiego; – terminy: <i>cywilizacja, Mezopotamia, Bliski Wschód, Babilonia, Sumerowie, kanał nawadniający, kodeks, pismo klinowe, zikkurat, podatki</i>.	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>cywilizacja, kanał nawadniający, kodeks</i>; – wyjaśnia, jaką funkcję mogą pełnić rzeki w życiu człowieka; – wskazuje na mapie: obszar Mezopotamii; – wyjaśnia zasadę <i>oko za oko, ząb za ząb</i>.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>cywilizacja, Mezopotamia, Bliski Wschód, Babilonia, Sumerowie, kanał nawadniający, kodeks, pismo klinowe, zikkurat, podatki</i>; – samodzielnie wskazuje na mapie: obszar Mezopotamii, Tygrys, Eufrat, Ur, Babilon; – wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacyjne ludów starożytnej Mezopotamii.	– opisuje rolę wielkich rzek w rozwoju rolnictwa, handlu i komunikacji; – charakteryzuje i podaje przykłady państw-miast z terenu Mezopotamii; – wyjaśnia znaczenie kodyfikacji prawa w życiu społecznym.	– objaśnia różnicę między prawem zwyczajowym a skodyfikowanym; – tłumaczy, w jaki sposób powstawały pierwsze państwa.	– przedstawia kraje leżące obecnie na obszarze dawnej Mezopotamii; – wymienia współczesne przedmioty, których powstanie było możliwe dzięki osiągnięciom ludów Mezopotamii.
3. W Egipcie faraonów	– Egipt jako przykład starożytnej cywilizacji; – Egipt darem Nilu; – osiągnięcia cywilizacji egipskiej; – struktura społeczna; – wierzenia Egipcjan jako przykład religii politeistycznej; – terminy: <i>faraon, politeizm, piramidy, hieroglify, mumifikacja, sarkofag</i>.	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>piramida, faraon</i>; – wskazuje na mapie: Egipt oraz Nil; – opisuje wygląd piramid; – porównuje wygląd hieroglifów i pisma współczesnego.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>faraon, politeizm, piramidy, hieroglify, mumifikacja, sarkofag</i>; – wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacji egipskiej; – opisuje zakres władzy faraona.	– wyjaśnia rolę Nilu w rozwoju cywilizacji egipskiej; – przedstawia strukturę społeczną Egiptu; – podaje przykłady bogów i charakteryzuje wierzenia Egipcjan.	– wyjaśnia powiązania między wierzeniami Egipcjan a ich osiągnięciami w dziedzinie budownictwa i medycyny; – opisuje, w jaki sposób wznoszono piramidy.	– opisuje etapy pochówku faraonów; – charakteryzuje najbardziej znane przykłady sztuki egipskiej (Sfinks, Dolina Królów, grobowiec Tutenchamona, popiersie Neferetiti), piramidy w Gizie, świątynia Abu Simbel.

4. W starożytnym Izraelu	– judaizm jako przykład religii monoteistycznej – biblijne dzieje Izraelitów; – Dekalog i Tora; – postaci biblijne: Abraham, Mojżesz, Dawid, Salomon; – terminy: <i>judaizm, Tora, Jahwe, Dekalog, Mesjasz, synagoga, Mesjasz, Ziemia Obiecana, Arka Przymierza, monoteizm, plemię, Palestyna, prorok, Świątynia Jerozolimska.</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>Tora, Żydzi, Dekalog;</i> – wyjaśnia, o czym opowiada Biblia; – wymienia najważniejsze postaci biblijne związane z dziejami Żydów.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>judaizm, Tora, Jahwe, Dekalog, Mesjasz, synagoga, Mesjasz, Ziemia Obiecana, Arka Przymierza, monoteizm, plemię, Palestyna, prorok, Świątynia Jerozolimska;</i> – wskazuje na mapie: Palestynę, Jerozolimę; – wyjaśnia różnicę pomiędzy politeizmem a monoteizmem.	– opisuje główne etapy historii Izraelitów ; – charakteryzuje judaizm; – porównuje wierzenia Egiptu oraz Izraela.	– charakteryzuje dokonania najważniejszych przywódców religijnych i politycznych Izraela (Abraham, Mojżesz, Dawid, Salomon); – wskazuje na podobieństwa i różnice pomiędzy judaizmem a chrześcijaństwem.	– wyjaśnia terminy: <i>synagoga, rabin;</i> – podaje przykład synagogi we współczesnej Polsce.
5. Cywilizacje Indii i Chin	– osiągnięcia cywilizacyjne Dalekiego Wschodu; – system kastowy w Indiach; – cywilizacja Doliny Indusu; – terminy: <i>Daleki Wschód, Ariowie, kasta, hinduizm, Wielki Mur Chiński, Jedwabny Szlak.</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>Daleki Wschód, Wielki Mur Chiński;</i> – wskazuje na mapie: Indie, Chiny; – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego jedwab i porcelana były towarami poszukiwanymi na Zachodzie.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Daleki Wschód, Ariowie, kasta, hinduizm, Wielki Mur Chiński, Jedwabny Szlak;</i> – wymienia osiągnięcia cywilizacji doliny Indusu; – wymienia osiągnięcia cywilizacji chińskiej; – wyjaśnia, kiedy narodziło się cesarstwo chińskie.	– opisuje system kastowy w Indiach; – charakteryzuje wierzenia hinduistyczne.	– charakteryzuje rolę Jedwabnego Szlaku w kontaktach między Wschodem a Zachodem; – przedstawia terakotową armię jako zabytek kultury chińskiej; – wymienia i wskazuje na mapie: rzeki: Indus, Huang He, Jangcy.	– charakteryzuje buddyzm; – opowiada o filozofii Konfucjusza.
6. Od hieroglifów do alfabetu	– powstanie pisma i jego znaczenie dla rozwoju cywilizacji; – pismo a prehistoria i historia; – terminy: <i>papirus,</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>pismo obrazkowe, hieroglify, alfabet, pismo alfabetyczne;</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>papirus, tabliczki gliniane, pismo obrazkowe, pismo klinowe, Fenicjanie, pismo alfabetyczne, alfabet</i>	– wskazuje różne przykłady sposobów porozumiewania się między ludźmi i przekazywania doświadczeń;	– wyjaśnia, w jaki sposób pismo obrazkowe przekształciło się w klinowe; – przedstawia genezę	– podaje przykłady narodów, które posługują się pismem sięgającym tradycją do pisma greckiego oraz do łaciny;

	<i>tabliczki gliniane, pismo obrazkowe, pismo klinowe, Fenicjanie, pismo alfabetyczne, alfabet łaciński.</i>	– wyjaśnia, do czego służy pismo; – charakteryzuje polskie pismo jako przykład pisma alfabetycznego.	<i>łaciński</i> ; – wyjaśnia, w jaki sposób umiejętność pisanie wpłynęła na dalsze osiągnięcia człowieka; – porównuje pismo obrazkowe i alfabetyczne – wyjaśnia związek między wynalezieniem pisma a historią i prehistorią; – omawia przyczyny wynalezienia pisma.	– przyporządkowuje różne rodzaje pisma do cywilizacji, które je stworzyły; – wymienia przykłady materiałów pisarskich stosowanych w przeszłości.	współczesnego pisma polskiego; – wyjaśnia, jakie były trudności z odczytywaniem pisma obrazkowego.	– opowiada o przykładach alternatywnych języków umownych (alfabet Morse’a, język migowy).
* Tajemnice sprzed wieków – Jak odczytano pismo Egipcjan?	– wyprawa Napoleona do Egiptu; – hieroglify – litery czy słowa?; – postaci: Jean F. Champollion; – terminy: <i>Kamień z Rosetty</i> .	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego po wielu stuleciach ludzie nie potrafili odczytać hieroglifów.	– wyjaśnia, na czym polegały trudności w odczytaniu hieroglifów.	– charakteryzuje i przedstawia znaczenie Kamienia z Rosetty; – wyjaśnia, jak udało się odczytać hieroglify.	– przedstawia postać oraz dokonania Jeana F. Champolliona.	– wyjaśnia, jaki był wpływ wyprawy Napoleona do Egiptu oraz odczytania hieroglifów na pojawienie się egiptologii.
Rozdział 2. Starożytna Grecja						
1. Demokratyczne Ateny	– warunki naturalne Grecji; – życie w greckiej polis; – cechy charakterystyczne demokracji ateńskiej; – Perykles – najwybitniejszy przywódca demokratycznych Aten; – terminy: <i>Hellada, Hellenowie, polis, demokracja, zgromadzenie ludowe, akropol, agora</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>demokracja, zgromadzenie ludowe</i> ; – przy pomocy nauczyciela opisuje wygląd greckiego polis i życie w nim na przykładzie Aten.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Hellada, Hellenowie, polis, demokracja, zgromadzenie ludowe, akropol, agora</i> ; – wskazuje na mapie: Grecję, Ateny; – wyjaśnia znaczenie terminu <i>demokracja</i> i charakteryzuje demokrację ateńską.	– wyjaśnia wpływ warunków naturalnych Grecji na zajęcia ludności oraz sytuację polityczną (podział na polis); – wyjaśnia, kim był Perykles; – opisuje, kto posiadał prawa polityczne w Atenach.	– wskazuje podobieństwa i różnice między demokracją ateńską a współczesną demokracją parlamentarną.	– wyjaśnia, w jaki sposób kultura grecka rozprzestrzeniła się w basenie Morza Śródziemnego.

	– postaci historyczne: Perykles.					
2. Sparta i wojny z Persami	– powstanie i rozwój imperium perskiego; – wojny grecko-perskie; – terminy: <i>Persowie, danina, sojusz, hoplita, falanga</i>; – wydarzenia: bitwa pod Maratonem, bitwa pod Termopilami, bitwa pod Salaminą; – postaci historyczne: Dariusz, Kserkses, Leonidas.	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>danina, sojusz</i> .	– poprawnie posługuje się terminami: <i>danina, sojusz, hoplita, falanga</i>; – wskazuje na mapie: Spartę, Persję; – wyjaśnia, kim byli Dariusz, Kserkses i Leonidas.	– wyjaśnia przyczyny i opisuje przebieg wojen grecko-perskich; – wskazuje na mapie: Maraton, Termopile, Salaminę; – zaznacza na osi czasu daty: 490 r. p.n.e., 480 r. p.n.e.	– opisuje, w jaki sposób walczyli starożytni Grecy ; – wyjaśnia genezę biegów maratońskich.	– opisuje przebieg bitwy pod Termopilami i ocenia postać króla Leonidas.
3. Bogowie i mity	– wierzenia starożytnych Greków; – mity greckie; – najważniejsi greccy bogowie: Zeus, Hera, Posejdon, Afrodyta, Atena, Hades, Hefajstos, Ares, Apollo, Hermes; – Homer i jego dzieła – <i>Iliada</i> i <i>Odyseja</i>; – terminy: <i>Olimp, mity, heros, Partenon, Herakles, Achilles, Odyseusz, wojna trojańska, koń trojański</i>; – postać historyczna: Homer.	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>mity, heros</i>; – przy pomocy nauczyciela charakteryzuje najważniejszych bogów greckich.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Olimp, mity, heros, Partenon, Herakles, Achilles, Odyseusz, koń trojański</i>; – przedstawia wierzenia starożytnych Greków; – wskazuje na mapie: górę Olimp, Troję; – wyjaśnia, kim był Homer.	– charakteryzuje najważniejszych bogów greckich: opisuje ich atrybuty i dziedziny życia, którym patronowali; – omawia różne mity greckie; – przedstawia treść <i>Iliady</i> i <i>Odysei</i>; – wyjaśnia współczesne rozumienie wyrażenia: <i>koń trojański</i>.	– opisuje wybrane miejsca kultu starożytnych Greków; – omawia znaczenie wyroczni w życiu starożytnych Greków.	– wyjaśnia nawiązujące do mitologii związki frazeologiczne (frazelogizmy mitologiczne): <i>objęcia Morfeusza, stajnia Augiasza, syzyfowa praca, męki Tantalą, nić Ariadny</i>; – opisuje archeologiczne poszukiwania mitycznej Troi.

4. Kultura starożytnej Grecji	– wspólne elementy w kulturze greckich polis; – najważniejsze dokonania sztuki greckiej; – narodziny teatru greckiego; – znaczenie filozofii w starożytnej Grecji i najwybitniejsi filozofowie; – grecka matematyka i medycyna; – rola sportu w życiu starożytnych Greków; – terminy: <i>Wielkie Dionizje, amfiteatr, tragedia, komedia, filozofia, igrzyska, olimpiada, Olimpia, stadion, pięciobój olimpijski</i>; – postaci historyczne: Fidiasz, Myron, Ajschylos, Sofokles, Eurypides, Arystofanes, Sokrates, Platon, Arystoteles, Hipokrates, Pitagoras, Tales z Miletu.	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>amfiteatr, igrzyska, olimpiada, stadion</i>; – opisuje rolę sportu w codziennym życiu; – przy pomocy nauczyciela opisuje, jak narodził się teatr grecki i jakie było jego znaczenie dla Hellenów.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Wielkie Dionizje, amfiteatr, tragedia, komedia, filozofia, igrzyska, olimpiada, Olimpia, stadion, pięciobój olimpijski</i>; – wskazuje różne dziedziny kultury i sztuki rozwijane w starożytnej Grecji; – opisuje charakter antycznych igrzysk sportowych.	– opisuje charakter i cele antycznego teatru; – przedstawia dokonania nauki greckiej; – objaśnia, czym jest filozofia, i przedstawia jej najwybitniejszych przedstawicieli; – wyjaśnia, kim byli: Fidiasz, Myron, Sofokles, Pitagoras, Tales z Miletu, Sokrates, Platon, Arystoteles – zaznacza na osi czasu datę: 776 r. p.n.e.	– przedstawia współczesną tradycję igrzysk olimpijskich; – porównuje igrzyska antyczne ze współczesnymi.	– charakteryzuje rolę kultury w życiu społecznym; – przybliża postać i dokonania Archimedesesa; – podaje przykłady wpływu dokonań starożytnych Greków na współczesną kulturę i naukę.
*5. Imperium Aleksandra Wielkiego	– podboje Aleksandra Wielkiego; – wojna z Persją (bitwy nad rzeczką Granik, pod Issos i pod Gaugamelą); – wyprawa Aleksandra	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminem: <i>imperium</i>; – uzasadnia, dlaczego Aleksandra nazwano „Wielkim”;	– poprawnie posługuje się terminami: <i>imperium, węzeł gordyjski, hellenizacja</i>; – wskazuje na mapie: Macedonię, Persję,	– wyjaśnia charakter kultury hellenistycznej; – przedstawia skutki podbojów Aleksandra; – zaznacza na osi czasu daty: 333 r. p.n.e.,	– omawia znaczenie Biblioteki Aleksandryjskiej; – charakteryzuje sposób walki wojsk Aleksandra Macedońskiego.	– przedstawia siedem cudów świata; – wymienia państwa, które leżą dziś na terenach podbitych przez Aleksandra

	do Indii; – kulturowe skutki podbojów Aleksandra Wielkiego; – terminy: <i>imperium, falanga macedońska, węzeł gordyjski, hellenizacja, kultura hellenistyczna</i> ; – postaci historyczne: Filip II, Aleksander Macedoński (Wielki).	– określa, na jakim obszarze toczyły się opisywane wydarzenia.	Indie i Aleksandrię w Egipcie; – opisuje przebieg kampanii perskiej Aleksandra Macedońskiego; – opisuje dokonania Filipa II i Aleksandra Macedońskiego (Wielkiego).	331 r. p.n.e.; – posługuje się terminami: <i>falanga macedońska, kultura hellenistyczna</i> .		Wielkiego.
*Tajemnice sprzed wieków – Jak wyglądała latarnia morska na Faros?	– siedem cudów świata; – konstrukcja latarni morskiej na Faros.	– wyjaśnia, dlaczego w przeszłości ludzie mieli problem ze wznoszeniem wysokich budowli.	– przedstawia, w jaki sposób działała latarnia w starożytności.	– opisuje losy latarni na Faros.	– charakteryzuje siedem cudów świata.	– omawia inny wybrany obiekt z listy siedmiu cudów świata starożytnego.
Rozdział III. Starożytny Rzym						
1. Ustrój starożytnego Rzymu	– legendarne początki państwa rzymskiego; – zasady ustrojowe republiki rzymskiej; – społeczeństwo starożytnego Rzymu; – dokonania Gajusza Juliusza Cezara; – upadek republiki; – powstanie cesarstwa rzymskiego; – terminy: <i>Italia, monarchia, republika, senat, patrycjusze, plebejusze, konsulowie, pretorzy, kwestorzy, trybun ludowy, dyktator, cesarz</i> ;	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>dyktator, cesarz</i> ; – wskazuje na mapie: Rzym; – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego symbolem Rzymu została wilczyca.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Italia, monarchia, republika, senat, patrycjusze, plebejusze, konsulowie, pretorzy, kwestorzy, trybun ludowy, dyktator, cesarz</i> ; – przedstawia legendarne początki Rzymu; – wskazuje na mapie: Półwysep Apeniński; – omawia dokonania Gajusza Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta.	– charakteryzuje ustrój republiki rzymskiej i jej główne organy władzy; – przedstawia kompetencje najważniejszych urzędów republikańskich; – opisuje konflikt społeczny między patrycjuszami a plebejuszami; – zaznacza na osi czasu daty: 753 r. p.n.e., 44 r. p.n.e.	– omawia przyczyny oraz okoliczności upadku republiki rzymskiej; – porównuje ustroje demokracji ateńskiej i republiki rzymskiej.	– wyjaśnia różnice w rozumieniu terminu <i>republika</i> przez Rzymian i współcześnie; – przedstawia funkcje pełnione przez senat w ustroju współczesnej Polski.

	– postaci legendarne i historyczne: Romulus i Remus, Gajusz Juliusz Cezar, Oktawian August.					
2. Imperium Rzymskie	– podboje rzymskie – Imperium Rzymskie i jego prowincje; – organizacja armii rzymskiej; – podział cesarstwa; – upadek cesarstwa zachodniorzymskiego; – terminy: <i>Kartagina, prowincja, limes, legiony, legioniści, Imperium Rzymskie, pax Romana, romanizacja, barbarzyńcy, Germanie, Konstantynopol, Hunowie, wielka wędrówka ludów.</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>prowincja, legiony, plemiona barbarzyńskie, wielka wędrówka ludów;</i> – przedstawia wygląd i uzbrojenie rzymskiego legionisty.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>prowincja, legiony, romanizacja, plemiona barbarzyńskie, Germanie, Hunowie, wielka wędrówka ludów;</i> – wymienia główne prowincje Imperium Rzymskiego; – wskazuje na mapie: Kartaginę, granice Imperium Rzymskiego w II w. n.e., Konstantynopol; – omawia etapy powstawania Imperium Rzymskiego.	– opisuje przyczyny podziału cesarstwa na wschodnie i zachodnie; – opisuje okoliczności upadku cesarstwa zachodniego; – zaznacza na osi czasu daty: 395 r. n.e., 476 r. n.e.; – zna postać cesarza Konstantyna Wielkiego.	– wymienia korzyści oraz zagrożenia funkcjonowania państwa o rozległym terytorium; – wyjaśnia wpływ kultury rzymskiej na podbite ludy.	– przedstawia postać Hannibala i wojny punickie; – pokazuje przykłady romanizacji we współczesnej Europie; – przybliża postaci wodzów barbarzyńskich Attyli oraz Odoakera.
3. Życie w Wiecznym Mieście	– Rzym jako stolica imperium i Wieczne Miasto; – życie codzienne i rozrywki w Rzymie; – podział społeczeństwa rzymskiego; – wierzenia religijne Rzymian i najważniejsze bóstwa; – terminy: <i>bazylika, Forum Romanum, termy, amfiteatr,</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>amfiteatr, gladiatorzy, niewolnicy;</i> – przy pomocy nauczyciela przedstawia warunki życia oraz rozrywki dawnych mieszkańców Rzymu; – omawia wierzenia Rzymian i wpływ, jaki wywarła na nie religia Greków.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>bazylika, Forum Romanum, termy, amfiteatr, gladiatorzy, patrycjusze, plebs, niewolnicy, westalki;</i> – wymienia najważniejsze bóstwa czczone przez Rzymian i określa, jakimi dziedzinami życia się opiekowały;	– wyjaśnia, dlaczego Rzym był nazywany Wiecznym Miastem; – opisuje, jakie funkcje pełniło Forum Romanum; – wymienia greckie odpowiedniki najważniejszych rzymskich bóstw.	– wyjaśnia, dlaczego cesarze rzymscy starali się kierować zawołaniem ludu: <i>chleba i igrzysk!</i>	– przedstawia pozostałości Pompejów i Herculanium jako źródła wiedzy o życiu codziennym w starożytności.

	<i>gladiatorzy, patrycjusze, plebs, niewolnicy, westalki.</i>		– charakteryzuje różne grupy społeczeństwa rzymskiego.			
4. Dokonania starożytnych Rzymian	– Rzymianie jako wielcy budowniczowie kultura i sztuka starożytnego Rzymu jako kontynuacja dokonań antycznych Greków; – prawo rzymskie i jego znaczenie dla funkcjonowania państwa; – najważniejsze budowle w starożytnym Rzymie; – terminy: <i>kopuła, akwedukt, łuk triumfalny, Circus Maximus, Koloseum, Panteon, kodeks, Prawo XII tablic, Kodeks Justyniana</i>; – postaci historyczne: Wergiliusz, Horacy.	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>łuk triumfalny, Circus Maximus, Koloseum, kodeks.</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>kopuła, akwedukt, łuk triumfalny, Circus Maximus, Koloseum, Panteon, kodeks, Prawo XII tablic, Kodeks Justyniana</i>; – wyjaśnia powiedzenie: <i>Wszystkie drogi prowadzą do Rzymu.</i>	– uzasadnia i ocenia twierdzenie, że Rzymianie potrafili czerpać z dorobku kulturowego podbitych ludów; – omawia najwybitniejsze dzieła sztuki i architektury rzymskiej; – wyjaśnia rolę praw i przepisów w funkcjonowaniu państwa na przykładzie Rzymu; – omawia dokonania Wergiliusza i Horacego.	– wyjaśnia, dlaczego dobra sieć drogowa jest ważna dla funkcjonowania każdego państwa.	– opisuje wpływ prawa rzymskiego na współczesne prawo europejskie; – ocenia, które z dokonań Rzymian uważa za najwybitniejsze, i uzasadnia swoją odpowiedź.

5. Początki chrześcijaństwa	– Jezus z Nazaretu jako twórca nowej religii monoteistycznej – przyczyny prześladowania chrześcijan w starożytnym Rzymie; – rola świętych Pawła i Piotra w rozwoju chrześcijaństwa; – Edykt mediolański i zakończenie prześladowań chrześcijan w cesarstwie; – terminy: <i>Mesjasz, chrześcijaństwo, apostołowie, biskupi, papież, Biblia – Stary i Nowy Testament, Edykt mediolański</i>; – postaci historyczne: Jezus z Nazaretu, święty Piotr, święty Paweł z Tarsu, Konstantyn Wielki.	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>apostołowie, Jezus z Nazaretu, biskupi, papież, Biblia – Stary i Nowy Testament</i>.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Mesjasz, chrześcijaństwo, apostołowie, biskupi, papież, Biblia – Stary i Nowy Testament, Edykt mediolański</i>; – charakteryzuje działalność apostołów po ukrzyżowaniu Jezusa; – wskazuje na mapie: Palestynę, Jerozolimę, Mediolan; – omawia nauki Jezusa ; z Nazaretu oraz dokonania świętego Piotra, świętego Pawła z Tarsu i Konstantyna Wielkiego.	– wyjaśnia, czym różni się chrześcijaństwo od judaizmu; – wyjaśnia, dlaczego władze rzymskie odnosiły się wrogo do chrześcijaństwa; – wyjaśnia znaczenie Edyktu mediolańskiego dla rozwoju chrześcijaństwa; – zaznacza na osi czasu daty: 33 r. n.e., 313 r. n.e.	– opisuje najstarsze symbole chrześcijańskie; – wyjaśnia związki między judaizmem a chrześcijaństwem.	– przedstawia dzieje wybranego świętego (na przykład swojego patrona) .
* Tajemnice sprzed wieków – Bursztynowy szlak	– rola szlaków handlowych w starożytności; – bursztyn i jego znaczenie dla starożytnych Rzymian; – kontakty handlowe Rzymian z wybrzeżem Bałtyku.	– wskazuje na mapie: przebieg bursztynowego szlaku (Pruszcz Gdański, Kalisz, Brama Morawska); – wyjaśnia, czym jest bursztyn i do czego się go stosuje.	– wyjaśnia, dlaczego bursztyn był ceniony przez Rzymian.	– wyjaśnia rolę szlaków handlowych.	– podaje argumenty za twierdzeniem i przeciw niemu, że miasto Kalisz istniało w starożytności.	– opisuje, jakie ludy żyły na ziemiach polskich w okresie funkcjonowania bursztynowego szlaku.
Rozdział IV. Początki średniowiecza						

I. Bizancjum w czasach świetności	– cesarstwo bizantyjskie pod panowaniem Justyniana I Wielkiego; – dokonania Justyniana I Wielkiego; – Konstantynopol jako Nowy Rzym; – tradycja grecka w Bizancjum; – osiągnięcia naukowe Bizantyjczyków; – upadek Konstantynopola, jego przyczyny i skutki; – terminy: <i>Bizancjum, Hagia Sofia, ikona, freski, mozaika</i>; – postaci historyczne: Justynian I Wielki.	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>ikona, freski, mozaika</i>.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Bizancjum, Hagia Sofia, ikona, freski, mozaika</i>; – wskazuje na mapie: Konstantynopol, granice cesarstwa bizantyjskiego w czasach Justyniana I Wielkiego; – tłumaczy, dlaczego Konstantynopol zaczęto określać Nowym Rzymem; – wyjaśnia znaczenie wyrażenia <i>bizantyjski przepych</i>.	– wskazuje, jaką rolę w periodyzacji dziejów odegrał upadek cesarstwa zachodniorzymskiego oraz wschodniorzymskiego; – charakteryzuje styl bizantyjski w sztuce; – podaje przyczyny i skutki upadku cesarstwa bizantyjskiego; – zaznacza na osi czasu datę upadku Konstantynopola – 1453 r. – zna postać Justyniana I Wielkiego; – omawia dokonania Justyniana I Wielkiego.	– wyjaśnia, w jaki sposób położenie geograficzne wpłynęło na bogactwo Konstantynopola; – uzasadnia twierdzenie, że Bizancjum połączyło w nauce tradycję zachodniorzymską i grecką; – wyjaśnia, jakie znaczenie dla państwa ma kodyfikacja praw.	– wyjaśnia, jaki wpływ na chrześcijaństwo miał podział Rzymu na część zachodnią i wschodnią; – opisuje, jakie zmiany w bazylice Hagia Sofia zostały dokonane przez muzułmanów.
2. Arabowie i początki islamu	– pochodzenie Arabów – działalność Mahometa i narodziny islamu; – religia muzułmańska i jej zasady; – dżihad i podboje Arabów; – kultura i nauka arabska; – terminy: <i>oaza, Czarny Kamień, Mekka, Medyna, islam, Allah, Koran, meczet, minaret, mihrab, minbar, dżihad, kalifowie, cyfry arabskie, stal damasceńska, arabeski</i>; – postaci historyczne:	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>oaza, islam, Allah, Koran, meczet</i>; – przy pomocy nauczyciela wskazuje podstawowe różnice między chrześcijaństwem a islamem.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>oaza, Czarny Kamień, Mekka, Medyna, islam, Allah, Koran, meczet, minaret, mihrab, minbar, dżihad, kalifowie, cyfry arabskie, stal damasceńska, arabeski</i>; – omawia najważniejsze zasady wiary muzułmanów; – wskazuje na mapie: Półwysep Arabski, Mekkę, Medynę oraz imperium arabskie w okresie świetności.	– przedstawia postać i działalność Mahometa; – omawia osiągnięcia Arabów w dziedzinie kultury i nauki w średniowieczu; – charakteryzuje i ocenia stosunek Arabów do ludów podbitych w średniowieczu – zaznacza na osi czasu datę: 622 r.	– wskazuje na podobieństwa i różnice pomiędzy chrześcijaństwem a islamem; – podaje przykłady wpływu kultury, nauki i języka arabskiego na Europejczyków.	– wyjaśnia, jak zmieniał się nastawienie części muzułmanów do innych kultur w średniowieczu i współcześnie; – ocenia potrzebę tolerancji religijnej; – wskazuje na podobieństwa i różnice w sposobie postrzegania dziejów i odmierzania czasu między chrześcijaństwem a islamem.

	Mahomet.					
3. Nowe państwa w Europie	– powstanie państwa Franków; – cesarstwo Karola Wielkiego; – rozwój kultury i nauki w państwie Karola Wielkiego; – traktat w Verdun i jego skutki – nowe państwa w Europie; – Rzesza Niemiecka; – terminy: <i>Frankowie, dynastia, majordom, Karolingowie, układ w Verdun, cesarstwo, margrabia, marchia, możnowładca, Rzesza Niemiecka</i>; – postaci historyczne: Chłodwig, Karol Młot, Pepin Mały, Karol Wielki, Otton I.	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>dynastia, cesarstwo, możnowładca</i>; – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego Karol otrzymał przydomek „Wielki”.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Frankowie, dynastia, majordom, Karolingowie, układ w Verdun, cesarstwo, margrabia, marchia, możnowładca, Rzesza Niemiecka</i>.	– wyjaśnia, w jaki sposób władzę w państwie Franków przejęła dynastia Karolingów; – charakteryzuje rozwój kultury i nauki w czasach Karola Wielkiego – przedstawia postanowienia traktatu w Verdun oraz jego skutki; – zaznacza na osi czasu daty: 800 r., 843 r., 962 r.; – omawia dokonania: Chłodwiga, Karola Młota, Pepina Małego, Karola Wielkiego i Ottona I.	– wyjaśnia, w jaki sposób doszło do utworzenia Rzeszy Niemieckiej; – tłumaczy, dlaczego Karol Wielki jest jednym z patronów zjednoczonej Europy.	– wyjaśnia skąd pochodzi polskie słowo „król”.
4. Konflikt papieża z cesarstwem	– wielka schizma wschodnia i jej skutki; – spór o inwestyturę między cesarzem a papieżem w XI w.; – Canossa jako miejsce pokuty cesarza Henryka IV; – konkordat wormacki i jego postanowienia; – terminy: <i>dogmaty, schizma, patriarcha,</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>prawosławie, ekskomunika.</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>dogmaty, schizma, patriarcha, prawosławie, ekskomunika, inwestytura, synod, konkordat</i>; – wyjaśnia konsekwencje ekskomunikacji cesarza i opisuje ukorzenie się	– wyjaśnia przyczyny i skutki wielkiej schizmy wschodniej; – wyjaśnia, czym są religie, a czym wyznania religijne; – przedstawia przebieg sporu pomiędzy cesarzem a papieżem w XI w.; – przedstawia postanowienia konkordatu w Wormacji; – zaznacza na osi czasu	– wyjaśnia, na czym polegał spór o inwestyturę; – omawia przykładowe różnice pomiędzy Kościołem katolickim a prawosławnym.	– przedstawia okoliczności utworzenia Państwa Kościelnego.

	prawosławie, ekskomunika, inwestytura, synod, konkordat; – postaci historyczne: papież Grzegorz VII, cesarz Henryk IV.		cesarza Henryka IV w Canossie; – przedstawia postaci: papieża Grzegorza VI, cesarza Henryka IV.	daty: 1054 r., 1077 r., 1122 r.		
5. Wyprawy krzyżowe	– powstanie zakonu Krzyżaków.			– przedstawia zakon Krzyżaków.		
* Tajemnice sprzed wieków – Skarb templariuszy	– zakon templariuszy i jego funkcje po zakończeniu krucjat; – wzrost znaczenia i bogactwa templariuszy; – przyczyny kasacji zakonu; – polskie posiadłości templariuszy.	– wyjaśnia, do jakich celów został powołany zakon templariuszy.	– przedstawia genezę bogactwa templariuszy; – opisuje mit skarbu templariuszy.	– przedstawia dzieje templariuszy po upadku Królestwa Jerozolimskiego; – opisuje losy ostatniego mistrza zakonu Jakuba de Molay.	– przedstawia legendę o św. Graalu.	– wskazuje posiadłości zakonu na obszarze dzisiejszej Polski.
Rozdział V. Społeczeństwo średniowiecza						
I. System feudalny	– podział na seniorów i wasali; – społeczna drabina feudalna; – podział społeczeństwa średniowiecznego na stany; – terminy: <i>feudalizm, senior, wasal, lenno, hołd lenny, stan, przywilej, suzeren, duchowieństwo, chłopci</i>,	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>senior, wasal, hołd lenny, przywilej</i>; – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, na czym polegała drabina feudalna.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>feudalizm, senior, wasal, lenno, hołd lenny, stan, przywilej, suzeren, duchowieństwo, chłopci, szlachta, mieszczaństwo</i>; – przedstawia, jak wyglądał hołd lenny; – wymienia	– omawia różnice pomiędzy społeczeństwem stanowym a współczesnym;	– wyjaśnia, które stany były uprzywilejowane.	– wyjaśnia, kim byli w Europie Zachodniej hrabiowie i baronowie.

	<i>szlachta, mieszczaństwo.</i>		i charakteryzuje poszczególne stany w społeczeństwie średniowiecznym.			
2. Epoka rycerzy	– ideał rycerza i jego obowiązki; – od paza do rycerza; – życie codzienne rycerzy; – elementy wyposażenia średniowiecznego rycerza; – kultura rycerska; – elementy wyposażenia średniowiecznego rycerza; – terminy: <i>rycerz, kodeks honorowy, paż, giermek, pasowanie, herb, kopia, ostrogi.</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>rycerz, herb, kopia, ostrogi</i>; – opisuje uzbrojenie rycerzy.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>rycerz, kodeks honorowy, paż, giermek, pasowanie, herb, kopia, ostrogi</i>; – charakteryzuje ideał rycerza średniowiecznego; – wyjaśnia, kto mógł zostać rycerzem; – opisuje uzbrojenie rycerskie;	– opisuje życie codzienne rycerstwa; – przedstawia poszczególne etapy wychowania rycerskiego; – opisuje ceremonię pasowania na rycerza.	– przedstawia historię najslawniejszego polskiego rycerza Zawiszy Czarnego z Garbowa.	– przedstawia literackie ideały rycerskie: hrabiego Rolanda, króla Artura i rycerzy Okrągłego Stołu.
* Tajemnice sprzed wieków – Dlaczego rycerze brali udział w turniejach?	– rola turniejów rycerskich; – przebieg turniejów; – konsekwencje zwycięstwa i porażki w turnieju; – obyczajowość turniejowa.	– przy pomocy nauczyciela omawia, z jakimi konsekwencjami wiązała się porażka w turnieju.	– przedstawia, w jaki sposób byli nagradzani zwycięzcy turniejów.	– wyjaśnia, dlaczego rycerze byli skłonni uczestniczyć w turniejach.	– opisuje przebieg turniejów rycerskich.	– wyjaśnia, dlaczego współczesna młodzież organizuje się w bractwa rycerskie i kultywuje tradycję rycerską; podaje przykład takiego bractwa.

3. Średniowieczne miasto i wieś	– powstanie osad rzemieślniczych i kupieckich; – lokacje miast i wsi; – samorząd miejski i jego organy; – społeczeństwo miejskie; – organa samorządu wiejskiego; – wygląd średniowiecznego miasta; – zajęcia ludności wiejskiej; – terminy: <i>gród, osada targowa, lokacja, zasadzka, kupcy, rzemieślnicy, rynek, targi, wójt, burmistrz, rada miejska, ława miejska, ratusz, cech, sołtys, ława wiejska, trójpółowka, pług, radło, brona</i>.	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>kupcy, rzemieślnicy, rynek, targi, ratusz, pług, radło, brona</i>; – porównuje życie codzienne mieszkańców średniowiecznych miast i wsi.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>gród, osada targowa, lokacja, zasadzka, kupcy, rzemieślnicy, rynek, targi, wójt, burmistrz, rada miejska, ława miejska, ratusz, cech, sołtys, ława wiejska, trójpółowka, pług, radło, brona</i>; – opisuje, gdzie i w jaki sposób tworzyły się miasta; – charakteryzuje główne zajęcia mieszkańców miast; – opisuje życie i obowiązki ludności wiejskiej.	– wyjaśnia, na czym polegały lokacje miast i wsi; – przedstawia organy samorządu miejskiego; – charakteryzuje różne grupy społeczne mieszczan; – wyjaśnia, na czym polegała trójpółowka.	– opisuje wybrany średniowieczny zabytek mieszczański w Polsce; – znajduje i przedstawia informacje o założeniu własnej miejscowości.	– przedstawia historie i okoliczności założenia najstarszych miast w regionie.
4. Kościół w średniowieczu	– duchowni w średniowieczu, ich przywileje i obowiązki; – religijność doby średniowiecza; – średniowieczne zakony: benedyktyni, cystersi, franciszkanie, dominikanie; – życie w średniowiecznym klasztorze;	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>zakon, klasztor, opat, reguła zakonna, benedyktyni, cystersi, skryptoria, kopiści, franciszkanie, dominikanie, asceza, benedyktyńska praca, uniwersytet</i>; – przy pomocy nauczyciela omawia życie w średniowiecznym klasztorze i jego organizację; – wyjaśnia, czym zajmowali się kopiści.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>zakon, klasztor, opat, reguła zakonna, benedyktyni, cystersi, skryptoria, kopiści, franciszkanie, dominikanie, asceza, benedyktyńska praca, uniwersytet</i>; – charakteryzuje stan duchowny w średniowieczu;	– przedstawia najważniejsze zakony średniowieczne; – wyjaśnia określenie <i>benedyktyńska praca</i>; – charakteryzuje średniowieczne szkolnictwo; – porównuje szkolnictwo średniowieczne i współczesne; – przedstawia dokonania	– porównuje zakony kontemplacyjne i zakony żebracze; – wyjaśnia, jaką funkcję w klasztorze spełniają: refektarz, wirydarz, dormitorium i kapitułarz.	– znajduje i przedstawia informacje o najstarszych polskich kronikarzach: Gallu Anonimie i Wincentym Kadłubku; – opisuje jeden z klasztorów działających w Polsce, wyjaśnia, jakiego zgromadzenia jest siedzibą, i przedstawia

	– średniowieczne szkolnictwo; – terminy: <i>zakon, klasztor, opat, reguła zakonna, benedyktyni, cystersi, skryptoria, kopiści, franciszkanie, dominikanie, asceza, benedyktyńska praca, uniwersytet</i>; – postać historyczna: święty Franciszek z Asyżu.		– opisuje różne role, jakie odgrywali duchowni w społeczeństwie średniowiecznym.	świętego Franciszka z Asyżu.		w skrócie dzieje tego zgromadzenia.
5. Sztuka średniowiecza	– rola sztuki w średniowieczu; – znaczenie <i>biblia pauperum</i>; – styl romański i jego cechy; – styl gotycki i jego charakterystyczne elementy; – rzeźba i malarstwo średniowieczne; – pismo i miniatury w rękopisach; – zabytki średniowieczne w Polsce; – terminy: <i>biblia pauperum, styl romański, styl gotycki, katedra, portal, sklepienie, witraże, łuki oporowe, apsyda, rozeta, przypory, miniatura, inicjał</i>.	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>katedra, witraże, miniatura</i>; – przy pomocy nauczyciela omawia zabytki sztuki średniowiecznej w Polsce; – wymienia różne dziedziny sztuki średniowiecznej.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>biblia pauperum, katedra, styl romański, styl gotycki, portal, sklepienie, witraże, łuki oporowe, apsyda, rozeta, przypory, miniatura, inicjał</i>; – wyjaśnia, czym była i jakie zadania spełniała <i>biblia pauperum</i>.	– charakteryzuje styl romański; – omawia cechy stylu gotyckiego.	– porównuje styl gotycki i romański; – przedstawia przykłady rzeźby i malarstwa średniowiecznego.	– znajduje i przedstawia informacje o średniowiecznych świątyniach w swoim regionie oraz elementach ich wystroju.

Rozdział VI. Polska pierwszych Piastów						
I. Zanim powstała Polska	– najstarsze osadnictwo na ziemiach polskich w świetle wykopalisk archeologicznych; – gród w Biskupinie – Słowianie w Europie i ich kultura; – wierzenia dawnych Słowian; – pierwsze państwa słowiańskie; – plemiona słowiańskie na ziemiach polskich; – terminy: <i>kurhan</i>, <i>kamiennie kręgi</i>, <i>Biskupin</i>, <i>wielka wędrówka ludów</i>, <i>Słowianie</i>, <i>Swaróg</i>, <i>Perun</i>, <i>Świętowit</i>, <i>plemię</i>, <i>Państwo Wielkomorawskie</i>, <i>Wiślanie</i>, <i>Polanie</i>; – postaci historyczne: święty Cyryl i święty Metody.	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>wielka wędrówka ludów</i>, <i>plemię</i>; – przy pomocy nauczyciela opisuje wygląd osady w Biskupinie.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>kurhan</i>, <i>kamiennie kręgi</i>, <i>Biskupin</i>, <i>wielka wędrówka ludów</i>, <i>Słowianie</i>, <i>Swaróg</i>, <i>Perun</i>, <i>Świętowit</i>, <i>plemię</i>, <i>Państwo Wielkomorawskie</i>, <i>Wiślanie</i>, <i>Polanie</i>; – przedstawia okoliczności pojawienia się Słowian na ziemiach polskich; – charakteryzuje wierzenia Słowian; – wskazuje na mapie: rozmieszczenie plemion słowiańskich na ziemiach polskich.	– przedstawia najstarsze państwa słowiańskie; – wymienia państwa słowiańskie, które przyjęły chrześcijaństwo w obrządku łacińskim, oraz te, które przyjęły je w obrządku greckim; – wyjaśnia rolę, jaką w rozwoju państw słowiańskich odegrali święci Cyryl i Metody.	– podaje przykłady tradycji pogańskich zachowanych do czasów współczesnych; – wyjaśnia, w jaki sposób powstał alfabet słowiański.	– wymienia pozostałości bytowania ludów przedśłowiańskich na ziemiach polskich; – przedstawia współczesne konsekwencje wynikające dla krajów słowiańskich z przyjęcia chrześcijaństwa w obrządku greckim lub łacińskim.
2. Mieszko I i początki Polski	– rozwój państwa Polan; – dynastia Piastów; – panowanie Mieszka I; – małżeństwo Mieszka z Dobrawą; – chrzest Polski i jego skutki; – konflikt z margrabią Hodonem i bitwa pod Cedynią;	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>książę</i>, <i>dynastia</i>; – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, skąd pochodzi nazwa „Polska”.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>książę</i>, <i>dynastia</i>, <i>Piastowie</i>, <i>biskupstwo</i>, <i>dyplomacja</i>, <i>poganin</i>, <i>Dagome iudex</i>; – wyjaśnia, dlaczego w przeciwieństwie do legendarnych przodków Mieszko I jest uznawany	– przedstawia okoliczności przyjęcia chrztu przez Mieszka I; – wyjaśnia skutki chrztu Mieszka I; – opisuje stosunki Mieszka I z sąsiadami.	– uzasadnia twierdzenie, że przyjęcie chrztu przez Mieszka I należało do najważniejszych wydarzeń w dziejach Polski.	– omawia dokument <i>Dagome iudex</i> i jego wartość jako źródła historycznego; – przedstawia bilans korzyści, jakie mogło przynieść Mieszkowi I przyjęcie chrztu lub pozostanie przy wierzeniach pogańskich.

	– terminy: <i>książę, dynastia, Piastowie, biskupstwo, dyplomacja, poganin, Dagome iudex</i>; – postaci historyczne: Mieszko I, Dobrawa.		- za pierwszego historycznego władcę Polski; – opisuje zasługi Mieszka I i Dobrawy; – zaznacza na osi czasu daty: 966 r., 972 r.; – wskazuje na mapie: Gniezno, Poznań, Wielkopolskę, granice państwa Mieszka I.			
3. Polska Bolesława Chrobrego	– misja biskupa Wojciecha i jej skutki; – zjazd gnieźnieński i jego konsekwencje; – powstanie niezależnej organizacji na ziemiach polskich; – stosunki Bolesława Chrobrego z sąsiadami; – koronacja Bolesława Chrobrego na króla Polski i jej znaczenie; – terminy: <i>relikwie, zjazd gnieźnieński, arcybiskupstwo, Miłsko, Łużyce, Grody Czerwieńskie, koronacja</i>; – postaci historyczne: Bolesław Chrobry, biskup Wojciech, cesarz Otton III.	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>arcybiskupstwo, koronacja</i>; – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia znaczenie koronacji Bolesława Chrobrego.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>relikwie, zjazd gnieźnieński, arcybiskupstwo, Miłsko, Łużyce, Grody Czerwieńskie, koronacja</i>; – opisuje misję świętego Wojciecha do pogańskich Prusów; – wskazuje na mapie: granice państwa Bolesława Chrobrego na początku jego panowania oraz ziemie przez niego podbite; – omawia rolę, jaką w dziejach Polski odegrali: Bolesław Chrobry, biskup Wojciech, cesarz Otton III; – zaznacza na osi czasu daty: 1000 r., 1025 r.	– przedstawia przebieg i znaczenie zjazdu w Gnieźnie; – opisuje wojny prowadzone przez Chrobrego z sąsiadami.	– wyjaśnia znaczenie utworzenia niezależnego Kościoła w państwie polskim; – opisuje Drzwi Gnieźnieńskie jako przykład źródła ikonograficznego z najstarszych dziejów Polski.	– wskazuje pozytywne i negatywne skutki polityki prowadzonej przez Bolesława Chrobrego.

4. Kryzys i odbudowa państwa polskiego	– kryzys państwa polskiego po śmierci Bolesława Chrobrego; – panowanie Mieszka II; – reformy Kazimierza Odnowiciela; – Kraków stolicą państwa; – polityka zagraniczna Bolesława Śmiałego; – koronacja Bolesława Śmiałego; – konflikt króla z biskupem Stanisławem i jego skutki; – terminy: <i>insygnia królewskie</i>; – postaci historyczne: Mieszko II, Kazimierz Odnowiciel, Bolesław Śmiały, biskup Stanisław.	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminem: <i>insygnia królewskie</i>; – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego księcia Kazimierza nazwano „Odnowicielem”.	– poprawnie posługuje się terminem: <i>insygnia królewskie</i>; – wyjaśnia, dlaczego księcia Kazimierza nazwano „Odnowicielem”; – wskazuje na mapie: ziemie polskie pod panowaniem Kazimierza Odnowiciela; – omawia działalność: Mieszka II, Bezpryma, Kazimierza Odnowiciela, Bolesława Śmiałego i biskupa Stanisława; – zaznacza na osi czasu datę: 1076 r.	– opisuje sytuację państwa polskiego po śmierci Bolesława Chrobrego; – ocenia postawę Bezpryma; – przedstawia skutki kryzysu państwa polskiego; – charakteryzuje rządy Bolesława Śmiałego.	– opisuje sytuację międzynarodową w okresie rządów Bolesława Śmiałego; – wyjaśnia przyczyny i skutki sporu króla z biskupem Stanisławem.	– wyjaśnia przyczyny kryzysu państwa wczesnopiastowskiego; – ocenia dokonania Mieszka II, Kazimierza Odnowiciela i Bolesława Śmiałego.
5. Rządy Bolesława Krzywoustego	– testament Krzywoustego i jego założenia; – terminy: <i>testament, zasada senioratu, senior i juniorzy</i>; – postać historyczna: Bolesław Krzywousty.	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>senior i juniorzy, zasada senioratu</i>.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>testament, zasada senioratu, senior i juniorzy</i>; – wskazuje na mapie: państwo Bolesława Krzywoustego; – opisuje postać Bolesława Krzywoustego; – zaznacza na osi czasu datę 1138 r.	– omawia przyczyny ogłoszenia testamentu Krzywoustego.	– wyjaśnia zasadę senioratu; – wyjaśnia, jakie skutki dla państwa mogą mieć wewnętrzne spory o tron.	– ocenia szanse i zagrożenia wynikające z wprowadzenia zasady senioratu.

6. Społeczeństwo w czasach pierwszych Piastów	– grody i ich funkcje; – życie w grodzie i na podgrodziu; – sposoby uprawy roli na ziemiach polskich; – podział społeczeństwa w państwie pierwszych Piastów; – zakres władzy panującego; – powinności poddanych wobec władcy. – powstanie rycerstwa w Polsce; – terminy: <i>metoda żarowa, gród, podgrodzie, prawo książęce, danina, posługi, osada służebna, wojowie, drużyna książęca</i>.	– posługuje się terminami: <i>gród, podgrodzie, danina, posługi</i>; – przedstawia wygląd i budowę średniowiecznego grodu; – opisuje sposoby pozyskiwania ziemi uprawnej i jej uprawiania.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>gród, podgrodzie, prawo książęce, danina, posługi, osada służebna</i>; – charakteryzuje grupy ludności w państwie wczesnopiastowskim; – omawia zakres władzy panującego w państwie pierwszych Piastów.	– przedstawia charakter drużyny książęcej; – wyjaśnia powinności ludności względem władcy.	– wyjaśnia, czym się różnił wojownik drużyny od rycerza.	– wskazuje przykłady nazw miejscowości, które mogły w średniowieczu pełnić funkcję osad służebnych.
* Tajemnice sprzed wieków – Kto spisywał dzieje Polski?	– źródła historyczne dotyczące początków państwa polskiego; – obiektywizm i prawda historyczna.	– wymienia nazwy źródeł historycznych dotyczących dziejów państwa polskiego za panowania pierwszych Piastów; – tłumaczy konieczność weryfikacji prawdziwości źródeł historycznych.	– przedstawia dokonania postaci: Galla Anonima i Wincentego Kadłubka.	– omawia teorie dotyczące pochodzenia Galla Anonima; – wymienia przyczyny powstania kronik.	– określa ramy chronologiczne wydarzeń opisanych w kronikach Galla Anonima i Wincentego Kadłubka.	– przedstawia przykład innej średniowiecznej kroniki polskiej.
Rozdział VII. Polska w XIII–XV wieku						

I. Rozbicie dzielnicowe	– walki wewnętrzne między książętami piastowskimi o prymat w Polsce; – utrwalenie rozbicia dzielnicowego; – osłabienie Polski na arenie międzynarodowej; – sprowadzenie Krzyżaków do Polski; – najazdy Mongołów i bitwa pod Legnicą; – przemiany społeczne i gospodarcze w okresie rozbicia dzielnicowego; – terminy: <i>rozbicie dzielnicowe, dzielnica senioralna, Tatarzy, osadnictwo, kolonizacja, trójpółwka</i>; – postaci historyczne: Władysław Wygnaniec, Leszek Biały, Konrad Mazowiecki, Henryk Pobożny.	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>rozbicie dzielnicowe, dzielnica senioralna, Tatarzy</i>; – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, jakie były przyczyny wewnętrznych walk między książętami piastowskimi.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>rozbicie dzielnicowe, dzielnica senioralna, Tatarzy, osadnictwo, kolonizacja, trójpółwka</i>; – charakteryzuje państwo polskie podczas rozbicia dzielnicowego; – wskazuje na mapie: podział państwa na różne dzielnice oraz ziemie utracone w okresie rozbicia dzielnicowego; – omawia postaci: Władysława Wygnańca, Leszka Białego, Konrada Mazowieckiego, Henryka Pobożnego – zaznacza na osi czasu daty: 1226 r., 1227 r., 1241 r.	– opisuje okoliczności sprowadzenia zakonu krzyżackiego do Polski oraz konsekwencje tego wydarzenia; – omawia skutki rozbicia dzielnicowego; – opisuje kolonizację na ziemiach polskich.	– przedstawia historię zakonu krzyżackiego; – wyjaśnia, dlaczego książęta dzielnicowi często nadawali przywileje oraz ziemię rycerstwu i duchowieństwu.	– charakteryzuje sposób walki Mongołów; – przedstawia dynastię panującą na Pomorzu Gdańskim w okresie rozbicia dzielnicowego.
2. Zjednoczenie Polski	– koronacja i śmierć Przemysła II; – panowanie Wacława II; – rola arcybiskupów gnieźnieńskich i jednolitej organizacji kościelnej w zjednoczeniu dzielnic polskich; – przejście władzy przez	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>starosta, Szczerbiec</i>.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>starosta, Szczerbiec</i>; – wskazuje na mapie: granice państwa polskiego za panowania Władysława Łokietka, ziemie utracone na rzecz Krzyżaków; – omawia postaci: Przemysła II,	– przedstawia próby zjednoczenia Polski przez książąt śląskich oraz Przemysła II; – opisuje, w jakich okolicznościach Władysław Łokietek utracił Pomorze Gdańskie; – przedstawia działania Władysława Łokietka na rzecz zjednoczenia kraju;	– wyjaśnia, jaką rolę w zjednoczeniu kraju odegrał Kościół katolicki.	– przedstawia wyobrażenie na temat świętego Stanisława jako patrona zjednoczenia kraju.

	Władysława Łokietka i jego koronacja; – rządy Władysława Łokietka; – konflikt Łokietka z Krzyżakami i bitwa pod Płowcami; – terminy: <i>starosta</i>, <i>Szczerbiec</i>; – postaci historyczne: Przemysław II, arcybiskup Jakub Świnka, Wacław II, Władysław Łokietek.		arcybiskupa Jakuba Świnki, Wacława II, Władysława Łokietka; – zaznacza na osi czasu daty: 1295 r., 1309 r., 1320 r., 1331 r.	– opisuje przebieg konfliktu Władysława Łokietka z Krzyżakami.		
3. Czasy Kazimierza Wielkiego	– polityka dyplomacji Kazimierza Wielkiego; – pokój z zakonem krzyżackim w Kaliszu; – przyłączenie nowych ziem do państwa polskiego; – reformy Kazimierza Wielkiego; – umocnienie granic polskiego państwa; – utworzenie Akademii Krakowskiej i skutki tej decyzji; – zjazd monarchów w Krakowie; – uczta u Wierzyńka; – terminy: <i>uniwersytet</i>, <i>Orle Gniazda</i>, <i>Akademia Krakowska</i>; – postać historyczna: Kazimierz Wielki.	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>uniwersytet</i>, <i>Orle Gniazda</i>, <i>Akademia Krakowska</i>; – przy pomocy nauczyciela tłumaczy, co zdecydowało o przyznaniu Kazimierzowi przydomka „Wielki”; – wyjaśnia znaczenie słów, że Kazimierz Wielki: <i>zastał Polskę drewnianą, a zostawił murowaną</i>.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>uniwersytet</i>, <i>Orle Gniazda</i>, <i>Akademia Krakowska</i>; – wskazuje na mapie: granice monarchii Kazimierza Wielkiego i ziemie włączone do Polski przez tego władcę; – zaznacza na osi czasu daty: 1333 r., 1343 r., 1364 r.	– przedstawia i ocenia postanowienia pokoju w Kaliszu; – charakteryzuje reformy Kazimierza Wielkiego; – wyjaśnia, w jaki sposób Kazimierz dbał o obronność państwa.	– wyjaśnia, dlaczego Kazimierz Wielki za najważniejsze uznał reformy wewnętrzne państwa; – tłumaczy, jakie znaczenie miało założenie Akademii Krakowskiej; – wyjaśnia znaczenie uczty u Wierzyńka.	– przedstawia cele oraz konsekwencje układu dynastycznego zawartego przez Kazimierza Wielkiego z Węgrami; – wyjaśnia, dlaczego sól należała niegdyś do najdroższych towarów; – przedstawia wybrany zamek wzniesiony w czasach Kazimierza Wielkiego.

4. Unia polsko-litewska	– koniec dynastii Piastów na polskim tronie; – rządy Andegawenów w Polsce; – unia polsko-litewska w Krewie; – wielka wojna z zakonem krzyżackim i bitwa pod Grunwaldem; – I pokój w Toruniu; – unia w Horodle; – terminy: <i>Andegawenowie, unia personalna, sobór, Wielkie Księstwo Litewskie, Jagiellonowie</i>; – postaci historyczne: Ludwik Węgierski, Jadwiga, Władysław Jagiełło, wielki książę Witold, Paweł Włodkowic, Ulrich von Jungingen.	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminem: <i>unia personalna</i>; – przedstawia dynastię zapoczątkowaną przez Władysława Jagiełłę; – przy pomocy nauczyciela opisuje przyczyny i przebieg wielkiej wojny z zakonem krzyżackim.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Andegawenowie, unia personalna, sobór, Wielkie Księstwo Litewskie, Jagiellonowie</i>; – wyjaśnia przyczyny zawarcia unii polsko-litewskiej; – opisuje przebieg bitwy pod Grunwaldem; – wskazuje na mapie: granice Wielkiego Księstwa Litewskiego, Krewa, Horodło, Grunwald, Toruń; – opisuje postaci: Ludwika Węgierskiego, Jadwigi, Władysława Jagiełły, wielkiego księcia Witolda, Pawła Włodkowica, Ulricha von Jungingena; – zaznacza na osi czasu daty: 1385 r., lata 1409–1411, 1410 r., 1413 r.	– przedstawia okoliczności objęcia tronu polskiego przez Jadwigę; – wymienia postanowienia unii w Krewie; – przedstawia postanowienia pokoju w Toruniu; – wyjaśnia zasady współpracy między Polską a Litwą ustalone w zapisach unii w Horodle.	– charakteryzuje stanowisko polskiej delegacji na soborze w Konstancji; – wyjaśnia, dlaczego Akademia Krakowska została przemianowana na Uniwersytet Jagielloński.	– uzasadnia twierdzenie, że poglądy Pawła Włodkowica na temat wojen religijnych są aktualne także dzisiaj.
* Tajemnice sprzed wieków – Jaką bitwę namalował Jan Matejko?	– okoliczności powstania obrazu <i>Bitwa pod Grunwaldem</i>; – Jan Matejko jako malarz dziejów Polski; – obrazy jako źródło wiedzy historycznej; – znaczenie <i>Bitwy pod Grunwaldem</i>.	– przedstawia, kim był Jan Matejko.	– wyjaśnia, w jaki sposób Jan Matejko przygotowywał się do namalowania obrazu.	– wyjaśnia, dlaczego podczas II wojny światowej Niemcom zależało na zniszczeniu dzieła.	– wymienia cele namalowania obrazu <i>Bitwa pod Grunwaldem</i>; – omawia nieścisłości w przekazie historycznym obrazu <i>Bitwa pod Grunwaldem</i>.	– wyjaśnia, jakie warunki powinno spełniać dzieło sztuki, aby można je było traktować jako źródło historyczne; – omawia inne dzieło Jana Matejki.

5. Czasy świetności dynastii Jagiellonów	– wojna trzynastoletnia; – II pokój toruński i jego postanowienia; – terminy: <i>Związek Pruski, wojna trzynastoletnia, Prusy Królewskie, Prusy Zakonne, wojska zaciężne, żołąd</i>; – postać historyczna: Kazimierz Jagiellończyk.	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>wojska zaciężne, żołąd</i>; – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego dla Polski ważne stało się odzyskanie dostępu do morza.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Związek Pruski, wojna trzynastoletnia, Prusy Królewskie, Prusy Zakonne, wojska zaciężne, żołąd</i>; – wskazuje na mapie: Prusy Królewskie, Prusy Zakonne; – omawia dokonania Kazimierza Jagiellończyka; – zaznacza na osi czasu daty: 1454 r., 1466 r.	– opisuje przebieg wojny trzynastoletniej; – przedstawia postanowienia II pokoju toruńskiego.	– wyjaśnia, dlaczego doszło do zawięzania Związku Pruskiego; – porównuje postanowienia I i II pokoju toruńskiego; – uzasadnia twierdzenie, że odzyskanie dostępu do morza miało przełomowe znaczenie dla rozwoju polskiej gospodarki.	– wyjaśnia, dlaczego wojska zaciężne pod koniec średniowiecza zastąpiły w bitwach tradycyjne rycerstwo.
6. Monarchia stanowa w Polsce	– monarchia patrymonialna i stanowa; – wpływ przywilejów nadawanych przez władcę na osłabienie władzy królewskiej; – przekształcenie się rycerstwa w szlachtę; – przywileje szlacheckie i ich konsekwencje dla władzy królewskiej; – ukształtowanie się sejmu walnego; – konstytucja <i>Nihil novi</i> i jej znaczenie dla ustroju Rzeczypospolitej; – terminy: <i>monarchia patrymonialna, monarchia stanowa, przywileje, szlachta</i>,	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>szlachta, sejm walny, izba poselska, senat</i>.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>monarchia patrymonialna, monarchia stanowa, przywileje, szlachta, pańszczyzna, konstytucja sejmowa, sejm walny, izba poselska, senat</i>; – przedstawia sejm walny oraz jego skład; – zaznacza na osi czasu daty: 1374 r., 1505 r.	– wyjaśnia, w jaki sposób rycerstwo przekształciło się w szlachtę; – wyjaśnia, w jaki sposób szlachta uzyskała wpływ na sprawowanie rządów w Polsce; – przedstawia najważniejsze przywileje szlacheckie; – wyjaśnia znaczenie konstytucji <i>Nihil novi</i>.	– przedstawia, kiedy i w jaki sposób doszło do utworzenia stanów w Polsce; – tłumaczy różnice między monarchią patrymonialną a stanową; – wyjaśnia, jaka jest geneza nazw obu izb sejmu walnego: izby poselskiej oraz senatu.	– ocenia, jakie szanse i jakie zagrożenie niosło za sobą zwiększenie wpływu szlachty na władzę.

	<i>pańszczyzna, konstytucja sejmowa, sejm walny, izba poselska, senat.</i>					
--	--	--	--	--	--	--

Wymagania na poszczególne oceny w klasie VI.

Wymagania na oceny uwzględniają zapisy podstawy programowej z 2017 r. oraz zmiany z 2024 r., wynikające z uszczuplonej podstawy programowej. Szarym kolorem oznaczono treści, o których realizacji decyduje nauczyciel.

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny				
		Ocena dopuszczająca Uczeń:	Ocena dostateczna Uczeń:	Ocena dobra Uczeń:	Ocena bardzo dobra Uczeń:	Ocena celująca Uczeń:
Rozdział I. Narodziny nowożytnego świata						
1. Wielkie odkrycia geograficzne	– średniowieczne wyobrażenia o Ziemi; – przyczyny wypraw żeglarskich na przełomie XV i XVI w.; – najważniejsze wyprawy przełomu XV i XVI w. oraz ich dowódcy.	– wskazuje na mapie Indie, Amerykę; – podaje przykłady towarów sprowadzanych z Indii (przyprawy, jedwab); – wymienia Krzysztofa Kolumba jako odkrywcę Ameryki; – podaje rok odkrycia Ameryki (1492 r.) i określa, w którym wieku doszło do tego wydarzenia.	– wymienia nowości w technice żeglarskiej, które umożliwiły dalekomorskie wyprawy; – poprawnie posługuje się terminami: <i>karawela</i> , <i>kompas</i> ; – podaje lata pierwszej wyprawy dookoła Ziemi (1519–1522 r.) i określa, w którym wieku doszło do tego wydarzenia; – wskazuje Ferdynanda Magellana jako dowódcę wyprawy dookoła świata i przedstawia jej znaczenie.	– podaje przyczyny wielkich odkryć geograficznych; – wskazuje na mapie trasy najważniejszych wypraw przełomu XV i XVI w. oraz wymienia ich dowódców (Krzysztof Kolumb, Ferdynand Magellan, Vasco da Gama, Bartłomiej Diaz); – poprawnie posługuje się terminem: <i>tubylec</i> – wyjaśnia, dlaczego ludność tubylczą Ameryki nazwano Indianami.	– wyjaśnia przyczyny poszukiwania morskiej drogi do Indii; – podaje i zaznacza na osi czasu daty wypraw Bartłomieja Diaza i Vasco da Gamy; – poprawnie posługuje się terminem: <i>astrolabium</i> ; – wyjaśnia, dlaczego Krzysztof Kolumb i Ferdynand Magellan skierowali swoje wyprawy drogą na zachód.	– tłumaczy pochodzenie nazwy Ameryka; – wskazuje związek między wynalazkami z dziedziny żeglugi a podejmowaniem dalekich wypraw morskich.

2. Skutki odkryć geograficznych	– cywilizacje prekolumbijskie i ich dokonania; – podbój Ameryki przez Hiszpanów i Portugalczyków oraz jego następstwa; – zmiany w życiu ludzi w wyniku odkryć geograficznych.	– wymienia nazwy rdzennych ludów Ameryki (Majowie, Aztekowie i Inkowie); – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>Stary Świat</i>, <i>Nowy Świat</i>; – podaje przykłady towarów, które przewożono między Ameryką a Europą.	– poprawnie posługuje się terminem: <i>cywilizacje prekolumbijskie</i>; – wskazuje na mapie tereny zamieszkałe przez Majów, Azteków i Inków; – wymienia dokonania rdzennych ludów Ameryki; – przedstawia po jednym pozytywnym i negatywnym skutku wielkich odkryć geograficznych; – wskazuje odkrycie Ameryki jako początek epoki nowożytnej.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>kolonia</i>, <i>niewolnik</i>, <i>plantacja</i>; – przedstawia politykę Hiszpanów i Portugalczyków w Nowym Świecie; – tłumaczy przyczyny przewagi Europejczyków nad tubylczą ludnością Ameryki; – opowiada o sytuacji niewolników na plantacjach w Ameryce; – wyjaśnia, w jaki sposób w Ameryce pojawiła się ludność afrykańska.	– przedstawia pozytywne i negatywne skutki wielkich odkryć geograficznych; – poprawnie posługuje się terminem: <i>konkwistador</i>; – opisuje działalność konkwistadorów i wymienia najbardziej znanych konkwistadorów (Hernán Cortez, Francisco Pizarro); – wskazuje na mapie tereny skolonizowane przez Hiszpanów i Portugalczyków.	– przedstawia zmiany w życiu ludzi w wyniku odkryć geograficznych; – wymienia na podstawie mapy nazwy współczesnych państw położonych na obszarach dawniej zamieszkiwanych przez cywilizacje prekolumbijskie.
3. Renesans – narodziny nowej epoki	– renesans – cechy charakterystyczne epoki; – humaniści i ich poglądy; – ideał człowieka w dobie renesansu; – wynalezienie druku i jego znaczenie.	– zaznacza na osi czasu epokę renesansu; – wymienia Jana Gutenberga jako wynalazcę druku; – wskazuje Leonarda da Vinci jako człowieka renesansu i określa dwie– trzy dziedziny jego zainteresowań.	– poprawnie posługuje się terminem: <i>renesans</i>; – podaje czas trwania epoki renesansu; – przedstawia ideał człowieka w epoce odrodzenia i wyjaśnia termin: <i>człowiek renesansu</i>; – opisuje dokonania Leonarda da Vinci i uzasadnia słuszność twierdzenia, że był on człowiekiem renesansu.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>antykwizm</i>, <i>humanizm</i>; – charakteryzuje epokę renesansu; – wyjaśnia nazwę nowej epoki.	– wyjaśnia wpływ wynalezienia druku na rozprzestrzenianie się idei renesansu; – przedstawia poglądy humanistów.	– wskazuje Erazma z Rotterdamu jako wybitnego humanistę i przedstawia jego poglądy; – porównuje pracę kopisty z pracą w średniowiecznej drukarni.

4. Kultura renesansu w Europie	– renesansowa radość życia; – architektura renesansu; – wybitni twórcy odrodzenia i ich dzieła.	– wskazuje Włochy jako kolebkę renesansu; – wymienia Leonarda da Vinci i Michała Anioła jako wybitnych twórców włoskiego odrodzenia.	– wyjaśnia, w czym przejawiała się renesansowa radość życia; – poprawnie posługuje się terminem: <i>mecenat</i>; – wymienia wybitnych twórców epoki odrodzenia i podaje przykłady ich dzieł.	– charakteryzuje sztukę renesansową, wskazując główne motywy podejmowane przez twórców; – poprawnie posługuje się terminem: <i>fresk</i>, podaje przykład dzieła wykonanego tą techniką.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>attyka</i>, <i>arkada</i>, <i>kopuła</i> do opisu budowli renesansowych.	– poprawnie posługuje się terminem: <i>perspektywa</i>; – podaje przykłady dzieł, w których zastosowano perspektywę.
5. Reformacja – czas wielkich zmian	– kryzys Kościoła katolickiego; – Marcin Luter i jego poglądy; – reformacja i jej następstwa.	– wskazuje wystąpienie Marcina Lutra jako początek reformacji; – poprawnie posługuje się terminem: <i>odpust</i>; – wymienia wyznania protestanckie.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>reformacja</i>, <i>protestanci</i>; – określa początek reformacji (1517 r.) i zaznacza tę datę na osi czasu; – wskazuje sprzedaż odpustów jako jedną z przyczyn reformacji; – charakteryzuje wyznania protestanckie i podaje ich założycieli.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>pastor</i>, <i>celibat</i>, <i>zbór</i>; – wskazuje objawy kryzysu w Kościele katolickim jako przyczynę reformacji; – przedstawia skutki reformacji.	– charakteryzuje poglądy Marcina Lutra; – opisuje postanowienia pokoju w Augsburgu (1555 r.) i wyjaśnia zasadę <i>czyj kraj, tego religia</i>; – przedstawia na mapie podział religijny Europy.	– charakteryzuje poglądy głoszone przez Jana Kalwina; – wskazuje zmiany wprowadzone w liturgii protestanckiej.
6. Kontrreformacja	– postanowienia soboru trydenckiego; – działalność jezuitów; – wojna trzydziestoletnia i jej następstwa.	– poprawnie posługuje się terminem: <i>sobór</i>; – przy pomocy nauczyciela przedstawia przyczyny zwołania soboru w Trydencie; – wskazuje zakon jezuitów jako instytucję powołaną do walki z reformacją; – oblicza, jak długo	– poprawnie posługuje się terminami: <i>kontrreformacja</i>, <i>seminarium duchowne</i>; – przedstawia zadania seminariów duchownych w dobie kontrreformacji; – wyjaśnia cel założenia zakonu jezuitów; – wymienia Ignacego Loyolę jako założyciela	– przedstawia postanowienia soboru trydenckiego; – poprawnie posługuje się terminami: <i>heretyk</i>, <i>inkwizycja</i>, <i>indeks ksiąg zakazanych</i>; – wyjaśnia cel utworzenia inkwizycji i indeksu ksiąg zakazanych.	– charakteryzuje działalność zakonu jezuitów; – przedstawia zasady obowiązujące jezuitów.	– przedstawia przyczyny wybuchu wojny trzydziestoletniej; – podaje datę podpisania pokoju westfalskiego (1648 r.) i jego najważniejsze postanowienia.

		obradował sobór trydencki i zaznacza to na osi czasu (daty powinny być podane przez nauczyciela).	zakonu jezuitów.			
Rozdział II. W Rzeczypospolitej szlacheckiej						
1. Demokracja szlachecka	– szlachta i jej zajęcia; – prawa i obowiązki szlachty; – sejm walny i sejmiki ziemskie.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>szlachta, herb, szabla</i> ; – przedstawia prawa szlachty odziedziczone po rycerskich przodkach; – wymienia zajęcia szlachty; – wskazuje na ilustracji postać szlachcica.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>demokracja szlachecka, przywilej, magnateria, szlachta średnia, szlachta zagrodowa, gołota</i> ; – wymienia izby sejmu walnego; – przedstawia zróżnicowanie stanu szlacheckiego; – wyjaśnia funkcjonowanie zasady <i>liberum veto</i> .	– przedstawia prawa i obowiązki szlachty; – poprawnie posługuje się terminem: <i>pospolite ruszenie</i> ; – wskazuje wpływ przywilejów szlacheckich na pozycję tego stanu; – podaje i zaznacza na osi czasu datę uchwalenia konstytucji <i>Nihil novi</i> (1505 r.), określa wiek, w którym doszło do tego wydarzenia; – przedstawia prawa otrzymane przez szlachtę na mocy konstytucji <i>Nihil novi</i> .	– poprawnie posługuje się terminami: <i>sejm walny, sejmiki ziemskie</i> ; – przedstawia decyzje podejmowane na sejmie walnym; – charakteryzuje rolę sejmików ziemskich; i zakres ich uprawnień – przedstawia skład izb sejmu walnego.	– wyjaśnia, w jaki sposób doszło do ukształtowania się demokracji szlacheckiej; – porównuje parlamentaryzm Rzeczypospolitej XVI–XVII w. z parlamentaryzmem współczesnej Polski; – wyjaśnia, kto sprawował władzę w Rzeczypospolitej.
2. W folwarku szlacheckim	– folwark szlachecki; – gospodarcza działalność szlachty; – spław wiślany; – statuty piotrkowskie.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>folwark, dwór</i> ; – na podstawie ilustracji z podręcznika wymienia elementy wchodzące	– poprawnie posługuje się terminami: <i>spław wiślany, szkuta, spichlerz, pańszczyzna</i> ; – przedstawia gospodarczą	– wymienia najważniejsze zabudowania folwarku i wskazuje ich funkcje; – wyjaśnia przyczyny	– wyjaśnia znaczenie odzyskania przez Polskę Pomorza Gdańskiego dla rozwoju gospodarki; – wymienia	– wyjaśnia wpływ ustaw antychłopskich i antymieszczańskich na położenie tych grup społecznych i rozwój

		w skład folwarku szlacheckiego; – opisuje zajęcia chłopów i mieszczan.	działalność szlachty; – wskazuje na mapie Pomorze Gdańskie i najważniejsze porty położone nad Wisłą; – wymienia towary wywożone z Polski i sprowadzane do kraju.	i sposoby powiększania się majątków szlacheckich; – tłumaczy, dlaczego szlachta uchwałała ustawy antychłopskie i antymiejskie.	najważniejsze ustawy wymierzone przeciw chłopom i mieszczanom; – wyjaśnia następstwa ożywienia gospodarczego.	polskiej gospodarki.
3. W czasach ostatnich Jagiellonów	– ostatni Jagiellonowie na tronie Polski; – wojna z zakonem krzyżackim 1519–1521; – hołd pruski i jego postanowienia.	– wymienia ostatnich władców z dynastii Jagiellonów: Zygmunta I Starego i Zygmunta Augusta; – podaje i zaznacza na osi czasu datę hołdu pruskiego (1525 r.), określa wiek, w którym doszło do tego wydarzenia; – wskazuje na obrazie Jana Matejki <i>Hołd pruski</i> postaci Zygmunta Starego i Albrechta Hohenzollerna.	– wskazuje na mapie Prusy Książęce, Prusy Królewskie; – opisuje zależność Prus Książęcych od Polski.	– przedstawia przyczyny wojny Polski z zakonem krzyżackim (1519–1521 r.).	– poprawnie posługuje się terminem: <i>hołd lenny</i> ; – przedstawia postanowienia hołdu pruskiego (1525 r.) i jego skutki.	– opisuje korzyści i zagrożenia wynikające z postanowień hołdu pruskiego.
4. Odrodzenie na ziemiach polskich	– idee renesansowe w Polsce; – literatura polskiego renesansu i jej twórcy; – renesansowy Wawel Jagiellonów; – odkrycie Mikołaja Kopernika.	– wymienia Mikołaja Kopernika jako twórcę teorii heliocentrycznej; – wskazuje Wawel jako przykład budowli renesansowej w Polsce; – poprawnie posługuje się terminem: <i>włoszczyzna</i> i wskazuje jego pochodzenie.	– wymienia Mikołaja Reja i Jana Kochanowskiego jako twórców literatury renesansowej w Polsce; – wyjaśnia przyczyny twórczości literackiej w języku polskim; – charakteryzuje odkrycie Mikołaja Kopernika i pokazuje różnice między	– poprawnie posługuje się terminami: <i>arras</i> , <i>krużganki</i> , <i>mecenat</i> ; – charakteryzuje krótko twórczość Mikołaja Reja i Jana Kochanowskiego; – opisuje Wawel jako przykład architektury renesansu w Polsce; – uzasadnia tezę, że	– poprawnie posługuje się terminami: <i>teoria geocentryczna</i> , <i>teoria heliocentryczna</i> ; – wyjaśnia przyczyny rozwoju kultury renesansowej w Polsce; – przedstawia zasługi ostatnich Jagiellonów dla rozwoju renesansu;	– wyjaśnia, dlaczego XVI stulecie nazwano złotym wiekiem w historii Polski; – opisuje wybraną budowlę renesansową w swoim regionie.

			teorią polskiego astronoma a dotychczas obowiązującą koncepcją budowy wszechświata.	Mikołaj Kopernik był człowiekiem renesansu; – przywołuje Galileusza jako zwolennika teorii Kopernika.	– przedstawia poglądy Andrzeja Frycza Modrzewskiego jako pisarza politycznego doby renesansu.	
5. Rzeczpospolita Obojga Narodów	– geneza unii lubelskiej – postanowienia unii lubelskiej; – struktura narodowa i wyznaniowa I Rzeczypospolitej.	– wskazuje na mapie Lublin i Rzeczpospolitą Obojga Narodów; – wskazuje na obrazie Jana Matejki <i>Unia lubelska</i> postać Zygmunta II Augusta jako autora i pomysłodawcę unii; – podaje i zaznacza na osi czasu datę podpisania unii lubelskiej (1569 r.), określa wiek, w którym doszło do tego wydarzenia.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>unia personalna, unia realna</i> ; – wyjaśnia nazwę Rzeczpospolita Obojga Narodów; – wskazuje na mapie Królestwo Polskie i Wielkie Księstwo Litewskie.	– przedstawia postanowienia unii lubelskiej; – charakteryzuje strukturę narodową i wyznaniową I Rzeczypospolitej; – analizuje wygląd herbu I Rzeczypospolitej i porównuje go z herbem Królestwa Polskiego.	– opisuje skutki utworzenia Rzeczypospolitej Obojga Narodów; – wyjaśnia korzyści płynące z wielokulturowości; – wskazuje na mapie Wołyń, Podole i Ukrainę.	– wymienia korzyści i zagrożenia wynikające z utworzenia Rzeczypospolitej Obojga Narodów.
6. „Państwo bez stosów”	– Rzeczpospolita państwem wielowyznaniowym; – <i>Akt konfederacji warszawskiej</i> ; – reformacja w Polsce.	– wskazuje wielowyznaniowość I Rzeczypospolitej; – poprawnie posługuje się terminem: <i>tolerancja</i> ; – zauważa potrzebę poszanowania odmienności religijnej i kulturowej.	– wymienia wyznania zamieszkujące Rzeczpospolitą Obojga Narodów; – wskazuje cel podpisania konfederacji warszawskiej; – podaje i zaznacza na osi czasu datę podpisania konfederacji warszawskiej (1573 r.), określa wiek, w którym doszło do tego wydarzenia; – wyjaśnia, co oznacza, że Polska była nazywana „państwem bez stosów”.	– przedstawia postanowienia konfederacji warszawskiej; – poprawnie posługuje się terminem: <i>innowierca</i> ; – nazywa świątynie różnych wyznań; – wskazuje na mapie Raków i Pińczów jako ważne ośrodki reformacji w Polsce; – omawia wkład innych wyznań w rozwój	– poprawnie posługuje się terminami: <i>katolicyzm, judaizm, luteranizm, prawosławie</i> ; – charakteryzuje strukturę wyznaniową I Rzeczypospolitej; – wyjaśnia, kim byli arianie i przedstawia zasady ich religii; – tłumaczy przyczyny niechęci szlachty polskiej wobec arian.	– nazywa i wskazuje na mapie ziemie zamieszkałe przez przedstawicieli poszczególnych wyznań; – wyjaśnia związek między narodowością a wyznawaną religią wśród mieszkańców I Rzeczypospolitej.

				szkolnictwa I Rzeczypospolitej.		
7. Pierwsza wolna elekcja	– przyczyny elekcyjności tronu polskiego; – przebieg pierwszej wolnej elekcji; – <i>Artykuły henrykowskie</i> i <i>pacta conventa</i>; – następstwa wolnych elekcji.	– poprawnie posługuje się terminem: <i>elekcja</i>; – krótko opisuje, dlaczego polskich władców zaczęto wybierać drogą wolnej elekcji; – wskazuje Henryka Walezego jako pierwszego króla elekcyjnego.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>wolna elekcja</i>, <i>bezkrólewie</i>; – podaje i zaznacza na osi czasu datę pierwszej wolnej elekcji; – opisuje przebieg pierwszego bezkrólewia i wyjaśnia, kim był interrex.	– przedstawia zasady wyboru monarchy; – na podstawie obrazu Canaletta opisuje miejsce i przebieg wolnej elekcji; – wyjaśnia skutki wolnych elekcji.	– wymienia warunki, które musieli spełnić królowie elekcyjni; – poprawnie posługuje się terminami: <i>Artykuły henrykowskie</i>, <i>pacta conventa</i>.	– wyjaśnia wpływ <i>Artykułów henrykowskich</i> i <i>pacta conventa</i> na pozycję monarchy w Rzeczypospolitej.
Rozdział III. W obronie granic Rzeczypospolitej						
1. Wojny z Rosją	– wojny Stefana Batorego o Inflanty; – dymitriada i polska interwencja w Rosji; – pokój w Polanowie.	– wskazuje na mapie Inflanty i Carstwo Rosyjskie; – wymienia Stefana Batorego jako kolejnego po Henryku Walezym władcę Polski; – poprawnie posługuje się terminem: <i>hetman</i>.	– opisuje, w jakim celu została utworzona piechota wybraniecka; – przedstawia, jak zakończyły się wojny o Inflanty prowadzone przez Stefana Batorego; – podaje i zaznacza na osi czasu datę bitwy pod Kłuszynem (1610 r.), określa wiek, w którym doszło do tego wydarzenia; – opowiada o znaczeniu bitwy pod Kłuszynem; – przywołuje Stanisława Żółkiewskiego jako dowódcę bitwy pod Kłuszynem; – wskazuje na mapie Moskwę i Kłuszyn.	– przedstawia przyczyny najazdu Iwana Groźnego na Inflanty; – poprawnie posługuje się terminami: <i>piechota wybraniecka</i>, <i>dymitriada</i>, <i>Kreml</i>, <i>bojar</i>; – opisuje następstwa dymitriady; – wskazuje na mapie tereny przyłączone przez Polskę w wyniku interwencji w Rosji (po pokoju w Polanowie i Jamie Zapolskim).	– opisuje przyczyny poparcia Dymitra Samozwańca przez magnatów i duchowieństwo; – wskazuje przyczyny obalenia Dymitra Samozwańca; – wyjaśnia cel polskiej interwencji w Rosji; – podaje datę podpisania pokoju w Polanowie (1634 r.).	– ocenia politykę Zygmunta III wobec Rosji; – przedstawia postanowienia pokoju w Polanowie.

2. Początek wojen ze Szwecją	– Wazowie na tronie Polski; – przyczyny wojen ze Szwecją; – wojna o Inflanty; – walka o ujście Wisły; – skutki wojen polsko-szwedzkich w I poł. XVII w.; – Warszawa stolicą Polski.	– wymienia elementy uzbrojenia husarza i pokazuje je na ilustracji; – wskazuje na mapie Szwecję, Inflanty i Wisłę; – wymienia stolice Polski (Gniezno, Kraków, Warszawa).	– wskazuje na mapie Kircholm i Pomorze Gdańskie; – podaje datę bitwy pod Kircholmem (1605 r.) i nazwisko dowódcy polskich wojsk (Jan Karol Chodkiewicz); – wyjaśnia, dlaczego przeniesiono stolicę z Krakowa do Warszawy.	– charakteryzuje przyczyny wojen polsko-szwedzkich w XVII w.; – poprawnie posługuje się terminem: <i>clo</i> – opowiada przebieg wojny o Inflanty; – wskazuje na mapie Oliwę; – podaje datę bitwy pod Oliwą (1627 r.) i wyjaśnia znaczenie tego starcia.	– wyjaśnia, dlaczego Zygmunt III Waza utracił tron Szwecji; – przedstawia przyczyny zablokowania ujścia Wisły przez Szwedów; – tłumaczy, dlaczego Polska często nie wykorzystywała swoich sukcesów militarnych.	– przedstawia postanowienia i podaje daty podpisania rozejmu w Starym Targu (1629 r.) i Sztumskiej Wsi (1635 r.).
3. Powstanie Chmielnickiego	– sytuacja Kozaków zaporoskich; – powstanie Kozaków na Ukrainie; – ugoda w Perejasławiu.	– wskazuje Bohdana Chmielnickiego jako przywódcę powstania Kozaków na Ukrainie; – wymienia elementy uzbrojenia Kozaków i pokazuje je na ilustracji; – rozpoznaje na ilustracji Kozaka wśród przedstawicieli innych grup społecznych.	– wyjaśnia, kim byli Kozacy – poprawnie posługuje się terminem: <i>Zaporoże</i>; – wskazuje na mapie Ukrainę, Zaporoże i Dzikie Pola; – podaje i zaznacza na osi czasu datę wybuchu powstania kozackiego (1648 r.).	– wyjaśnia, kim byli Kozacy rejestrowi; – przedstawia zajęcia i sytuację Kozaków; – wskazuje na mapie najważniejsze bitwy powstania (Żółte Wody, Korsuń, Beresteczko); – uzasadnia tezę, że powstanie Chmielnickiego było wojną domową.	– przedstawia przyczyny wybuchu powstania na Ukrainie; – omawia główne etapy powstania; – wyjaśnia, dlaczego powstanie Chmielnickiego przerodziło się w wojnę polsko-rosyjską; – wskazuje na mapie Perejasław; – podaje i zaznacza na osi czasu datę ugody w Perejasławiu (1654 r.).	– przedstawia skutki powstania Chmielnickiego; – wskazuje rozejm w Andruszowie jako moment zakończenia powstania i wojny polsko-rosyjskiej (1667 r.); – ocenia politykę szlachty wobec Kozaków.
4. Potop szwedzki	– przyczyny wojen Rzeczypospolitej ze Szwecją; – najazd Szwedów na Polskę w latach 1655–	– poprawnie posługuje się terminem: <i>potop szwedzki</i>; – wskazuje Stefana Czarnieckiego jako	– charakteryzuje postaci Stefana Czarnieckiego i Augustyna Kordeckiego; – uzasadnia znaczenie bohaterskiej obrony	– poprawnie posługuje się terminem: <i>wojna podjazdowa</i>; – wyjaśnia przyczyny prowadzenia wojny	– wymienia przyczyny wojen polsko-szwedzkich; – wyjaśnia przyczyny początkowych	– przedstawia skutki potopu szwedzkiego; – wskazuje zagrożenie płynące dla Rzeczypospolitej

	1660; – postawa społeczeństwa polskiego wobec najeźdźcy; – skutki potopu.	bohatera walk ze Szwedami; – wymienia obronę Jasnej Góry jako przełomowy moment potopu szwedzkiego; – wskazuje na mapie Częstochowę i Inflanty; – wyjaśnia, dlaczego najazd Szwedów nazwano potopem; – przedstawia na ilustracji uzbrojenie piechoty szwedzkiej.	Częstochowy dla prowadzenia dalszej walki z najeźdźcą; – podaje i zaznacza na osi czasu daty potopu szwedzkiego (1655–1660 r.) oraz pokoju w Oliwie (1660 r.); – charakteryzuje postępowanie Szwedów wobec ludności polskiej.	podjazdowej przez Polskę; – wskazuje na mapie Lwów i Prusy Książęce; – przedstawia zobowiązania Jana Kazimierza złożone podczas ślubów lwowskich.	niepowodzeń Rzeczypospolitej w czasie potopu szwedzkiego; – wymienia postanowienia pokoju w Oliwie .	z powodu utraty lenna pruskiego.
5. Wojny z Turcją	– imperium osmańskie; – przyczyny wojen; Rzeczypospolitej z Turcją w XVII w.; – wojna o Mołdawię; – najazd Turków na Polskę w II poł. XVIII w. i jego skutki; – odsiecz wiedeńska Jana III Sobieskiego.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>sułtan</i> , <i>husarz</i> , <i>janczar</i> ; – podaje przyczyny wyprawy Jana III Sobieskiego pod Wiedeń; – wskazuje na mapie Wiedeń.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>islam</i> , <i>wezyr</i> ; – charakteryzuje postaci Jana III Sobieskiego i Kara Mustafy; – podaje i zaznacza na osi czasu daty bitwy pod Chocimiem (1673 r.) oraz odsieczy wiedeńskiej (1683 r.); – wymienia skutki wojen z Turcją; – wskazuje na mapie Podole, Chocim i Kamieniec Podolski.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>haracz</i> , <i>ekspansja</i> ; – podaje i zaznacza na osi czasu daty najazdu tureckiego i oblężenia Kamieńca Podolskiego (1672 r.); – wskazuje na mapie tereny, na których toczyła się wojna (Podole) oraz miejsca najważniejszych wydarzeń (Cecora Kamieniec Podolski, Chocim); – wymienia przyczyny początkowych niepowodzeń wojsk polskich w walce	– omawia przyczyny wojen polsko-tureckich w XVII w.; – przedstawia walkę Rzeczypospolitej o Mołdawię; – wymienia hetmanów Stanisława Żółkiewskiego i Jana Karola Chodkiewicza oraz bitwy z Turcją, w których dowodzili (Cecora 1620 r., obrona Chocimia 1621 r.).	– opisuje postanowienia traktatu w Buczaczu; – przedstawia następstwa wojen polsko-tureckich w XVII w.

				z Turkami w II poł. XVII w.		
6. Kryzys Rzeczypospolitej	– skutki wojen prowadzonych przez Rzeczpospolitą w XVII w.; – sytuacja polityczno-gospodarcza kraju na przełomie XVII i XVIII w.	– charakteryzuje XVII stulecie jako czas wielu konfliktów wojennych prowadzonych przez Rzeczpospolitą; – wskazuje na mapie państwa, z którymi Rzeczpospolita prowadziła wojny w XVII w.	– wymienia skutki wojen toczonych przez Rzeczpospolitą w XVII w., w tym m.in. wyniszczenie kraju i straty terytorialne.	– poprawnie posługuje się terminem: <i>liberum veto</i>; – wskazuje na mapie tereny utracone przez Rzeczpospolitą (Inflanty, Podole, Prusy Książęce, część Ukrainy); – wymienia przyczyny uzależnienia Polski od obcych państw.	– charakteryzuje funkcjonowanie aparatu władzy na przełomie XVII i XVIII w., zwracając uwagę na słabość władzy królewskiej, zrywanie sejmów i wzrost znaczenia magnaterii; – wskazuje objawy kryzysu państwa – podaje przyczyny i objawy kryzysu gospodarczego.	– przedstawia przyczyny rokoszu Lubomirskiego; – wyjaśnia, dlaczego w Rzeczypospolitej coraz większą rolę zaczęli odgrywać magnaci; – wskazuje postać Władysława Sicińskiego, który w 1652 r. doprowadził do pierwszego w historii zerwania sejmiku.

7. Barok i sarmatyzm	– barok – epoka kontrastów; – cechy charakterystyczne stylu barokowego; – architektura i sztuka barokowa; – Sarmaci i ich obyczaje.	– opowiada o sposobach spędzania czasu wolnego przez szlachtę na przełomie XVII i XVIII w.; – wskazuje pozytywne i negatywne cechy szlachty polskiej tego okresu; – wymienia najwybitniejsze dzieła sztuki barokowej w Polsce i Europie (np. Wersal, pałac w Wilanowie).	– poprawnie posługuje się terminem: <i>barok</i>; – zaznacza na osi czasu epokę baroku; – wymienia dwie–trzy cechy charakterystyczne architektury barokowej; – z ilustracji przedstawiających zabytki wybiera te, które zostały zbudowane w stylu barokowym; – wyjaśnia, czym były kalwarie.	– charakteryzuje malarstwo i rzeźbę epoki baroku; – charakteryzuje ideologię sarmatyzmu; – wyjaśnia pochodzenie terminu <i>sarmatyzm</i>; – wyjaśnia znaczenie określenia „złota wolność szlachecka”; – opisuje strój sarmacki na podstawie ilustracji.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>putto</i>, <i>ornament</i>; – wyjaśnia genezę epoki baroku; – wskazuje wpływ rosnącej pobożności na architekturę i sztukę epoki; – wskazuje następstwa bezkrytycznego stosunku szlachty do ustroju państwa.	– wyjaśnia, na czym polega związek kultury barokowej z ruchem kontrreformacyjnym; – charakteryzuje barok jako epokę kontrastów.
Rozdział IV. Od absolutyzmu do republiki						
1. Monarchia absolutna we Francji	– Edykt nantejski i jego skutki; – umacnianie władzy monarchy we Francji; – rządy absolutne Ludwika XIV; – Francja potęgą militarną i gospodarczą.	– krótko opisuje zakres władzy króla w monarchii absolutnej; – przywołuje postać Ludwika XIV jako władcy absolutnego; – wskazuje na mapie Francję.	– poprawnie posługuje się terminem: <i>monarchia absolutna</i>; – wymienia uprawnienia monarchy absolutnego; – wyjaśnia, dlaczego Ludwika XIV określano mianem Króla Słońce; – wskazuje czas panowania Ludwika XIV (XVII w.); – opisuje życie w Wersalu w czasach Ludwika XIV.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>manufaktura</i>, <i>clo</i>, <i>import</i>, <i>eksport</i>; – wyjaśnia, dlaczego Francja była europejską potęgą; – przedstawia, w jaki sposób doszło do wzmocnienia władzy królewskiej we Francji.	– poprawnie posługuje się terminem: <i>hugenoci</i>; – opisuje, jak zakończyły się wojny religijne we Francji (przywołuje Edykt nantejski); – omawia politykę gospodarczą ministra Colberta ; – opowiada o twórczości Moliera.	– przedstawia działania kardynała Richelieu zmierzające do wzmocnienia pozycji monarchy; – wskazuje pozytywne i negatywne strony panowania Ludwika XIV.

2. Monarchia parlamentarna w Anglii	– absolutyzm angielski; – konflikt Karola I z parlamentem; – dyktatura Olivera Cromwella; – ukształtowanie się monarchii parlamentarnej.	– wskazuje na mapie Anglię i Londyn; – przy pomocy nauczyciela posługuje się terminem: <i>parlament</i>; – wskazuje organy władzy w monarchii parlamentarnej.	– poprawnie posługuje się terminem: <i>monarchia parlamentarna</i>; – wskazuje Anglię jako kraj o ustroju monarchii parlamentarnej; – wymienia i krótko charakteryzuje postaci Karola I Stuarta, Olivera Cromwella i Wilhelma Orańskiego; – przedstawia zakres władzy dyktatora.	– wyjaśnia przyczyny konfliktu Karola I z parlamentem; – przedstawia Deklarację praw narodu angielskiego; – charakteryzuje ustrój monarchii parlamentarnej.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>purytanie, nowa szlachta, rojaliści</i>; – przedstawia postać Olivera Cromwella i jego dokonania; – wskazuje 1689 r. jako czas ukształtowania się monarchii parlamentarnej w Anglii.	– wymienia główne etapy kształtowania się monarchii parlamentarnej w Anglii; – porównuje ustrój monarchii parlamentarnej i monarchii absolutnej.
3. Oświecenie w Europie	– ideologia oświecenia; – wybitni myśliciele doby oświecenia; – trójpodział władzy według Monteskiusza; – najważniejsze dokonania naukowe oświecenia; – architektura oświeceniowa.	– poprawnie posługuje się terminem: <i>oświecenie</i>; – zaznacza na osi czasu epokę oświecenia; – podaje przykład dokonania naukowego lub technicznego epoki oświecenia (np. termometr lekarski, maszyna parowa).	– poprawnie posługuje się terminem: <i>klasycyzm</i>; – wymienia przykłady budowli klasycystycznych w Polsce i Europie; – charakteryzuje styl klasycystyczny; – z ilustracji przedstawiających zabytki wybiera te, które zostały zbudowane w stylu klasycystycznym; – wymienia najważniejsze dokonania naukowe i techniczne epoki oświecenia; – tłumaczy, dlaczego nowa epoka w kulturze europejskiej została nazwana oświeceniem.	– charakteryzuje ideologię oświecenia; – przedstawia postać Monteskiusza i wyjaśnia, na czym polegała opracowana przez niego koncepcja trójpodziału władzy.	– przedstawia postaci Woltera i Jana Jakuba Rousseau; – poprawnie posługuje się terminem: <i>ateizm</i>; – omawia koncepcję umowy społecznej zaproponowaną przez Jana Jakuba Rousseau; – wyjaśnia przyczyny krytyki absolutyzmu i Kościoła przez filozofów doby oświecenia.	– wskazuje wpływ dokonań naukowych i technicznych na zmiany w życiu ludzi; – przedstawia zasługi Denisa Diderota dla powstania <i>Wielkiej encyklopedii francuskiej</i>.

4. Nowe potęgi europejskie	– absolutyzm oświecony; – narodziny potęgi Prus; – monarchia austriackich Habsburgów; – Cesarstwo Rosyjskie w XVIII w.	– wskazuje na mapie Rosję, Austrię i Prusy w XVIII w.; – wymienia Marię Teresę, Józefa II, Piotra I i Fryderyka Wielkiego jako władców Austrii, Rosji i Prus; – wskazuje Rosję, Austrię i Prusy jako potęgi europejskie XVIII stulecia.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>absolutyzm</i>, <i>absolutyzm oświecony</i>; – podaje przykłady reform w monarchiach absolutyzmu oświeconego; – wskazuje wpływ ideologii oświecenia na reformy w krajach absolutyzmu oświeconego; – wskazuje na mapie Petersburg jako nową stolicę Rosji.	– wymienia reformy przeprowadzone w Rosji, Austrii i Prusach; – wyjaśnia, dlaczego monarchowie absolutyzmu oświeconego nazywali siebie „sługami ludu”; – wyjaśnia związki między pojawieniem się nowych potęg w Europie Środkowej a sytuacją w Rzeczypospolitej.	– charakteryzuje reformy przeprowadzone w Rosji, Austrii i Prusach; – wyjaśnia wpływ reform na wzrost znaczenia tych państw; – opisuje skutki uzyskania przez Rosję dostępu do Bałtyku.	– porównuje monarchię absolutną z monarchią absolutyzmu oświeconego; – podaje daty powstania Królestwa Pruskiego (1701 r.) i Cesarstwa Rosyjskiego (1721 r.).
5. Stany Zjednoczone Ameryki	– kolonie brytyjskie w Ameryce Północnej; – konflikt kolonistów z rządem brytyjskim; – wojna o niepodległość Stanów Zjednoczonych; – ustrój polityczny USA.	– wskazuje na mapie Stany Zjednoczone; – określa czas powstania Stanów Zjednoczonych; – wymienia Tadeusza Kościuszkę i Kazimierza Pułaskiego jako polskich bohaterów walki o niepodległość USA; – przywołuje postać Jerzego Waszyngtona jako pierwszego prezydenta USA.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>kolonia</i>, <i>konstytucja</i>; – wskazuje na mapie kolonie brytyjskie w Ameryce Północnej; – wymienia strony konfliktu w wojnie o niepodległość Stanów; – podaje i zaznacza na osi czasu datę uchwalenia konstytucji USA – pierwszej takiej ustawy na świecie (1787 r.); – wyjaśnia, dlaczego Amerykanie mówią w języku angielskim; – porównuje pierwszą flagę USA z flagą współczesną,	– przedstawia przyczyny wybuchu wojny między kolonistami a rządem brytyjskim; – opisuje wydarzenie zwane bostońskim piciem herbaty; – poprawnie posługuje się terminem: <i>bojkot</i>; – podaje i zaznacza na osi czasu datę powstania Stanów Zjednoczonych (4 lipca 1776 r.); – charakteryzuje znaczenie Deklaracji niepodległości; – przedstawia udział Polaków w walce	– przedstawia najważniejsze etapy walki o niepodległość USA; – wskazuje na mapie Boston, Filadelfię i Yorktown; – omawia zasługi Jerzego Waszyngtona dla powstania USA; – opisuje idee oświeceniowe zapisane w konstytucji USA; – wymienia miejsca związane z udziałem Polaków w wojnie o niepodległość USA.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Kongres</i>, <i>Izba Reprezentantów</i> – charakteryzuje ustrój polityczny USA.

			wskazując zauważone podobieństwa i różnice.	o niepodległość USA.		
Rozdział V. Upadek Rzeczypospolitej						
1. Rzeczpospolita pod rządami Wettinów	– unia personalna z Saksonią; – początek ingerencji Rosji w sprawy Polski – podwójna elekcja w 1733 r.; – rządy Augusta III – projekty reform Rzeczypospolitej.	– wymienia Augusta II Mocnego i Augusta III Sasa jako monarchów sprawujących władzę w Polsce na początku XVIII w.; – opisuje konsekwencje wyboru dwóch władców jednocześnie.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>unia personalna, anarchia</i>; – wskazuje na mapie Saksonię; – wymienia przyczyny anarchii w Polsce; – przedstawia Stanisława Konarskiego jako reformatora Rzeczypospolitej i krótko opisuje propozycje jego reform.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>konfederacja, liberum veto, wolna elekcja, przywileje, złota wolność szlachecka</i>; – wyjaśnia sens powiedzeń: <i>Od Sasa do Lasa i Za króla Sasa jedź, pij i popuszczaj pasa</i>; – przedstawia postać Stanisława Leszczyńskiego; – charakteryzuje projekty reform w I poł. XVIII w.	– przedstawia genezę i postanowienia sejmu niemego; – podaje i zaznacza na osi czasu datę obrad sejmu niemego (1717 r.); – wyjaśnia przyczynę ingerencji Rosji w sprawy Polski; – opisuje pozytywne i negatywne skutki rządów Augusta III.	– charakteryzuje okres rządów Augusta II Mocnego; – wskazuje reformy niezbędne dla wzmocnienia Rzeczypospolitej.
2. Pierwszy rozbiór Polski	– Stanisław August Poniatowski królem Polski; – pierwsze reformy nowego władcy; – konfederacja barska – I rozbiór Polski.	– poprawnie posługuje się terminem: <i>rozbiory Polski</i> – podaje i zaznacza na osi czasu datę pierwszego rozbioru Polski (1772 r.); – wymienia państwa, które dokonały pierwszego rozbioru Polski i wskazuje je na mapie; – przywołuje postać Stanisława Augusta	– charakteryzuje postać Stanisława Augusta Poniatowskiego; – wskazuje na mapie ziemie utracone przez Polskę podczas pierwszego rozbioru; – przedstawia przyczyny pierwszego rozbioru Polski – ocenia postawę Tadeusza Rejtana; – poprawnie posługuje się	– opisuje okoliczności wyboru Stanisława Augusta na króla Polski; – wymienia reformy Stanisława Augusta w celu naprawy oświaty i gospodarki w II poł. XVIII w.; – wskazuje następstwa konfederacji barskiej; – porównuje postawy rodaków wobec	– poprawnie posługuje się terminem: <i>prawa kardynalne</i>; – podaje datę zawiązania konfederacji barskiej (1768 r.); – przedstawia cel walki konfederatów barskich; – opowiada o przebiegu i decyzjach sejmu rozbiorowego.	– przedstawia przyczyny zawiązania konfederacji barskiej.

		Poniatowskiego jako ostatniego króla Polski.	terminami: <i>ambasador</i> , <i>emigracja</i> .	rozbioru państwa na podstawie analizy obrazu Jana Matejki <i>Rejtan – Upadek Polski</i> .		
3. Kultura polskiego oświecenia	– literatura okresu oświecenia; – Teatr Narodowego i jego zadania; – mecenat Stanisława Augusta – architektura i sztuka klasycystyczna w Polsce – reforma szkolnictwa w Polsce.	– wskazuje Stanisława Augusta jako oświeceniowego mecenasa sztuki; – podaje przykład zasług ostatniego króla dla rozwoju kultury polskiej; – poprawnie posługuje się terminem: <i>szkoła parafialna</i>; – podaje przykłady przedmiotów nauczanych w szkołach parafialnych.	– poprawnie posługuje się terminem: <i>obiady czwartkowe</i>; – przedstawia przyczyny powołania Komisji Edukacji Narodowej; – wskazuje cel wychowania i edukacji młodzieży w XVIII w.	– charakteryzuje architekturę i sztukę klasycystyczną; – podaje przykłady budowli klasycystycznych; – charakteryzuje twórczość Ignacego Krasickiego; – przedstawia zadania Teatru Narodowego i czasopisma „Monitor”; – omawia zmiany wprowadzone w polskim szkolnictwie przez KEN.	– wymienia pisarzy politycznych II poł. XVIII w. (Hugo Kołłątaj, Stanisław Staszic) oraz ich propozycje reform ; – przedstawia zasługi Stanisława Augusta dla rozwoju kultury i sztuki oświecenia; – wymienia malarzy tworzących w Polsce (Canaletto, Marcello Bacciarelli); – wyjaśnia, dlaczego obrazy Canaletta są ważnym źródłem wiedzy historycznej.	– charakteryzuje twórczość Juliana Ursyna Niemcewicza i Wojciecha Bogusławskiego; – podaje przykłady budowli klasycystycznych w swoim regionie.
4. Sejm Wielki i Konstytucja 3 Maja	– reformy Sejmu Wielkiego; – Konstytucja 3 Maja; – wojna polsko-rosyjska w 1792 r.; – drugi rozbiór Polski.	– poprawnie posługuje się terminem: <i>konstytucja</i>; – podaje i zaznacza na osi czasu datę uchwalenia Konstytucji 3 maja (1791 r.); – wymienia państwa, które dokonały drugiego rozbioru Polski; – na obrazie Jana Matejki <i>Konstytucja 3 maja 1791 roku</i> wskazuje	– podaje i zaznacza na osi czasu daty obrad Sejmu Wielkiego (1788–1792 r.) i drugiego rozbioru (1793 r.); – wymienia najważniejsze reformy Sejmu Czteroletniego; – wymienia najważniejsze postanowienia Konstytucji 3 maja (zniesienie <i>liberum veto</i> i wolnej elekcji);	– charakteryzuje postać Stanisława Małachowskiego; – opisuje sytuację w Polsce po pierwszym rozbiore; – podaje cel obrad Sejmu Wielkiego; – przedstawia okoliczności zawiązania konfederacji targowickiej i podaje jej	– opisuje najważniejsze reformy Sejmu Czteroletniego; – charakteryzuje ustrój polityczny wprowadzony przez Konstytucję 3 maja; – przedstawia genezę ustanowienia Orderu <i>Virtuti Militari</i>; – opisuje przebieg wojny polsko-rosyjskiej	– charakteryzuje zmiany wprowadzone przez Konstytucję 3 maja i wskazuje ich skutki.

		współtwórców konstytucji: Stanisława Augusta Poniatowskiego i Stanisława Małachowskiego.	– wskazuje na mapie ziemie utracone przez Polskę podczas drugiego rozbioru.	datę (1792 r.); – wskazuje na mapie Targowicę, Dubienkę i Zieleńce.	(1792 r.); – przedstawia postanowienia sejmiku w Grodnie.	
5. Powstanie kościuszkowskie i trzeci rozbiór Polski	– wybuch powstania kościuszkowskiego; – Uniwersał połaniecki; – przebieg powstania; – trzeci rozbiór Polski.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>naczelnik</i> , <i>kosynierzy</i> , <i>zaborcy</i> ; – wskazuje Tadeusza Kościuszkę jako naczelnika powstania; – wymienia państwa, które dokonały trzeciego rozbioru Polski.	– charakteryzuje postać Tadeusza Kościuszki; – poprawnie posługuje się terminem: <i>insurekcja</i> ; – podaje i zaznacza na osi czasu daty insurekcji kościuszkowskiej (1794 r.) oraz trzeciego rozbioru Polski (1795 r.); – wymienia przyczyny wybuchu i upadku powstania kościuszkowskiego; – wskazuje na mapie Kraków i tereny utracone przez Polskę podczas trzeciego rozbioru.	– charakteryzuje postać Wojciecha Bartosa; – opowiada o bitwie pod Racławicami i przedstawia jej znaczenie; – wskazuje na mapie Racławice i Połaniec; – wyjaśnia, dlaczego Kościuszko zdecydował się wydać Uniwersał połaniecki; – wskazuje następstwa upadku powstania kościuszkowskiego.	– poprawnie posługuje się terminem: <i>uniwersał</i> ; – przedstawia zapisy Uniwersału połanieckiego; – opisuje przebieg powstania kościuszkowskiego i podaje jego najważniejsze wydarzenia w kolejności chronologicznej; – wskazuje na mapie Maciejowice i przedstawia znaczenie tej bitwy dla losów powstania.	– wymienia najważniejsze przyczyny upadku Rzeczypospolitej w XVIII w.
Rozdział VI. Rewolucja francuska i okres napoleoński						

1. Rewolucja francuska	– sytuacja we Francji przed wybuchem rewolucji burżuazyjnej; – stany społeczne we Francji; – wybuch rewolucji francuskiej; – uchwalenie Deklaracji praw człowieka i obywatela; – Francja monarchią konstytucyjną.	– wskazuje na mapie Francję i Paryż; – poprawnie posługuje się terminami: <i>konstytucja, rewolucja, Bastylia</i>; – podaje wydarzenie, które rozpoczęło rewolucję francuską; – wyjaśnia, dlaczego Francuzi obchodzą swoje święto narodowe 14 lipca.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>burżuazja, Stany Generalne</i>; – wymienia i charakteryzuje stany społeczne we Francji; – podaje i zaznacza na osi czasu datę wybuchu; rewolucji burżuazyjnej we Francji (14 lipca 1789 r.); – charakteryzuje postać Ludwika XVI.	– przedstawia przyczyny wybuchu rewolucji burżuazyjnej; – opisuje położenie stanów społecznych we Francji; – wyjaśnia zadania Konstytuanty; – przedstawia najważniejsze zapisy Deklaracji praw człowieka i obywatela; – poprawnie posługuje się terminem: <i>monarchia konstytucyjna</i>.	– przedstawia sytuację we Francji przez wybuchem rewolucji; – opisuje decyzje Konstytuanty podjęte po wybuchu rewolucji i wskazuje ich przyczyny; – podaje datę uchwalenia konstytucji francuskiej (1791 r.); – charakteryzuje ustrój Francji po wprowadzeniu konstytucji.	– przedstawia okoliczności i cel powstania Zgromadzenia Narodowego; – wyjaśnia ponadczasowe znaczenie Deklaracji praw człowieka i obywatela.
2. Republika Francuska	– Francja republiką; – terror jakobinów; – upadek rządów jakobinów.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>gilotyna, terror</i>; – przedstawia okoliczności stracenia Ludwika XVI.	– przedstawia przyczyny obalenia władzy Ludwika XVI; – poprawnie posługuje się terminem: <i>republika</i>; – charakteryzuje postać Maksymiliana Robespierre’a; – wskazuje na mapie państwa, z którymi walczyła rewolucyjna Francja.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>jakobini, dyktatoriat</i>; – opisuje rządy jakobinów; – wyjaśnia, dlaczego rządy jakobinów nazwano Wielkim Terrorem; – przedstawia, w jaki sposób jakobinów odsunięto od władzy; – charakteryzuje rządy dyktatoriatu.	– poprawnie posługuje się terminem: <i>radikalizm</i>; – wyjaśnia na przykładzie postaci Maksymiliana Robespierre’a sens powiedzenia: <i>Rewolucja pożera własne dzieci</i>; – przedstawia skutki rządów jakobinów; – wyjaśnia przyczyny upadku rządów jakobinów.	– wyjaśnia, dlaczego jakobini przejęli rządy we Francji; – ocenia terror jako narzędzie walki politycznej.
3. Epoka Napoleona Bonapartego	– obalenie rządów dyktatoriatu; – Napoleon Bonaparte cesarzem Francuzów;	– charakteryzuje krótko postać Napoleona Bonapartego jako cesarza Francuzów i wybitnego	– wskazuje na mapie państwa, z którymi toczyła wojny napoleońska Francja; – podaje datę decydującej	– przedstawia położenie Francji w Europie podczas rządów dyktatoriatu;	– wyjaśnia przyczyny niezadowolenia społecznego podczas rządów dyktatoriatu;	– opisuje okoliczności powstania i charakter Związku Reńskiego.

	– Kodeks Napoleona; – Napoleon u szczytu potęgi.	- dowódcę; – określa I poł. XIX w. jako epokę napoleońską; – przedstawia na infografice uzbrojenie żołnierzy epoki napoleońskiej.	- bitwy pod Austerlitz i wskazuje tę miejscowość na mapie; – poprawnie posługuje się terminem: <i>zamach stanu</i>; – przedstawia okoliczności przejęcia władzy przez Napoleona; – wskazuje na mapie tereny zależne od Francji.	– poprawnie posługuje się terminem: <i>blokada kontynentalna</i>; – wyjaśnia przyczyny wprowadzenia blokady kontynentalnej przeciw Anglii; – charakteryzuje Kodeks Napoleona i podaje datę jego uchwalenia (1804 r.); – wymienia reformy wprowadzone przez Napoleona.	– przedstawia etapy kariery Napoleona; – podaje datę koronacji cesarskiej Napoleona (1804 r.); – wyjaśnia, dlaczego Napoleon koronował się na cesarza Francuzów; – podaje datę pokoju w Tylży (1807 r.) i przedstawia jego postanowienia.	
4. Upadek Napoleona	– wyprawa na Rosję; – odwrót Wielkiej Armii; – bitwa pod Lipskiem i klęska cesarza.	– poprawnie posługuje się terminem: <i>Wielka Armia</i>; – wskazuje na mapie Rosję i Moskwę; – opisuje, jak zakończyła się wyprawa Napoleona na Rosję.	– przedstawia przyczyny wyprawy Napoleona na Rosję; – opisuje, w jakich warunkach atmosferycznych wycofywała się Wielka Armia; – wyjaśnia, dlaczego bitwa pod Lipskiem została nazwana „bitwą narodów”; – wskazuje na mapie państwa koalicji antyfrancuskiej, Elbę i Lipsk.	– poprawnie posługuje się terminami: <i>taktyka spalonej ziemi, wojna podjazdowa, abdykacja</i>; – przedstawia strategię obronną Rosji; – opisuje skutki wyprawy Napoleona na Rosję. – podaje datę bitwy pod Lipskiem (1813 r.); – przedstawia skutki klęski Napoleona pod Lipskiem.	– omawia przebieg kampanii rosyjskiej Napoleona; – podaje datę bitwy pod Borodino (1812 r.) – wskazuje na mapie Borodino; – omawia, jak przebiegał odwrót Wielkiej Armii.	– przedstawia przyczyny klęski Napoleona.
5. Legiony Polskie we Włoszech	– Polacy po utracie niepodległości; – utworzenie Legionów Polskich we Włoszech; – organizacja i zasady	– wymienia państwa zaborcze; – wyjaśnia, kim byli Jan Henryk Dąbrowski i Józef Wybicki;	– poprawnie posługuje się terminami: <i>legiony, emigracja</i>; – podaje i zaznacza na osi czasu datę utworzenia	– wyjaśnia, dlaczego Polacy wiązali nadzieję na niepodległość z Napoleonem; – opisuje udział	– opisuje położenie ludności polskiej po utracie niepodległości; – charakteryzuje zasady obowiązujące	– wskazuje, w jaki sposób i skąd rekrutowano żołnierzy do polskich oddziałów wojskowych.

	życia legionowego; – udział legionistów w wojnach napoleońskich.	– podaje nazwę hymnu Polski i wskazuje jego związek z Legionami Polskimi we Włoszech.	Legionów Polskich we Włoszech (1797 r.); – wskazuje na mapie Włochy, Francję i San Domingo; – przedstawia cel utworzenia Legionów Polskich i opisuje walki z ich udziałem .	legionistów w wojnach napoleońskich; – przedstawia powody wysłania legionistów na San Domingo.	w Legionach Polskich; – wyjaśnia, dlaczego Legiony były szkołą patriotyzmu i demokracji.	
6. Księstwo Warszawskie	– utworzenie Księstwa Warszawskiego; – konstytucja Księstwa Warszawskiego; – Polacy pod rozkazami Napoleona; – upadek Księstwa Warszawskiego.	– wskazuje na mapie Księstwo Warszawskie; – podaje przyczyny likwidacji Księstwa Warszawskiego.	– przedstawia okoliczności utworzenia Księstwa Warszawskiego; – wskazuje na mapie Tylżę; – podaje i zaznacza na osi czasu daty utworzenia i likwidacji Księstwa Warszawskiego (1807 r., 1815 r.).	– charakteryzuje postać księcia Józefa Poniatowskiego; – przedstawia okoliczności powiększenia terytorium Księstwa Warszawskiego; – wskazuje na mapie Raszyn; – wyjaśnia znaczenie mitu napoleońskiego dla podtrzymania pamięci o Legionach.	– omawia zapisy konstytucji Księstwa Warszawskiego; – wskazuje związek między zapisami konstytucji Księstwa Warszawskiego a ideami rewolucji francuskiej; – wskazuje na mapie Somosierrę; – opowiada o szarży polskich szwoleżerów pod Somosierrą i wskazuje jej znaczenie dla toczonych walk.	– wymienia bitwy stoczone przez napoleońską Francję z udziałem Polaków; – podaje datę bitwy pod Raszynem (1809 r.).

Wymagania na poszczególne oceny w klasie VII.

Wymagania na oceny uwzględniają zapisy podstawy programowej z 2017 r. oraz zmiany z 2024 r., wynikające z uszczuplonej podstawy programowej. Szarym kolorem oznaczono treści, o których realizacji decyduje nauczyciel.

Temat lekcji	Materiał nauczania	Odniesienia do podstawy programowej. Uczeń:	Ocena dopuszczająca Uczeń:	Ocena dostateczna Uczeń:	Ocena dobra Uczeń:	Ocena bardzo dobra Uczeń:	Ocena celująca Uczeń:
Rozdział I: Europa po kongresie wiedeńskim							
1. Kongres wiedeński	– okoliczności zwołania kongresu wiedeńskiego; – uczestnicy kongresu wiedeńskiego i ich rola w podejmowaniu decyzji; – „sto dni” Napoleona, jego klęska pod Waterloo i ostateczny upadek cesarza Francuzów; – postanowienia kongresu wiedeńskiego; – zmiany ustrojowe i terytorialne; – Świąte Przymierze – jego cele i uczestnicy; – znaczenie terminów: <i>restauracja</i>, <i>legitymizm</i>, <i>równowaga europejska</i>.	– omawia decyzje kongresu wiedeńskiego w odniesieniu do Europy, w tym do ziem polskich (XIX.1).	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>restauracja</i>, <i>legitymizm</i>, <i>równowaga europejska</i>; – zna daty obrad kongresu wiedeńskiego (1814–1815); – wskazuje na mapie państwa decydujące na kongresie wiedeńskim; – podaje przyczyny zwołania kongresu wiedeńskiego.	– wyjaśnia znaczenie terminów: abdykacja, Świąte Przymierze; – zna daty: bitwy pod Waterloo (18 VI 1815), podpisania aktu Świątego Przymierza (IX 1815); – prezentuje główne założenia ładu wiedeńskiego; – przedstawia decyzje kongresu dotyczące ziem polskich.	– wyjaśnia znaczenie terminu Związek Niemiecki; – zna datę „stu dni” Napoleona (III–VI 1815); – identyfikuje postać Aleksandra I; – przedstawia i wskazuje na mapie zmiany terytorialne w Europie po kongresie wiedeńskim.	– wyjaśnia znaczenie terminu „sto dni”; – identyfikuje postacie: Franciszka I, Fryderyka Wilhelma III, Aleksandra I; – omawia przebieg „stu dni” Napoleona; – ocenia zasady, na których podstawie stworzono ład wiedeński; – przedstawia działalność Świątego Przymierza.	– ocenia postawę Napoleona i Francuzów w okresie jego powrotu do kraju; – ocenia zasady, w oparciu o które stworzono ład wiedeński; – ocenia działalność Świątego Przymierza; - wyjaśnia, dlaczego Turcja nie przystąpiła do Świątego Przymierza.

2. Rewolucja przemysłowa	– przyczyny rewolucji przemysłowej; – uwarunkowania i kierunki rozwoju przemysłu w Europie; – pierwsze wielkie ośrodki przemysłowe w Europie; – rozwój transportu; – skutki gospodarcze rewolucji przemysłowej; – wynalazki XIX w. – elektryczność i początki telekomunikacji; – znaczenie terminów: <i>fabryka, industrializacja, urbanizacja, kapitaliści, kapitalizm</i> ; – postacie historyczne: James Watt, Michael Faraday, Samuel Morse.	– charakteryzuje najważniejsze przejawy rewolucji przemysłowej (wynalazki i ich zastosowania, obszary uprzemysłowienia, zmiany struktury społecznej i warunków życia) (XIX.2).	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>rewolucja przemysłowa, maszyna parowa, manufaktura</i>; – zna datę udoskonalenia maszyny parowej (1763); – identyfikuje postać Jamesa Watta; – wymienia przyczyny rewolucji przemysłowej.	– wyjaśnia znaczenie terminów: industrializacja, urbanizacja, kapitalizm; – identyfikuje postacie: Samuela Morse’a; – wymienia gałęzie przemysłu, które rozwinęły się dzięki zastosowaniu maszyny parowej; – omawia wpływ zastosowania maszyny parowej na rozwój komunikacji.	– zna daty: skonstruowania telegrafu (1837); – identyfikuje postać Michaela Faradaya jako konstruktora silnika elektrycznego; – zna zasady kapitalizmu; – wskazuje na mapie państwa, na których terenie rozwinęły się w XIX w. najważniejsze zagłębia przemysłowe Europy; – przedstawia konsekwencje zastosowania maszyny parowej dla rozwoju przemysłu.	– wyjaśnia znaczenie terminów: cywilizacja przemysłowa, metropolia; – przedstawia gospodarcze i społeczne skutki industrializacji; – wyjaśnia znaczenie wynaleźienia elektryczności dla rozwoju przemysłu i komunikacji; – opisuje sposób działania maszyny parowej.	– wyjaśnia okoliczności narodzin przemysłu w XIX w.; – ocenia gospodarcze i społeczne skutki rozwoju przemysłu w XIX w.
3. Nowe idee polityczne	– nowe ideologie: liberalizm, konserwatyzm, socjalizm i komunizm; – teoretycy nowych ideologii; – aspekty gospodarcze i społeczno-polityczne nowych ideologii;	– omawia główne założenia nowoczesnych ruchów politycznych (socjalizm, ruch ludowy, ruch narodowy) (XXIII.4).	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ideologia, proletariat, strajk, fabrykanci</i>; – wymienia ideologie społeczno- polityczne w XIX wieku.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>liberalizm, konserwatyzm, socjalizm, komunizm, związek zawodowy</i>; – identyfikuje postacie: Edmunda	– identyfikuje postacie: Henriego de Saint-Simona, Roberta Owena, Fryderyka Engelsa; – przedstawia warunki pracy dzieci w XIX wiecznych	– wyjaśnia znaczenie terminów: wolna konkurencja, liberalizm ekonomiczny, <i>manifest komunistyczny</i>; – zna datę wydania	– ocenia wpływ nowych ideologii na życie społeczne i polityczne w pierwszej połowie XIX w.

	– narodziny ruchu robotniczego – związki zawodowe; – znaczenie terminów: <i>ideologia, wolna konkurencja, strajk, związek zawodowy</i> ; – postacie historyczne: Adam Smith, Edmund Burke, Robert Owen, Karol Marks.			Burke’a, Karola Marksa, Adama Smitha; – charakteryzuje założenia liberalizmu, konserwatyzmu, socjalizmu i komunizmu.	fabrykach; – przedstawia okoliczności narodzin liberalizmu, konserwatyzmu i ruchu robotniczego.	<i>Manifestu komunistycznego</i> (1848); – wyjaśnia różnice między socjalistami i komunistami; – wyjaśnia rolę związków zawodowych w rozwoju ruchu robotniczego.	
Rozdział II: Ziemie polskie po kongresie wiedeńskim							
1. Po upadku Księstwa Warszawskiego	– podział ziem polskich po kongresie wiedeńskim; – podstawowe zasady ustrojowe w Królestwie Polskim, Wielkim Księstwie Poznańskim i Rzeczypospolitej Krakowskiej; – sytuacja społeczno-gospodarcza Polaków w zaborach pruskim, austriackim i w Królestwie Polskim; – reformy Franciszka Ksawerego Druckiego-Lubeckiego w Królestwie Polskim; – reformy uwłaszczeniowe w zaborze pruskim	– charakteryzuje okres konstytucyjny Królestwa Polskiego; – ustrój, osiągnięcia w gospodarce, kulturze i edukacji (XX.1); – omawia położenie Polaków w zaborach pruskim i austriackim, na obszarze ziem zabranych oraz w Rzeczypospolitej Krakowskiej (XX.3).	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>uwłaszczenie</i> ; – zna datę powstania Królestwa Polskiego, Wielkiego Księstwa Poznańskiego i Wolnego Miasta Krakowa (1815); – wymienia ustalenia kongresu wiedeńskiego w sprawie ziem polskich.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>autonomia, Galicja, unia personalna</i> ; – charakteryzuje ustrój Królestwa Polskiego; – wymienia organy władzy określone w konstytucji Królestwa Polskiego; – wymienia reformy Franciszka Ksawerego Druckiego-Lubeckiego; – wymienia ośrodki przemysłowe w Królestwie Polskim; – wskazuje na mapie podział ziem polskich po kongresie	– wyjaśnia znaczenie terminów: namiestnik, protektorat; – identyfikuje postacie: Aleksandra I, Wielkiego księcia Konstantego; – charakteryzuje ustrój Wielkiego Księstwa Poznańskiego; – opisuje ustrój Rzeczypospolitej Krakowskiej; – charakteryzuje rozwój gospodarczy zaboru pruskiego i zaboru austriackiego oraz	– zna daty: nadania wolności osobistej chłopom w zaborze pruskim (1807), zniesienia pańszczyzny w zaborze austriackim (1848); – wskazuje na mapie najważniejsze okręgi przemysłowe w Królestwie Polskim; – porównuje sytuację gospodarczą ziem polskich pod zaborami.	– ocenia skutki reformy uwłaszczeniowej w zaborze pruskim; – ocenia rozwój gospodarczy Królestwa Polskiego; – wymienia wady i zalety ustroju Królestwa Polskiego.

	i austriackim; – znaczenie terminu: <i>autonomia, protektorat</i> ; – znaczenie terminu: <i>ziemie zabrane</i> .			wiedeńskim.	Królestwa Polskiego; – omawia proces uwłaszczania chłopów w zaborze pruskim i austriackim.		
2. Powstanie listopadowe	– znaczenie terminów: <i>cenzura, konspiracja, kaliszanie</i> ; – przyczyny wybuchu powstania listopadowego; – przebieg powstania i charakterystyka władz powstańczych; – wojna polsko-rosyjska; – wielkie bitwy powstania listopadowego; – walki powstańcze poza Królestwem Polskim; – przyczyny klęski powstania listopadowego; – znaczenie terminów: <i>noc listopadowa, detronizacja, dyktator</i> ; – postacie historyczne: Piotr Wysocki, Emilia Plater, Józef Sowiński,	– przedstawia przyczyny wybuchu powstania listopadowego, charakter zmagających i następstwa powstania (XX.2)	– wyjaśnia znaczenie terminu noc listopadowa; – zna daty: wybuchu powstania listopadowego (29/30 XI 1830); – identyfikuje postać Piotra Wysockiego; – wymienia przyczyny powstania listopadowego.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>cenzura, kaliszanie, konspiracja, dyktator</i> ; – identyfikuje postacie: Aleksandra I, Józefa Chłopickiego, Mikołaja I; – wymieni miejsca najważniejszych bitew powstania listopadowego; – omawia przyczyny klęski powstania listopadowego.	– zna daty: bitwy pod Olszynką Grochowską (II 1831), wojny polsko-rosyjskiej (II–X 1831), bitwy pod Ostrołęką (V 1831), bitwy o Warszawę (6–7 IX 1831); – identyfikuje postacie: Ignacego Prądzyńskiego, Emilii Plater; – wskazuje na mapie miejsca najważniejszych bitew powstania listopadowego; – wyjaśnia, jakie znaczenie dla powstania listopadowego miała detronizacja cara Mikołaja I; – opisuje przebieg nocy listopadowej	– zna daty: bitwy pod Stoczkiem (II 1831), bitew pod Wawrem i Dębem Wielkim (III 1831), bitew pod Iganiami i Boremlem (IV 1831); – identyfikuje postacie: Józefa Sowińskiego, Jana Skrzyneckiego, Jana Krukowieckiego; – wyjaśnia, jaką rolę w życiu Królestwa Polskiego pełnił wielki książę Konstanty; – opisuje przebieg wojny polsko-rosyjskiej; – przedstawia okoliczności powstania opozycji legalnej i cele jej	– ocenia stosunek władz carskich do opozycji legalnej i nielegalnej; – ocenia, czy powstanie listopadowe miało szanse powodzenia.

	car Mikołaj I.				– charakteryzuje poczynania władz powstańczych do wybuchy wojny polsko-rosyjskiej;	działalności; – przedstawia przebieg walk powstańczych poza Królestwem Polskim.	
3. Polacy po powstaniu listopadowym	– rozmiary i znaczenie Wielkiej Emigracji; – skutki powstania listopadowego w Królestwie Polskim i na ziemiach zabranych – represje popowstaniowe; – zmiany ustrojowe w Królestwie Polskim; – początki rusyfikacji; – represje w zaborze pruskim; – znaczenie terminów: <i>Statut organiczny, kontrybucja, Kościół greckokatolicki, rusyfikacja, katorga</i> .	– charakteryzuje znaczenie Wielkiej Emigracji (XX.4); – przedstawia przyczyny wybuchu powstania listopadowego, charakter zmagania i następstwa powstania (XX.2).	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>rusyfikacja, Wielka Emigracja</i> ; – identyfikuje postacie: Fryderyka Chopina, Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego; – wymienia przyczyny Wielkiej Emigracji; – wymienia główne kraje, do których emigrowali Polacy po upadku powstania listopadowego; – wskazuje przykłady polityki rusyfikacji w Królestwie Polskim po upadku powstania listopadowego.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>zsyłka, represja</i> ; – identyfikuje postać Zygmunta Krasińskiego; – wymienia formy działalności Polaków na emigracji; – omawia przykłady polityki władz rosyjskich wobec Królestwa Polskiego.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Statut organiczny, kontrybucja</i> .	– zna datę wprowadzenia Statutu organicznego (1832); – omawia represje popowstaniowe w zaborze pruskim.	– zna daty: wprowadzenia rosyjskiego kodeksu karnego w Królestwie Polskim (1847); – opisuje działalność kulturalną Polaków na emigracji; – ocenia politykę władz zaborczych wobec Polaków po upadku powstania listopadowego.
4. Kultura	– kultura polska	– charakteryzuje	– wyjaśnia znaczenie	– wyjaśnia znaczenie	– identyfikuje	– identyfikuje	– zna datę: otwarcia

polska pod zaborami	- i oświata w zaborach pruskim, austriackim i w Rzeczypospolitej Krakowskiej; – kultura polska po rozbiorach; – idee romantyzmu; – osiągnięcia kultury polskiej doby romantyzmu; – polski mesjanizm; – początki badań historii Polski; – znaczenie terminów: <i>racjonalizm</i>, <i>romantyzm</i>, <i>mesjanizm</i>; – postacie historyczne: Fryderyk Chopin, Adam Mickiewicz, Juliusz Słowacki, Andrzej Towiański, Artur Grottger, Joachim Lelewel.	znaczenie Wielkiej Emigracji (XX.4).	terminu romantyzm; – identyfikuje postacie: Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego, Fryderyka Chopina; – wymienia poglądy romantyków.	terminu: <i>racjonalizm</i> , <i>mesjanizm</i> ; – identyfikuje postacie: Joachima Lelewela, Adama Jerzego Czartoryskiego; – wymienia przykłady dzieł polskich romantyków; – wymienia przykłady szkół działających w Królestwie Polskim.	postać: Joachima Lelewela, Artura Grottgera; – charakteryzuje warunki, w jakich ukształtował się polski romantyzm; – wyjaśnia, na czym polegał konflikt romantyków z klasykami.	postacie: Andrzeja Towiańskiego, Artura Grottgera, Antoniego Malczewskiego; – przedstawia sytuację kultury polskiej po utracie niepodległości.	Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie (1817), otwarcia Uniwersytetu Warszawskiego (1816); – ocenia wpływ romantyzmu na niepodległościowe postawy Polaków.
Rozdział III: Europa i świat po Wiośnie Ludów							
1. Stany Zjednoczone w XIX wieku	– rozwój terytorialny Stanów Zjednoczonych; – rozwój demograficzny, napływ imigrantów, osadnictwo i los rdzennych mieszkańców Ameryki	– prezentuje przyczyny i skutki wojny secesyjnej w Stanach Zjednoczonych (XXII.2)	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>secesja</i>, <i>Północ</i>, <i>Południe</i>, <i>dyskryminacja</i>; – zna datę wojny secesyjnej (1861–1865); – identyfikuje postać Abrahama Lincolna;	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wojna secesyjna</i>, <i>Konfederacja</i>, <i>Unia</i>; – zna datę wydania dekretu o zniesieniu niewolnictwa (1863); – identyfikuje postacie: Roberta	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>taktyka spalonej ziemi</i>, <i>abolicjonizm</i>, <i>demokraci</i>, <i>republikanie</i>; – zna daty: wyboru Abrahama Lincolna	– zna daty: bitwy pod Gettysburgiem (VII 1863), kapitulacji wojsk Konfederacji (VI 1865), ataku na Fort Sumter (IV 1861); – wskazuje na mapie etapy	– ocenia znaczenie zniesienia niewolnictwa w Stanach Zjednoczonych.

	Północnej; – dualizm gospodarczy i polityczny Stanów Zjednoczonych w połowie XIX w.; – problem niewolnictwa i ruch abolicjonistyczny; – przyczyny i przebieg wojny secesyjnej; – skutki wojny domowej; – znaczenie terminów: <i>abolicjonizm, secesja, Unia, Konfederacja, dyskryminacja</i>; – postać historyczna: Abraham Lincoln.		– wymienia przyczyny i skutki wojny secesyjnej.	Lee, Ulyssesa Granta; – charakteryzuje sytuację gospodarczą, społeczną i polityczną Północy i Południa; – wymienia skutki wojny secesyjnej.	na prezydenta USA (1860), secesji Karoliny Południowej (1860), powstania Skonfederowanych Stanów Ameryki (1861); – opisuje przebieg wojny secesyjnej; – wyjaśnia, jakie konsekwencje dla dalszego przebiegu wojny miał dekret o zniesieniu niewolnictwa; – dzieli skutki wojny secesyjnej na: społeczne, polityczne i gospodarcze.	rozwoju terytorialnego Stanów Zjednoczonych w XIX w.; – porównuje sytuację gospodarczą, społeczną i polityczną Północy i Południa.	
2. Zjednoczenie Włoch i Niemiec	– rola Piemontu w procesie jednoczenia Włoch; – przebieg wojny z Austrią i rola Francji w procesie jednoczenia Włoch; – wyprawa „tysiąca czerwonych koszul”; – zjednoczenie Włoch i powstanie Królestwa Włoch; – koncepcje	– opisuje procesy zjednoczeniowe Włoch i Niemiec (XXII.1).	– zna daty: powstania Królestwa Włoch (1861), ogłoszenia powstania II Rzeszy Niemieckiej (18 I 1871); – identyfikuje postać Giuseppe Garibaldiiego; – wymienia, jakie wojny stoczono podczas jednoczenia Niemiec; – wymienia	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>wyprawa „tysiąca czerwonych koszul”</i>; – zna daty: wojny Prus z Austrią (1866), wojny francusko-pruskiej (1870-1871); – identyfikuje postacie: Wilhelma I, Wiktora Emanuela II, Ottona von Bismarcka; – wyjaśnia, jaką rolę	– zna daty: bitew pod Magentą i Solferino (1859), wojny Prus i Austrii z Danią (1864), bitwy pod Sadową (1866), bitwy pod Sedanem (1870); – przedstawia skutki zjednoczenia Włoch i Niemiec dla Europy; – opisuje przebieg	– zna daty: wojny Piemontu z Austrią (1859), wybuchu powstania w Królestwie Obojga Sycylii (1860), zajęcia Wenecji przez Królestwo Włoch (1866), zajęcia Państwa Kościelnego przez Królestwo Włoskie (1870);	– ocenia metody stosowane przez Ottona Bismarcka i Giuseppe Garibaldiiego w procesie jednoczenia swoich państw.

	zjednoczenia Niemiec; – rola Prus w procesie jednoczenia Niemiec – polityka Ottona von Bismarcka; – wojny Prus z Danią, Austrią i Francją oraz ich znaczenie dla poszerzania wpływów pruskich w Niemczech; – proklamacja Cesarstwa Niemieckiego; – znaczenie terminów: „<i>czzerwone koszule</i>”; – postacie historyczne: Wiktor Emanuel II, Giuseppe Garibaldi, Otto von Bismarck, Wilhelm I.		wydarzenia, które doprowadziły do zjednoczenia Włoch.	w jednoczeniu Włoch odegrał Giuseppe Garibaldi; – wyjaśnia, jaką rolę w jednoczeniu Niemiec odegrał Otto von Bismarck.	procesu jednoczenia Niemiec; – wyjaśnia, dlaczego Piemont stał się ośrodkiem jednoczenia Włoch; – omawia skutki wojen Prus z Danią i Austrią dla procesu jednoczenia Niemiec; – przedstawia przyczyny, przebieg i skutki wojny francusko-pruskiej.	– identyfikuje postacie: Heniego Dunant’a; – wskazuje na mapie etapy jednoczenia Włoch i Niemiec.	
3. Kolonializm w XIX wieku	– przyczyny ekspansji kolonialnej w XIX w.; – kolonizacja Afryki; – polityka kolonialna w Azji; – gospodarcza i społeczna rola kolonii w XIX w.; – konflikty kolonialne; – imperium kolonialne Wielkiej Brytanii; – znaczenie terminu <i>kolonializm, wojny burskie</i>;	– wyjaśnia przyczyny, zasięg i następstwa ekspansji kolonialnej państw europejskich w XIX wieku (XXII.3).	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>kolonializm, metropolia</i>; – identyfikuje postać królowej Wiktorii; – wymienia państwa, które uczestniczyły w kolonizacji Afryki i Azji.	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>kompania handlowa</i>; – wskazuje państwa, które posiadały najwięcej kolonii; – wymienia przyczyny i skutki ekspansji kolonialnej.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ekspansja, eksterminacja, Kompania Wschodnioindyjska</i>; – wskazuje na mapie tereny świata, które podlegały kolonizacji pod koniec XIX w.; – wymienia przyczyny	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>powstanie sipajów, wojny opiumowe, wojny burskie, powstanie bokserów</i>; – porównuje proces kolonizacji Afryki i Azji.	– ocenia politykę mocarstw kolonialnych wobec podbitych ludów i państw.

	– postacie historyczne: królowa Wiktorja.				konfliktów kolonialnych; – przedstawia skutki ekspansji kolonialnej dla państw europejskich i mieszkańców terenów podbitych; – przedstawia proces kolonizacji Afryki i Azji; – wskazuje przykłady konfliktów kolonialnych.		
4. Przemiany polityczno-społeczne w Europie	– demokratyzacja życia politycznego; – rozwój ruchu robotniczego; – narodziny nurtu socjaldemokratycznego; – ideologia anarchistyczna; – początki chrześcijańskiej demokracji; – rozwój ideologii nacjonalistycznych; – wpływ przemian cywilizacyjnych na proces emancypacji kobiet; – znaczenie terminów: <i>społeczeństwo</i>	– wymienia nowe idee polityczne i zjawiska kulturowe, w tym początki kultury masowej i przemiany obyczajowe (XXII.4).	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>system republikański, monarchia parlamentarna, demokratyzacja</i> ; – wyjaśnia, na czym polegał proces demokratyzacji; – wymienia nowe ruchy polityczne w Europie drugiej połowie XIX w.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>socjaldemokracja, chrześcijańska demokracja (chadecja), emancypantki, sufrażystki</i> ; – identyfikuje postacie: Karola Marksa, Leona XIII; – wymienia postulaty emancypantek i sufrażystek.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>nacjonalizm, szowinizm, syjonizm</i> ; – przedstawia założenia programowe socjalistów; – charakteryzuje założenia programowe chrześcijańskiej demokracji; – przedstawia cele i metody działania anarchistów; – omawia różnice	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>solidaryzm społeczny, społeczeństwo industrialne, Międzynarodówka, encyklika</i> ; – zna datę ogłoszenia encykliki <i>Rerum novarum</i> (1891); – przedstawia wpływ ideologii nacjonalizmu na kształtowanie się różnych postaw wobec narodu i mniejszości	– zna datę ustanowienia 1 maja Świętem Pracy (1889); – porównuje systemy ustrojowe w XIX-wiecznej Europie.

	<i>industrialne, anarchizm, nacjonalizm, syjonizm, emancypacja, sufrażystki;</i> – postać historyczna: papież Leon XIII.				między zwolennikami socjaldemokracji a komunistami; – wyjaśnia, jakie okoliczności wpłynęły na narodziny ruchu emancypacji kobiet.	narodowych; – przedstawia okoliczności kształtowania się syjonizmu i jego założenia.	
5. Postęp techniczny i kultura przełomu XIX i XX wieku	– teoria ewolucji i jej znaczenie dla rozwoju nauki; – rozwój nauk przyrodniczych oraz medycyny i higieny w drugiej połowie XIX w.; – odkrycia z dziedziny fizyki – promieniotwórczość pierwiastków; – rozwój komunikacji i środków transportu; – budowa wielkich kanałów morskich i ich znaczenie (Kanał Sueski i Panamski); – nowe nurty w literaturze, malarstwie, muzyce i architekturze drugiej połowy XIX w. (impresjonizm, secesja) – postacie historyczne:	– wymienia nowe idee polityczne i zjawiska kulturowe, w tym początki kultury masowej i przemiany obyczajowe (XXII.4).	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>teoria ewolucji, promieniowanie X, kultura masowa</i> ; – identyfikuje postacie: Karola Darwina, Marii Skłodowskiej-Curie; – wymienia odkrycia naukowe, przełomu XIX i XX wieku; – przedstawia cechy charakterystyczne kultury masowej; – wymienia nowe kierunki w sztuce i architekturze.	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>pasteryzacja</i> ; – zna datę ogłoszenia teorii ewolucji przez Karola Darwina (1859); – identyfikuje postacie: Karola Darwina, Marii Skłodowskiej-Curie, Ludwika Pasteura, Auguste’a i Louisa Lumière, Claude Moneta, Rudolfa Diesela; – przedstawia założenia teorii ewolucji; – wskazuje wynalazki, które miały wpływ na życie codzienne; – wymienia wynalazki, które miały wpływ na	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>secesja, realizm, impresjonizm, naturalizm, kubizm</i> ; – identyfikuje postacie: Dmitrija Mendelejewa, Wilhelma Roentgena, Charelsa Dickensa, Pierre’a Curie; – charakteryzuje rozwój komunikacji i transportu; – charakteryzuje nowe kierunki w sztuce i architekturze; – wyjaśnia, czym charakteryzowało się malarstwo impresjonistów; – wyjaśnia, w jaki	– wyjaśnia znaczenie terminu: <i>historyzm, symbolizm, futurizm, ekspresjonizm</i> ; – zna datę pierwszych igrzysk olimpijskich (1896); – identyfikuje postacie: Émile’a Zoli, Roberta Kocha, Karla Benza, Gottlieba Daimlera; – wyjaśnia, jakie czynniki miały wpływ na spadek liczby zachorowań i śmiertelności w XIX w.;	– ocenia znaczenie rozpowszechnienia nowych środków transportu; – ocenia znaczenie budowy Kanału Sueskiego i Kanału Panamskiego dla rozwoju komunikacji; – wyjaśnia, w jaki sposób podglądy pozytywistów wpłynęły na literaturę i sztukę przełomu XIX i XX w.

	Karol Darwin, Maria Skłodowska-Curie, Ludwik Pasteur, bracia Wright, bracia Lumière; – narodziny kultury masowej (radio, kino); – upowszechnienie sportu i kultury fizycznej; – znaczenie terminów: <i>realizm, naturalizm, impresjonizm, historyzm, secesja</i> .			rozwój medycyny i higieny.	sposób wynalazki zmieniły życie codzienne w XIX w.; – przedstawia okoliczności upowszechnienia sportu w drugiej połowie XIX w.		
Rozdział IV: Ziemie polskie po Wiośnie Ludów							
1. Powstanie styczniowe	– początki idei pracy organicznej na ziemiach polskich; – odwilż posewastopolska w Rosji i Królestwie Polskim; – manifestacje patriotyczne i „rewolucja moralna”; – wzrost aktywności politycznej polskiego społeczeństwa; – stronnictwa polityczne w Królestwie Polskim – „biali” i „czerwoni”; – polityka A. Wielopolskiego	– omawia pośrednie i bezpośrednie przyczyny powstania, w tym „rewolucję moralną” 1861–1862 (XXI.1); – dokonuje charakterystyki działań powstańczych z uwzględnieniem, jeśli to możliwe, przebiegu powstania w swoim regionie (XXI.2); – omawia uwłaszczenie	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>praca organiczna, branka, dyktator</i> ; – zna daty: wybuchu powstania (22 I 1863), ukazu o uwłaszczeniu w Królestwie Polskim (III 1864); – identyfikuje postać Romualda Traugutta; – wymienia założenia pracy organicznej; – określa przyczyny powstania styczniowego; – wskazuje przyczyny upadku powstania	– wyjaśnia znaczenie terminów: „ <i>czerwoni</i> ”, „ <i>biali</i> ”, <i>wojna partyzancka, ukaz</i> ; – identyfikuje postacie: Aleksandra Wielopolskiego, Ludwika Mierosławskiego, Mariana Langiewicza; – wymienia przykłady realizacji programu pracy organicznej; – przedstawia programy polityczne „ <i>białych</i> ” i „ <i>czerwonych</i> ”; – przedstawia reformy Aleksandra Wielopolskiego;	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>odwilż (wiosna) posewastopolska</i> ; – identyfikuje postacie: Jarosława Dąbrowskiego, Leopolda Kronenberga; – zna datę ogłoszenia manifestu Tymczasowego Rządu Narodowego (22 I 1863); – charakteryzuje odwilż posewastopolską w Królestwie	– wyjaśnia znaczenie terminu „ <i>rewolucja moralna</i> ”; – zna daty: aresztowania Romualda Traugutta (IV 1864), objęcia dyktatury przez Mariana Langiewicza (III 1863); – identyfikuje postacie: Andrzeja Zamoyskiego, Józefa Hauke-Bosaka; – wyjaśnia, jaką	– ocenia politykę Aleksandra Wielopolskiego; – ocenia postawy dyktatorów powstania styczniowego.

	i jego reformy; – bezpośrednie przyczyny i okoliczności wybuchu powstania styczniowego; – wymowa i znaczenie manifestu; Tymczasowego Rządu Narodowego; – przebieg i charakter walk powstańczych w Królestwie Polskim i na Litwie; – rola dyktatorów i Rządu Narodowego; – kwestia chłopska podczas powstania styczniowego – dekret cara o uwłaszczeniu; – znaczenie terminów: „rewolucja moralna”, <i>biali, czerwoni, branka, dyktator, państwo podziemne, wojna partyzancka</i>; – postacie historyczne: Aleksander Wielopolski, Romuald Traugutt, Ludwik Mierosławski.	chłopów w zaborze rosyjskim oraz porównuje z uwłaszczeniem w pozostałych zaborach (XXI.3).	styczniowego.	– wskaże na mapie miejsca walk powstańczych; – omawia okoliczności i skutki wprowadzenia dekretu o uwłaszczeniu w Królestwie Polskim.	Polskim; – wskazuje różnicę w stosunku do powstania zbrojnego między „czerwonymi” i „białymi”; – omawia cele manifestu Tymczasowego Rządu Narodowego; – wyjaśnia, jaką rolę w upadku powstania odegrała kwestia chłopska.	rolę pełniły manifestacje patriotyczne w przededniu wybuchu powstania; – porównuje programy polityczne „czerwonych” i „białych”.	
2. Po powstaniu styczniowym	– represje wobec uczestników powstania styczniowego; – likwidacja odrębności	– charakteryzuje formy represji popowstaniowych (XXI.4)	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>rusyfikacja, germanizacja</i>;	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>trójjakość, Kraj Przywiślański,</i>	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kibitka, tajne komplety,</i>	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Uniwersytet Łatający, Towarzystwo Czytelnicy</i>	– ocenia politykę caratu wobec ludności polskiej na ziemiach

Królestwa Polskiego i polityka Rosji na ziemiach zabranych; – polityka rusyfikacji urzędów i szkolnictwa – represje wobec Kościoła katolickiego i unickiego; – sposoby oporu Polaków przed polityką rusyfikacji; – znaczenie terminów: <i>rusyfikacja, Uniwersytet Latający, tajne komplety, kibitka, trójlojalizm</i>; – polityka germanizacji w zaborze pruskim – rugi pruskie; – autonomia Galicji i jej przejawy – polonizacja oświaty i rozwój kultury ; – postawy Polaków wobec polityki zaborców w zaborze pruskim i austriackim; – świadomość narodowa Polaków pod zaborami i proces powstawania nowoczesnego narodu polskiego; – znaczenie terminów:	– omawia politykę zaborców wobec mieszkańców ziem dawnej Rzeczypospolitej – [...] germanizacja, autonomia galicyjska (XXIII.1); – opisuje postawy społeczeństwa polskiego w stosunku do zaborców – trójlojalizm, praca organiczna, ruch spółdzielczy (XXIII.2); – opisuje formowanie się nowoczesnej świadomości narodowej Polaków (XXIII.3).	– identyfikuje postać Michała Drzymały; – wymienia bezpośrednie represje wobec uczestników powstania styczniowego; – charakteryzuje politykę germanizacji.	<i>autonomia, strajk szkolny, rugi pruskie</i>; – zna datę protestu dzieci we Wrześni (1901); – identyfikuje postać Marii Konopnickiej; – wymienia postawy Polaków wobec rusyfikacji i germanizacji; – przedstawia przykłady rusyfikacji i germanizacji ziem zabranych; – wymienia instytucje autonomiczne w Galicji.	<i>Komisja Kolonizacyjna, Hakata</i>; – identyfikuje postacie: Ottona von Bismarcka, Piotra Wawrzyniaka; – zna daty: rozpoczęcia rugów pruskich (1885), powstania Komisji Kolonizacyjnej (1886); – omawia walkę władz carskich z polskim Kościołem; – omawia postawę Polaków wobec rusyfikacji i germanizacji.	<i>Oświatowych, nowela osadnicza, ustawa kagańcowa</i>; – zna datę ogłoszenia tzw. noweli osadniczej (1904); – przedstawia okoliczności nadania Galicji autonomii przez władze austriackie.	zabranych; – ocenia postawy Polaków w Królestwie Polskim wobec rusyfikacji i germanizacji; – ocenia znaczenie autonomii galicyjskiej dla rozwoju polskiego życia narodowego.
---	--	---	---	---	--	---

	<i>rugi pruskie, Komisja Kolonizacyjna, Kulturkampf, ustawa kagańcowa, strajk szkolny, germanizacja, rusyfikacja;</i> – postać historyczna: Michał Drzymała.						
3. Zmiany społeczno-gospodarcze na ziemiach polskich	– przemiany gospodarcze i społeczne na ziemiach polskich w drugiej połowie XIX w.; – specyfika sytuacji gospodarczej poszczególnych zaborów.; – inne narodowości na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej; – postęp cywilizacyjny na ziemiach polskich w drugiej połowie XIX w.; – znaczenie terminów: <i>emigracja zarobkowa, ziemiaństwo</i> ; – postaci historyczne: Hipolit Cegielski, Ignacy Łukasiewicz, Franciszek Stefczyk.	– opisuje postawy społeczeństwa polskiego w stosunku do zaborców – trójlojalizm, praca organiczna, ruch spółdzielczy (XXIII.2); – opisuje formowanie się nowoczesnej świadomości narodowej Polaków (XXIII.3).	– wyjaśnia znaczenie terminu: <i>emigracja zarobkowa, robotnicy</i> ; – identyfikuje postać Hipolita Cegielskiego; – wyjaśnia przyczyny i wskazuje kierunki emigracji zarobkowej Polaków pod koniec XIX w.; – wymienia grupy społeczne, które wykształciły się w społeczeństwie polskim w XIX w.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>burżuazja, inteligencja, ziemiaństwo</i> ; – zna datę uwłaszczenia chłopów w zaborze rosyjskim (1864); – wymienia przykłady przedsiębiorczości Polaków w zaborze pruskim i wymienia jej przykłady; – charakteryzuje rozwój gospodarczy Galicji; – omawia przykłady przemian cywilizacyjnych na ziemiach polskich w XIX w.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>asymilacja, spółdzielnie oszczędnościowo-pożyczkowe</i> ; – zna datę zniesienia granicy celnej z Rosją (1851); – identyfikuje postać Franciszka Stefczyka; – przedstawia rozwój i rolnictwa w zaborze rosyjskim; – omawia rozwój Łodzi jako miasta przemysłowego; – omawia rozwój spółdzielczości w Galicji; – charakteryzuje przemiany społeczne na	– porównuje rozwój gospodarczy ziem polskich trzech zaborów; – zna datę zakończenia budowy kolei warszawsko-wiedeńskiej (1848); – wyjaśnia, na czym polegał proces asymilacji Żydów i jakie były jego skutki; – opisuje przykłady przedsiębiorczości w zaborze rosyjskim, pruskim i austriackim.	– ocenia postawy Polaków wobec różnych problemów związanych z rozwojem gospodarczym ziem polskich pod zaborem.

					ziemiach polskich.		
4. Działalność polityczna na ziemiach polskich	– okoliczności narodzin nowych ruchów politycznych na ziemiach polskich; – założenia programowe i działalność partii socjalistycznych, nacjonalistycznych i ludowych; – podziały na polskiej scenie politycznej na przełomie XIX i XX w.; – przyczyny rewolucji 1905–1907 na ziemiach polskich oraz jej kontekst narodowy i społeczny; – przebieg rewolucji lat 1905–1907; – powstanie organizacji niepodległościowych (Związek Walki Czynnej, Związek Strzelecki); – znaczenie terminów: <i>solidaryzm narodowy</i>, <i>antysemityzm</i>; – postacie historyczne: Ludwik Waryński, Józef Piłsudski, Roman Dmowski;	– omawia główne założenia nowoczesnych ruchów politycznych (socjalizm, ruch ludowy, ruch narodowy) (XXIII.4); – wyjaśnia społeczne i narodowe aspekty rewolucji w latach 1905–1907 (XXIII.5).	– zna datę rewolucji 1905–1907; – rozwinięte skróty: SDKP, SDKPiL, PPS, PSL; – identyfikuje postacie: Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego, Wincentego Witosa; – wskazuje partie należące do ruchu socjalistycznego, narodowego i ludowego.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>orientacja prorosyjska</i>, <i>orientacja proaustriacka</i>, <i>krwawa niedziela</i>, <i>solidaryzm narodowy</i>; – zna datę krwawej niedzieli (22 I 1905); – identyfikuje postacie: Ludwika Waryńskiego, Róży Luksemburg, Ignacego Daszyńskiego; – wymienia skutki rewolucji 1905–1907 na ziemiach polskich; – wymienia przyczyny i przebieg rewolucji 1905–1907 w Rosji i Królestwie Polskim; – wymienia polskie organizacje niepodległościowe działające pod zaborami.	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>endecja</i>; – zna daty: powstania Wielkiego Proletariatu (1882), Polskiej Partii Socjalistycznej (1892), Stronnictwa Narodowo-Demokratycznego (1897), Polskiego Stronnictwa Ludowego (1903); – wymienia założenia programowe SDKPiL i PPS; – przedstawia założenia ruchu robotniczego i ruchu narodowego; – przedstawia okoliczności ukształtowania się orientacji politycznych Polaków na początku XX w.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Duma Państwowa</i>, <i>Macierz Szkolna</i>; – zna daty: powstania Socjaldemokracji Królestwa Polskiego (1893), Socjaldemokracji Królestwa i Polskiego i Litwy (1900), Stronnictwa Ludowego (1895), Polskiej Partii Socjaldemokratycznej w Galicji i Śląska (1897); – identyfikuje postacie: Stanisława Wojciechowskiego, Stanisława Stojałowskiego, Franciszka Stefczyka, Marii i Bolesława Wystouchów; – omawia okoliczności narodzin ruchu	– wyjaśnia, jaki wpływ miała działalność partii politycznych na postawy Polaków pod zaborami; – ocenia skalę realizacji haseł polskich partii politycznych w XIX i na początku XX w.

	– znaczenie terminu: <i>organizacja paramilitarna</i>; – postacie historyczne: Józef Mirecki, Stefan Okrzeja.					robotniczego na ziemiach polskich; – wyjaśnia, dlaczego polski ruch ludowy powstał i rozwinął się w Galicji; – porównuje założenia programowe PPS i SDKPiL; – porównuje założenia programowe orientacji niepodległościowych do 1914 r.	
5. Kultura polska na przełomie XIX i XX wieku	– program polskiego pozytywizmu i jego teoretycy; – znaczenie pracy organicznej i pracy u podstaw dla społeczeństwa polskiego; – wzrost popularności powieści i malarstwa historycznego; – <i>Młoda Polska</i> i jej wkład w rozwój kultury polskiej przełomu wieków; – początki kultury masowej na ziemiach polskich; – znaczenie terminów:	– opisuje formowanie się nowoczesnej świadomości narodowej Polaków (XXIII.3).	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>pozytywizm</i>, <i>praca organiczna</i>, <i>praca u podstaw</i>, <i>Młoda Polska</i>; – identyfikuje postacie: Henryka Sienkiewicza, Bolesława Prusa, Władysława Reymonta, Elizy Orzeszkowej, Jana Matejki, Marii Konopnickiej, Stanisława Wyspiańskiego, Stefana Żeromskiego; – wyjaśnia, na czym polegała literatura	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>modernizm</i>; – wyjaśnia, dlaczego Galicja stała się centrum polskiej nauki i kultury; – charakteryzuje kulturę Młodej Polski; – wymienia cechy kultury masowej na ziemiach polskich przełomu XIX i XX w.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>literatura postyczniowa</i>, <i>skauting</i>; – wyjaśnia wpływ poglądów pozytywistycznych na rozwój literatury; – wyjaśnia, jaką rolę miało popularyzowanie historii wśród Polaków pod zaborami.	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>ogródki jordanowskie</i>, – identyfikuje postacie: Henryka Jordana, Heleny Modrzejewskiej, Andrzeja Małkowskiego, Kazimierza Prószyńskiego; – wyjaśnia, jaki wpływ na przemiany światopoglądowe miała klęska powstania styczniowego;	– ocenia skuteczność tworzenia literatury i malarstwa ku pokrzepieniu serc.

	<i>modernizm, Młoda Polska, realizm;</i> – postacie historyczne: Bolesław Prus, Henryk Sienkiewicz, Maria Konopnicka, Jan Matejko, Stanisław Wyspiański, Helena Modrzejewska.		i malarstwo tworzone ku pocieszeniu serc; – podaje przykłady literatury i malarstwa tworzonego ku pocieszeniu serc.			– charakteryzuje sztukę polską przełomu XIX i XX w.	
Rozdział V: I wojna światowa							
1. Świat na drodze ku wojnie	– rola nowych mocarstw (Stany Zjednoczone, Niemcy i Japonia) w zmianie układu sił na świecie; – wojna rosyjsko-japońska i jej znaczenie; – wyścig zbrojeń – nowe rozwiązania techniczne w służbie armii; – narastanie konfliktów politycznych, gospodarczych i militarnych między mocarstwami europejskimi; – powstanie trójprzymierza i trójpactwa; – znaczenie terminów: <i>trójprzymierze, trójpactwo</i>	– wymienia główne przyczyny wojny (XXIV.1).	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>trójprzymierze/państwa centralne, trójpactwo/ententa</i>; – wskazuje na mapie państwa należące do trójprzymierza i trójpactwa; – wskazuje cele trójprzymierza i trójpactwa; – wyjaśnia, na czym polegał wyścig zbrojeń.	– zna daty: zawarcia trójprzymierza (1882), powstania trójpactwa (1907); – wymienia przyczyny narastania konfliktów między europejskimi mocarstwami; – przedstawia przykłady rywalizacji mocarstw na morzach i oceanach.	– wyjaśnia, jaki wpływ na ład światowy miało powstanie nowych mocarstw w drugiej połowie XIX i na początku XX w.; – opisuje okoliczności powstania trójprzymierza i trójpactwa.		

2. Na frontach I wojny światowej	– rola zamachu w Sarajewie dla losów Europy; – działania na froncie zachodnim (bitwy nad Marną, pod Verdun); – przebieg walk na froncie wschodnim (bitwy pod Tannenbergiem i Gorlicami); – działania wojenne na morzach i ich znaczenie dla przebiegu wojny; – okoliczności przystąpienia Stanów Zjednoczonych do wojny; – zakończenie działań wojennych – traktat brzeski, rozejm w Compiègne; – znaczenie terminów: <i>wojna błyskawiczna</i>, <i>wojna pozycyjna</i>, <i>państwa centralne</i>; – postać historyczna: arcyksiążę Franciszek Ferdynand Habsburg.	– wymienia główne przyczyny wojny (XXIV.1); – omawia specyfikę działań wojennych: wojna pozycyjna, manewrowa, działania powietrzne i morskie (XXIV.2); – charakteryzuje postęp techniczny w okresie I wojny światowej (XXIV.3).	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Wielka Wojna</i>, <i>front</i>; – identyfikuje postać Franciszka Ferdynanda Habsburga; – zna daty: zamachu w Sarajewie (28 VI 1914), wypowiedzenia wojny Serbii przez Austro-Węgry (28 VII 1914), I wojny światowej (1914–1918), podpisania kapitulacji przez Niemcy w Compiègne (11 XI 1918); – wymienia przyczynę bezpośrednią wybuchu Wielkiej Wojny; – wymienia cechy charakterystyczne prowadzenia i przebiegu działań wojennych w czasie I wojny światowej.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ultimatum</i>, <i>wojna błyskawiczna</i>, <i>wojna pozycyjna</i>, <i>wojna manewrowa</i>, <i>nieograniczona wojna podwodna</i>; – zna daty: wypowiedzenia wojny Niemcom przez Stany Zjednoczone (IV 1917), podpisania traktatu brzeskiego (3 III 1918); – wskazuje na mapie państwa europejskie walczące w Wielkiej Wojnie po stronie ententy i państw centralnych; – wymienia przyczyny pośrednie wybuchu Wielkiej Wojny; – wyjaśnia, jaki wpływ na przebieg wojny miało wprowadzenie nowych rodzajów broni; – wskazuje przyczyny klęski państw centralnych.	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>U–boot</i>, <i>ofensywa</i>; – identyfikuje postacie: Karola I Habsburga, Wilhelma II, Gawriło Principa; – przedstawia proces kształtowania się bloku państw centralnych i państw ententy; – przedstawia okoliczności kapitulacji państw centralnych.	– zna daty: przyłączenia się Włoch do ententy (1915), bitwy nad Marną (IX 1914), bitwy pod Verdun (1916), bitwy pod Ypres (1915), bitwy nad Sommą (1916), bitwy pod Tannenbergiem (VIII 1914), ogłoszenia nieograniczonej wojny podwodnej (1917); – wyjaśnia, jaki wpływ na losy wojny miała sytuacja wewnętrzna w Niemczech i Austro-Węgrzech; – opisuje przebieg walk na froncie zachodnim i wschodnim; – przedstawia przebieg walk na Bałkanach i we Włoszech.	– ocenia skutki ogłoszenia przez Niemcy nieograniczonej wojny podwodnej; – ocenia skutki zastosowania nowych rodzajów broni; – porównuje taktykę prowadzenia działań na froncie wschodnim i zachodnim.
----------------------------------	---	---	---	--	--	--	--

3. Rewolucje w Rosji	– przyczyny, przebieg i skutki rewolucji lutowej w Rosji; – konflikt wewnętrzny w okresie dwuwładzy (działalność Lenina, ogłoszenie tzw. tez kwietniowych); – rewolucja październikowa i jej skutki; – wojna domowa i interwencje sił ententy; – następstwa polityczne i międzynarodowe rewolucji bolszewickiej i wojny domowej; – znaczenie terminów: <i>mienszewicy, bolszewicy, Biała Gwardia, Armia Czerwona, Czecha</i>; – postacie historyczne: Aleksander Kiereński, Włodzimierz Lenin, Feliks Dzierżyński.	– opisuje rewolucję i wojnę domową w Rosji (XXIV.4).	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>bolszewicy, Armia Czerwona, tagry</i>; – zna daty: wybuchu rewolucji lutowej (III 1917), wybuchu rewolucji październikowej (XI 1917); – identyfikuje postać Włodzimierza Lenina; – rozwinięcie skrót ZSRS.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>rewolucja lutowa, rewolucja październikowa</i>; – zna daty: wojny domowej w Rosji (1919–1922), powstania ZSRS (XII 1922); – identyfikuje postać Mikołaja II; – wskazuje na mapie miejsce wybuchu rewolucji lutowej oraz rewolucji październikowej; – wymienia przyczyny i skutki rewolucji lutowej i październikowej; – wymienia, kto sprawuje władzę w Rosji po rewolucji październikowej.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Rada Komisarzy Ludowych, dwuwładza, Rząd Tymczasowy, biała gwardia, Czecha, tezy kwietniowe</i>; – zna datę obalenia caratu przez Rząd Tymczasowy (15 III 1917); – identyfikuje postacie: Lwa Trockiego, Feliksa Dzierżyńskiego; – omawia sytuację wewnętrzną w Rosji w czasie I wojny światowej; – określa przyczyny, omawia przebieg i skutki wojny domowej w Rosji.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>eserowcy, mienszewicy</i>; – zna datę powstania Rady Komisarzy Ludowych (XI 1917); – identyfikuje postacie: Aleksandra Kiereńskiego, Grigorij Rasputin; – wymienia założenia programowe rosyjskich stronnictw politycznych; – omawia przebieg rewolucji lutowej; – charakteryzuje okres dwuwładzy w Rosji.	– ocenia skutki przewrotu bolszewickiego dla Rosji i Europy.
4. Sprawa polska podczas I wojny światowej	– postawy Polaków w sytuacji nadchodzącej wojny; – działania Kompanii Kadrowej i Legionów Polskich;	– charakteryzuje stosunek państw zaborczych do sprawy polskiej w przededniu i po wybuchu wojny	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>Legiony Polskie</i>; – zna datę sformowania Legionów Polskich	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kryzys przysięgowy, Błękitna Armia</i>; – zna datę kryzysu przysięgowego (VII	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Akt 5 listopada (manifest dwóch cesarzy), Rada Regencyjna</i>;	– wyjaśnia znaczenie terminu: <i>Kompania Kadrowa, Legion Puławski, I II Brygada Legionów</i>	– porównuje taktykę prowadzenia działań na froncie wschodnim i zachodnim; – ocenia wkład Legionów Polskich

– kryzys przysięgowy i jego znaczenie; – działalność polskich formacji zbrojnych u boku Rosji; – powstanie Błękitnej Armii; – postawa państw zaborczych wobec sprawy polskiej; – Akt 5 listopada i jego znaczenie dla sprawy polskiej; – stanowisko państw ententy w sprawie polskiej; – znaczenie orędzie prezydenta T.W. Wilsona dla sprawy polskiej; – udział Polaków w obradach konferencji pokojowej w Paryżu i jej decyzje w kwestii ziem polskich; – znaczenie terminów: <i>Legiony Polskie</i>, <i>kryzys przysięgowy</i>, <i>Akt 5 listopada</i>, <i>Rada Regencyjna</i>, <i>linia Curzona</i>; – postacie historyczne: Józef Haller, Ignacy Jan	(XXV.1); – ocenia polski wysiłek zbrojny i dyplomatyczny podczas I wojny światowej (XXV.2).	(1914), podpisania traktatu wersalskiego (28 VI 1919); – identyfikuje postacie: Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego, Ignacego Jana Paderewskiego; – wymienia postanowienia konferencji wersalskiej w sprawie polskiej.	1917); – omawia udział polskich formacji zbrojnych u boku państw centralnych i u boku ententy.	– zna daty: wydania manifestu dwóch cesarzy (5 XI 1916), programu pokojowego prezydenta Wilsona (8 I 1918); – wskazuje na mapie podział ziem polskich w 1915 r.; – przedstawia okoliczności, w jakich powstały Legiony Polskie i wskazuje cele ich działalności.	<i>Polskich</i>; – zna daty: odezwy cara Mikołaja II (1916), powstania Rady Regencyjnej (1917), wkroczenia Kompanii Kadrowej do Królestwa Polskiego (6 VIII 1914), powstania Legionu Puławskiego (1914); – przedstawia okoliczności utworzenia wojska polskiego we Francji.	w odzyskanie niepodległości przez Polaków.
--	--	---	---	--	---	---

	Paderewski, Thomas Woodrow Wilson, Roman Dmowski, Władysław Grabski.						
Rozdział VI: Świat w okresie międzywojennym							
1. Świat po I wojnie światowej	– skutki społeczne, ekonomiczne i polityczne I wojny światowej; – traktat wersalski i traktaty pokojowe z państwami centralnymi oraz ich postanowienia; – powstanie Ligi Narodów i jej znaczenie w okresie międzywojennym; – powstanie nowych lub odzyskanie niepodległości przez narody europejskie (Polska, Czechosłowacja, Królestwo SHS, Litwa, Łotwa, Estonia, Finlandia, Irlandia); – konferencja w Locarno i jej postanowienia; – wielki kryzys gospodarczy – przyczyny i jego skutki polityczne	– charakteryzuje postanowienia konferencji paryskiej; ocenia funkcjonowanie ładu wersalskiego (XXVI.2).	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Liga Narodów, wielki kryzys gospodarczy</i>; – zna daty: podpisania traktatu wersalskiego (28 VI 1919); – wymienia państwa europejskie decydujące o ładzie wersalskim; – wymienia postanowienia traktatu wersalskiego – przedstawia zniszczenia i straty po I wojnie światowej;	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Wielka Czwórka, demilitaryzacja, ład wersalski, czarny czwartek, New Deal</i>; – zna daty: obrad konferencji paryskiej (XI 1918–VI 1919), powstania Ligi Narodów (1920), układu w Locarno (1925), czarnego czwartku (24 X 1929), wprowadzenia <i>New Deal</i> (1933); – identyfikuje postać Franklina Delano Roosevelta; – wskazuje na mapie państwa powstałe po I wojnie światowej; – wyjaśnia cel powstania Ligi Narodów.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>plebiscyt, wolne miasto, mały traktat wersalski</i>; – charakteryzuje postanowienia małego traktatu wersalskiego; – charakteryzuje działalność Ligi Narodów; – charakteryzuje przejawy wielkiego kryzysu gospodarczego i sposoby radzenia sobie z nim; – charakteryzuje postanowienia konferencji w Locarno.	– zna daty: wstąpienia Niemiec do Ligi Narodów (1926), wstąpienia ZSRS do Ligi Narodów (1934) – identyfikuje postacie: Davida Lloyd George’a, Thomasa Wilsona, Vittorio Orlando; – omawia postanowienia pokójów podpisanych z dawnymi sojusznikami Niemiec.	– ocenia skuteczność funkcjonowania ładu wersalskiego; – ocenia wpływ wielkiego kryzysu gospodarczego na sytuację polityczną w Europie; – wyjaśnia, jaką rolę w podważeniu ładu wersalskiego odegrał układ w Locarno.

	– znaczenie terminów: <i>ład wersalski, mały traktat wersalski, demilitaryzacja, państwo monoetniczne, Liga Narodów, czarny czwartek, New Deal</i>; – postacie historyczne: Franklin Delano Roosevelt.						
2. Narodziny faszyzmu	– przyczyny powojennego kryzysu demokracji; – powstanie i rozwój niemieckiego narodowego socjalizmu (ideologia, działalność partii narodowosocjalistycznej); – okoliczności przejścia władzy przez A. Hitlera, budowa państwa i społeczeństwa totalitarnego w Niemczech; – represje i zbrodnie nazistów w pierwszych latach sprawowania władzy w Niemczech; – znaczenie terminów: <i>faszyzm, narodowy socjalizm (nazizm)</i>,	– charakteryzuje oblicza totalitaryzmu (niemieckiego narodowego socjalizmu [...]) (XXVI.3).	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>faszyzm, narodowy socjalizm (nazizm), obóz koncentracyjny, führer</i>; – zna daty: marszu na Rzym (1922), przejścia przez Adolfa Hitlera funkcji kanclerza (I 1933); – identyfikuje postać Adolfa Hitlera; – wymienia cechy charakterystyczne nazizmu.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>marsz na Rzym, antysemityzm, ustawy norymberskie, totalitaryzm, Gestapo</i>; – zna datę przyjęcia ustaw norymberskich (1935), nocy kryształowej (1938); – identyfikuje postać Josefa Goebbelsa, Heinricha Himmlera; – opisuje okoliczności przejścia władzy przez Adolfa Hitlera; – charakteryzuje politykę nazistów wobec Żydów.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>noc długich noży, ustawy norymberskie, noc kryształowa, totalitaryzm</i>; – zna daty: przejścia przez Benita Mussoliniego funkcji premiera (1922), funkcjonowania Republiki Weimarskiej (1919–1933), przejścia pełnej władzy w Niemczech przez Adolfa Hitlera (VIII 1934); – wyjaśnia, w jaki	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>korporacja, pucz, indoktrynacja</i>; – zna daty: puczu monachijskiego (1923), podpalenia Reichstagu (II 1933); – przedstawia sytuację Niemiec po zakończeniu I wojny światowej; – omawia przyczyny popularności nazistów w Niemczech.	– wyjaśnia, dlaczego w Europie zyskały popularność rządy totalitarne; – ocenia zbrodniczą politykę nazistów do 1939 r.; – ocenia wpływ polityki prowadzonej przez Adolfa Hitlera na życie obywateli.

	system monopartyjny, propaganda, totalitaryzm, autorytaryzm, antysemityzm, ustawy norymberskie, „noc długich noży”, obóz koncentracyjny, „noc kryształowa”, Hitlerjugend; – postacie historyczne: Adolf Hitler, Josef Goebbels, Heinrich Himmler.				sposób naziści kontrolowali życie obywateli.		
3. ZSRS – imperium komunistyczne	– ekspansja terytorialna Rosji Radzieckiej; – utworzenie ZSRS; – okoliczności przejęcia władzy przez J. Stalina i metody jej sprawowania; – funkcjonowanie gospodarki w ZSRS w okresie międzywojennym; – terror komunistyczny i wielka czystka; – propaganda komunistyczna; – stosunki sowiecko-niemieckie w okresie międzywojennym i znaczenie współpracy	– charakteryzuje oblicza totalitaryzmu ([...] systemu sowieckiego) (XXVI.3)	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>stalinizm, kult jednostki, łagier</i>; – zna daty: utworzenia ZSRS (30 XII 1922), paktu Ribbentrop-Mołotow (23 VIII 1939); - rozwinięcie skrót NEP; – identyfikuje postać Józefa Stalina; – wymienia cechy charakterystyczne państwa stalinowskiego.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Nowa Ekonomiczna Polityka, wielka czystka, NKWD, Gułag</i>; – zna datę układu w Rapallo (1922); – wyjaśnia, w jaki sposób w ZSRS realizowano kult jednostki; - rozwinięcie skrót NKWD; – wymienia metody stosowane przez Józefa Stalina w celu umocnienia swoich wpływów.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kołchoz, kolektywizacja rolnictwa, gospodarka planowa, czystka</i>; – zna daty: ogłoszenia NEP (1921), wielkiej czystki (1936–1938), kolektywizacji rolnictwa (1928), głodu na Ukrainie (1932–1933); - rozwinięcie skróty: WKP(b); – identyfikuje postacie: Władysława	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>komunizm wojenny</i>; – wskazuje na mapie największe skupiska łagrów; – wyjaśnia, dlaczego system komunistyczny w ZSRS jest oceniany jako zbrodniczy; – charakteryzuje reformy gospodarcze Józefa Stalina.	– ocenia politykę Stalina wobec przeciwników; – ocenia skutki reform gospodarczych wprowadzonych w ZSRS przez Stalina.

	tych państw; – powstanie, cele i działalność Kominternu; – znaczenie terminów: <i>stalinizm, NKWD, kultura jednostki, wielka czystka, komunizm wojenny, Nowa Ekonomiczna Polityka, kolektywizacja, gospodarka planowa, Gułag, łagry</i>; – postać historyczna: Józef Stalin.				Mołotowa, Joachima Ribbentropa; – omawia relacje między ZSRS a Niemcami do 1939 r.		
4. Kultura i zmiany społeczne w okresie międzywojennym	– przemiany społeczne i obyczajowe po I wojnie światowej; – przemiany w modzie i życiu codziennym; – rozwój nauki i techniki (wynalazki, środki transportu publicznego, motoryzacja, kino, radio, telewizja); – kultura masowa i jej wpływ na społeczeństwo; – nowe kierunki w architekturze i sztuce; – znaczenie terminów: <i>emancypacja, kultura</i>	– opisuje kulturowe i cywilizacyjne następstwa wojny (XXVI.1).	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>mass media, emancypacja, prawa wyborcze</i>; – identyfikuje postać Charliego Chaplina; – wymienia rodzaje mass mediów; – wymienia nowe nurty w architekturze i sztuce; – przedstawia społeczne skutki I wojny światowej.	– przedstawia rozwój środków komunikacji i mass mediów w okresie międzywojennym; – charakteryzuje zmiany społeczne w dwudziestoleciu międzywojennym.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>modernizm, dadaizm, surrealizm, futurizm</i>; – identyfikuje postać Orsona Wellesa; – wyjaśnia, jakie cele przyświecały nowym trendom w architekturze i sztuce.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>funkcjonalizm, socrealizm, indoktrynacja</i>; – identyfikuje postać Rudolfa Valentino ; – zna datę przyznania prawa wyborczego kobietom w Polsce (1918); – wyjaśnia i ocenia wpływ mass mediów na społeczeństwo w dwudziestoleciu	– ocenia zmiany, jakie zaszły w społeczeństwie po zakończeniu I wojny światowej.

	<i>masowa, mass media, produkcja taśmowa, indoktrynacja, funkcjonalizm;</i> – postacie historyczne: Orson Wells, Charlie Chaplin.					międzywojennym.	
5. Świat na drodze ku II wojnie światowej	– militaryzacja Niemiec i jej konsekwencje; – znaczenie zbliżenia politycznego Włoch, Niemiec i Japonii; – okoliczności <i>Anschlussu</i> Austrii – polityka ustępstw Zachodu wobec Niemiec – konferencja w Monachium i jej następstwa; – Europa w przededniu wojny – aneksja Czechosłowacji, zajęcie Kłajpedy przez III Rzeszę; – znaczenie terminów: <i>remilitaryzacja, Anschluss, państwa osi, polityka ustępstw</i> ; – postać historyczna: Neville Chamberlain.	– opisuje politykę hitlerowskich Niemiec służącą rozbijaniu systemu wersalskiego w Europie (XXX.1); – charakteryzuje politykę ustępstw Zachodu wobec Niemiec Hitlera (XXX.2).	– wyjaśnia znaczenie terminu: <i>aneksja, Anschluss, oś Berlin-Rzym-Tokio (państwa osi)</i> ; – identyfikuje postacie: Benita Mussoliniego, Adolfa Hitlera; – wskazuje na mapie państwa europejskie, które padły ofiarą agresji Niemiec i Włoch; – podaje przykłady łamania postanowień traktatu wersalskiego przez Hitlera.	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>appeasement</i> ; – zna daty: <i>Anschlussu</i> Austrii (III 1938), konferencji w Monachium (29–30 IX 1938); – wymienia postanowienia konferencji w Monachium.	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>remilitaryzacja</i> ; – zna daty: remilitaryzacji Nadrenii (1936), aneksji Czech i Moraw przez III Rzeszę (III 1939); – przedstawia przyczyny <i>Anschlussu</i> Austrii; – identyfikuje postać Neville’a Chamberlaina; – przedstawia proces militaryzacji Niemiec; – omawia okoliczności zwołania konferencji monachijskiej.	– zna daty: proklamowania niepodległości Słowacji (III 1939), zajęcia przez Niemcy Okręgu Kłajpedy (III 1939); – przedstawia skutki decyzji podjętych na konferencji monachijskiej.	– ocenia postawę polityków państw zachodnich na konferencji w Monachium; – ocenia skutki polityki <i>appeasementu</i> dla Europy.
Rozdział VII: Polska w okresie międzywojennym							
1. Odrodzenie Rzeczypospolitej	– sytuacja ziem polskich pod koniec I wojny światowej;	– omawia proces formowania się centralnego	– zna daty: przekazania władzy wojskowej Józefowi Piłsudskiemu	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>Tymczasowy Naczelnik Państwa</i> ;	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>nacjonalizacja</i> ;	– przedstawia założenia programowe	– charakteryzuje sytuację polityczną na ziemiach polskich

litej	– powstanie lokalnych ośrodków polskiej władzy: Polskiej Komisji Likwidacyjnej w Krakowie, Rady Narodowej Księstwa Cieszyńskiego, Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu i Tymczasowego Rządu Ludowego Republiki Polskiej w Lublinie; – powrót J. Piłsudskiego z Magdeburga i przejęcie władzy; – powołanie i pierwsze reformy rządów J. Moraczewskiego i I.J. Paderewskiego; – znaczenie terminów: <i>Naczelnik Państwa</i> – postacie historyczne: Ignacy Daszyński, Jędrzej Moraczewski.	- ośrodka władzy państwowej (XXVIII.1); – charakteryzuje skalę i skutki wojennych zniszczeń oraz dziedzictwa zaborowego (XXVIII.1).	- przez Radę Regencyjną (11 XI 1918); – identyfikuje postacie: Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego; – wymienia pierwsze ośrodki władzy na ziemiach polskich; – wie, dlaczego 11 listopada stał się symboliczną datą odzyskania przez Polskę niepodległości.	– identyfikuje postacie: Ignacego Daszyńskiego, Jędrzeja Moraczewskiego, Ignacego Jana Paderewskiego; – omawia okoliczności przejęcia władzy przez Józefa Piłsudskiego.	– umiejscawia w czasie powołanie rządu Moraczewskiego (18 XI 1918) oraz rządu Ignacego Jana Paderewskiego (I 1919); – wyjaśnia, w jaki sposób sytuacja międzynarodowa, która zaistniała pod koniec 1918 r., wpłynęła na odzyskanie niepodległości przez Polskę.	- tymczasowych ośrodków władzy; – przedstawia założenia programowe rządu Jędrzeja Moraczewskiego.	- w pierwszym roku niepodległości; – ocenia polityczne starania Polaków w przededniu odzyskania niepodległości; – ocenia rolę, jaką odegrał Józef Piłsudski w momencie odzyskania niepodległości.
2. Kształtowanie się granic odrodzonej Polski	– spór o kształt odrodzonej Polski – koncepcje granic i koncepcje państwa R. Dmowskiego i J. Piłsudskiego; – konflikt polsko-ukraiński o Galicję Wschodnią	– przedstawia proces kształtowania się granic (decyzje wersalskie, powstanie wielkopolskie, powstania śląskie) (XXVII.2)	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>plebiscyt</i>; – zna daty: Bitwy Warszawskiej (15 VIII 1920), pokoju w Rydze (18 III 1921); – identyfikuje postacie: Romana Dmowskiego, Józefa	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>Orlęta lwowskie</i>; – zna daty: wybuchu powstania wielkopolskiego (27 XII 1918), plebiscytu na Górnym Śląsku (20 III 1921), pierwszego	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>linia Curzona</i>, „<i>cud nad Wisłą</i>”, <i>koncepcja inkorporacyjna</i>, <i>koncepcja federacyjna</i>, „<i>bunt</i>” <i>Żeligowskiego</i>;	– zna daty: zaślubin Polski z morzem (10 II 1920), podziału Śląska Cieszyńskiego (VII 1920); – identyfikuje postać Józefa Hallera; – charakteryzuje kształtowanie się	– ocenia postawę Polaków wobec ekspansji ukraińskiej w Galicji Wschodniej; – ocenia przyczyny klęski Polski w plebiscycie na Warmii, Mazurach i Powiślu;

– przebieg i skutki powstania wielkopolskiego; – zaślubiny z morzem i odzyskanie Pomorza przez Polskę; – wyniki plebiscytów na Warmii, Mazurach i Powiślu; – wojna polsko-bolszewicka (wyprawa na Kijów, Bitwa Warszawska, pokój w Rydze i jego postanowienia); – problem Litwy Środkowej, „bunt” gen. L. Żeligowskiego i jego skutki; – przyczyny wybuchu III powstania śląskiego oraz jego skutki; – konflikt z Czechosłowacją o Śląsk Cieszyński; – znaczenie terminów: <i>koncepcja inkorporacyjna, koncepcja federacyjna, Orleńskie, „cud nad Wisłą”, linia Curzona, bunt Żeligowskiego, plebiscyt;</i>	– opisuje wojnę polsko-bolszewicką i jej skutki (XXVII.3).	- Piłsudskiego; – wymienia postanowienia pokoju ryskiego; – wymienia wydarzenia, które miały wpływ na kształt granic państwa polskiego.	- powstania śląskiego (1919), drugiego powstania śląskiego (1920), trzeciego powstania śląskiego (1921); – identyfikuje postacie: Lucjana Żeligowskiego, Wincentego Witosa, Ignacego Jana Paderewskiego; – wskazuje na mapie obszar Wolnego Miasta Gdańska, obszar powstania wielkopolskiego; – omawia koncepcje polskiej granicy wschodniej; – przedstawia, w jaki sposób Polska przyłączyła ziemię wileńską; – omawia przebieg i skutki powstania wielkopolskiego; – omawia okoliczności plebiscytów Warmii, Mazurach i Powiślu oraz na Górnym Śląsku.	– zna daty: włączenia Litwy Środkowej do Polski (III 1922), plebiscytu na Warmii, Mazurach i Powiślu (11 VII 1920), – identyfikuje postacie: Wojciecha Korfańskiego, Symona Petlury, Tadeusza Rozwadowskiego; – wskazuje na mapie granicę wschodnią ustaloną w pokoju ryskim; – porównuje koncepcję inkorporacyjną i federacyjną; – charakteryzuje przebieg wojny polsko-bolszewickiej; – wskazuje na mapie obszary plebiscytowe, zasięg powstań śląskich, – przedstawia przyczyny i skutki	- granic odrodzonej Polski z wykorzystaniem mapy; – przedstawia przyczyny i przebieg konfliktu polsko-ukraińskiego pod koniec 1918 i 1 1919 r.; – omawia okoliczności podjęcia przez wojska polskie wyprawy kijowskiej i jej skutki; – opisuje konflikt polsko-czechosłowacki i jego skutki.	– ocenia postawę Polaków wobec walki o polskość Śląska; – omawia okoliczności zaślubin Polski z morzem.
---	--	---	--	---	---	--

	– postaci historyczne: Symon Petlura, Lucjan Żeligowski, Wojciech Korfanty.				powstań śląskich.		
3. Rządy parlamentarne	– początki odbudowy państwowości polskiej; – trudności w unifikacji państwa; – postanowienia małej konstytucji z 1919 r.; – ustrój II Rzeczypospolitej w świetle konstytucji marcowej z 1921 r.; – sytuacja międzynarodowa odrodzonego państwa na początku lat dwudziestych – sojusze z Francją i Rumunią; – elekcja G. Narutowicza na prezydenta i jego zabójstwo; – rząd W. Grabskiego i jego reformy; – charakterystyka rządów parlamentarnych w latach 1919–1926; – znaczenie terminów: <i>mała konstytucja</i>, <i>konstytucja marcowa</i>, <i>kontrasygnata</i>, <i>Kresy</i>	– omawia proces formowania się centralnego ośrodka władzy państwowej (XXVII.1); – charakteryzuje ustrój polityczny Polski na podstawie konstytucji marcowej z 1921 r. (XXVIII.2); – przedstawia główne kierunki polityki zagranicznej II Rzeczypospolitej (XXVIII.5).	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>Naczelnik Państwa</i>; – zna daty: uchwalenia konstytucji marcowej (17 III 1921), wyboru Gabriela Narutowicza na prezydenta (XII 1922), układu polsko-francuskiego (II 1921),; – identyfikuje postacie: Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego, Gabriela Narutowicza, Stanisława Wojciechowskiego; – wymienia partie polityczne II Rzeczypospolitej; – wymienia państwa, z którymi II Rzeczypospolita zawarła sojusze.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>mała konstytucja</i>, <i>konstytucja marcowa</i>, <i>hiperinflacja</i>; – zna daty: pierwszych wyborów do sejmu ustawodawczego (I 1919), uchwalenia małej konstytucji (20 II 1919), zabójstwa prezydenta Gabriela Narutowicza (16 XII 1922); – wymienia postanowienia konstytucji marcowej; – wymienia postanowienia sojuszy Polski z Francją i Rumunią; – identyfikuje postacie: Wincentego Witosa, Wojciecha Korfanteo, Władysława Grabskiego.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wojna celna</i>, <i>system parlamentarny</i>, <i>Kresy Wschodnie</i>; – wymienia postanowienia małej konstytucji; – omawia okoliczności i skutki zamachu na prezydenta Gabriela Narutowicza; – charakteryzuje rządy parlamentarne w Polsce w latach 1919–1926.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>sejm ustawodawczy</i>, <i>Zgromadzenie Narodowe</i>, <i>kontrasygnata</i>, <i>dywersja</i>; – identyfikuje postacie: Romana Rybarskiego, Ignacego Daszyńskiego, Maurycego Zamoyskiego, Jana Baudouin de Courtenaya; – charakteryzuje scenę polityczną II Rzeczypospolitej;	– ocenia rządy parlamentarne w Polsce w latach 1919–1926; – charakteryzuje wpływ słabości politycznej rządów parlamentarnych na pozycję międzynarodową II Rzeczypospolitej.

	<i>Wschodnie, dywersja, Korpus Ochrony Pogranicza;</i> – postacie historyczne: Wincenty Witos, Wojciech Korfanty, Roman Rybarski, Gabriel Narutowicz, Stanisław Wojciechowski.						
4. Zamach majowy i rządy sanacji	– przyczyny i przejawy kryzysu rządów parlamentarnych w II Rzeczypospolitej; – przebieg i skutki zamachu majowego; – wybór I. Mościckiego na prezydenta; – wzmocnienie władzy wykonawczej poprzez wprowadzenie noweli sierpniowej i konstytucji kwietniowej z 1935 r.; – stosunek rządów sanacyjnych do opozycji politycznej (proces brzeski, wybory brzeskie); – stosunki międzynarodowe władz sanacyjnych – koncepcja Międzymorza, polityka	– omawia kryzys demokracji parlamentarnej w Polsce – przyczyny, przebieg i skutki przewrotu majowego (XXVIII.3); – opisuje polski autorytaryzm (XXVIII.4); – przedstawia główne kierunki polityki zagranicznej II Rzeczypospolitej (XXVIII.5).	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>zamach majowy, sanacja</i>; – zna daty: początku zamachu majowego (12 V 1926), uchwalenia konstytucji kwietniowej (23 IV 1935); – identyfikuje postacie: Józefa Piłsudskiego, Ignacego Mościckiego, Stanisława Wojciechowskiego; – wymienia nazwy traktatu z ZSRS i układu z Niemcami z okresu polityki równowagi;	– zna daty: traktatu polsko-radzieckiego o nieagresji (1932), polsko-niemieckiej deklaracji o niestosowaniu przemocy (1934); – wyjaśnia znaczenie terminów: nowela sierpniowa, autorytaryzm, konstytucja kwietniowa, polityka równowagi; – identyfikuje postać Józefa Becka; – wymienia przyczyny zamachu majowego; – charakteryzuje przebieg zamachu majowego; – przedstawia postanowienia	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem, Centrolew, wybory brzeskie</i>; – zna datę dymisji rządu i prezydenta Stanisława Wojciechowskiego (14 V 1926), wyborów brzeskich (XI 1930); – identyfikuje postacie: Macieja Rataja, Walerego Sławka, Edwarda Rydza-Śmigłego; – opisuje skutki polityczne i ustrojowe zamachu	– zna datę procesu brzeskiego (1932); – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>partyjniactwo „cuda nad urną”, grupa pułkowników</i>; – porównuje pozycję prezydenta w konstytucjach marcowej i kwietniowej; – charakteryzuje rządy sanacyjne; – przedstawia politykę sanacji wobec opozycji; – omawia rządy sanacyjne po śmierci Józefa Piłsudskiego.	– charakteryzuje polski autorytaryzm na tle przemian politycznych w Europie; – ocenia zamach majowy i jego wpływ na losy II Rzeczypospolitej i jej obywateli.

	równowagi; – relacje Polski z Niemcami i ZSRR (traktat o nieagresji z ZSRR, deklaracja o niestosowaniu przemocy z Niemcami); – śmierć J. Piłsudskiego i rywalizacja o władzę w obozie sanacji; – polski autorytaryzm na tle europejskim; – znaczenie terminów: <i>przewrót majowy, piłsudczycy, sanacja, autorytaryzm, nowela sierpniowa, BBWR, Centrolew, wybory brzeskie, proces brzeski, konstytucja kwietniowa, Bereza Kartuska</i>; – postacie historyczne: Ignacy Mościcki, Walery Sławek, Józef Beck, Edward Rydz-Śmigły.			konstytucji kwietniowej.	majowego.		
5. Osiągnięcia II Rzeczypospolitej	– problemy gospodarki II RP (różnice w rozwoju gospodarczym ziem polskich, trudności w ich integracji, podział na Polskę A i B);	– ocenia życie społeczno-gospodarcze II Rzeczypospolitej, uwzględniając kryzysy i osiągnięcia (XXIX.3)	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Polska A i Polska B, Centralny Okręg Przemysłowy</i> ; – wskazuje na mapie	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>reforma rolna, reforma walutowa, hiperinflacja, magistrała węglowa</i> ;	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>asymilacja narodowa, getto ławkowe, hiperinflacja</i> ;	– zna daty: ustawy o reformie rolnej (1920 i 1925), przeprowadzenia spisów powszechnych w II Rzeczypospolitej	– ocenia wpływ reform Władysława Grabskiego na sytuację gospodarczą II Rzeczypospolitej; – ocenia znaczenie

	– reformy gospodarcze dwudziestolecia międzywojennego – reformy W. Grabskiego (walutowa) i E. Kwiatkowskiego (budowa Gdyni oraz COP); – wielki kryzys gospodarczy w Polsce; – struktura społeczna, narodowościowa i wyznaniowa II Rzeczypospolitej; – polityka II Rzeczypospolitej wobec mniejszości narodowych; – znaczenie terminów: <i>magistrala węglowa, reforma walutowa, Centralny Okręg Przemysłowy, asymilacja narodowa, getto ławkowe, numerus clausus</i>; – postać historyczna: Eugeniusz Kwiatkowski, Władysław Grabski.	– charakteryzuje społeczną, narodowościową i wyznaniową strukturę państwa polskiego (XXIX.1).	- obszar Polski A i Polski B, obszar COP-u, Gdynię; – wymienia różnice między Polską A i Polską B; - rozwinię skróty COP; – charakteryzuje społeczeństwo II Rzeczypospolitej pod względem narodowościowym; – przedstawia strukturę społeczną II Rzeczypospolitej.	– identyfikuje postacie: Eugeniusza Kwiatkowskiego, Władysława Grabskiego; – na podstawie mapy wymienia okręgi przemysłowe II Rzeczypospolitej; – omawia strukturę narodowościową i wyznaniową II Rzeczypospolitej; – wymienia reformy rządu Władysława Grabskiego; – przedstawia przyczyny budowy portu w Gdyni.	– zna daty: reformy walutowej Władysława Grabskiego (1924), rozpoczęcia budowy Gdyni (1921), rozpoczęcia budowy COP-u (1937); – wskazuje na mapie przebieg magistrali węglowej; – przedstawia problemy gospodarcze, z jakimi borykała się Polska po odzyskaniu niepodległości; – omawia założenia i realizację reformy rolnej; – omawia stosunki polsko– żydowskie; – wyjaśnia, na czym polegała asymilacja narodowa i państwowa.	(1921 i 1931); – opisuje sposoby przewyższania trudności gospodarczych przez władze II Rzeczypospolitej; – charakteryzuje politykę władz II Rzeczypospolitej wobec Ukraińców.	- portu gdyńskiego dla gospodarki II Rzeczypospolitej; – ocenia gospodarczą działalność Eugeniusza Kwiatkowskiego; – ocenia politykę władz II Rzeczypospolitej wobec mniejszości narodowych.
6. Kultura i nauka II RP	– rozwój szkolnictwa w II Rzeczypospolitej; – osiągnięcia polskiej nauki (filozofia,	– wymienia najważniejsze osiągnięcia kulturalne	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>analfabetyzm</i>; – identyfikuje postacie: Władysława	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ekspresjonizm, impresjonizm</i>;	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>formizm, modernizm</i>,	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>skamandryci</i>,	– ocenia dorobek kultury i nauki polskiej w okresie

	matematyka, chemia); – dorobek i twórcy polskiej kultury w dwudziestoleciu międzywojennym (literatura, poezja, malarstwo, architektura); – rozwój polskiej kinematografii; – postacie historyczne: Stefan Banach, Władysław Reymont, Stefan Żeromski, Witold Gombrowicz, Bruno Schulz, Stanisław Ignacy Witkiewicz, Julian Tuwim, Zofia Nałkowska, Maria Dąbrowska, Franciszek Żwirko, Stanisław Wigura; – znaczenie terminów: <i>analfabetyzm</i>, <i>awangarda</i>, <i>Enigma</i>, <i>Luxtorpeda</i>.	i naukowe Polski w okresie międzywojennym (XXIX.3).	Reymonta, Stefana Żeromskiego; – wymienia przedstawicieli polskiej literatury w dwudziestoleciu międzywojennym i ich dzieła; – wymienia nurty, które powstały w malarstwie i architekturze.	– identyfikuje postacie: Zofii Nałkowskiej, Marii Dąbrowskiej, Witolda Gombrowicza, Juliana Tuwima; – omawia rozwój edukacji w II Rzeczypospolitej; – wymienia osiągnięcia polskich naukowców w dziedzinie nauk matematycznych.	<i>funkcjonalizm</i>; – identyfikuje postacie: Franciszka Żwirki, Stanisława Wigury; – wymienia przykłady wyższych uczelni funkcjonujących w II RP; – wymienia przedstawicieli nauk matematycznych, twórców filmu i sztuki w Polsce międzywojennej;	<i>awangarda</i>; – zna datę reformy szkolnictwa (1932); – identyfikuje postacie: Brunona Schulza, Tadeusza Dołęgi-Mostowicza, Hanki Ordonówny; – wymienia architektów tworzących w okresie II Rzeczypospolitej i ich osiągnięcia; – charakteryzuje kierunki w sztuce i architekturze i literaturze II Rzeczypospolitej.	międzywojennym.
7. Schyłek niepodległości	– postawa Polski wobec decyzji konferencji monachijskiej; – zajęcie Zaolzia przez Polskę; – niemieckie żądania	– przedstawia główne kierunki polityki zagranicznej II Rzeczypospolitej (XXVIII.5); – charakteryzuje	– zna datę paktu Ribbentrop-Mołotow (23 VIII 1939); – wymienia sojusze, jakie zawarła Polska w dwudziestoleciu międzywojennym;	– wyjaśnia znaczenie terminu: <i>Zaolzie</i>, <i>eksterytorialność</i>; – zna datę zajęcia Zaolzia przez Polskę (2 X 1938); – identyfikuje	– charakteryzuje stosunki polsko-radzieckie i polsko-niemieckie w dwudziestoleciu międzywojennym; – wyjaśnia, w jakich	– zna datę przemówienia sejmowego Józefa Becka (5 V 1939); – przedstawia przyczyny konfliktu polsko-	– ocenia pozycję II Rzeczypospolitej na arenie międzynarodowej; – ocenia postawę rządu polskiego wobec problemu

	wobec Polski; – stanowisko władz polskich wobec roszczeń Hitlera; – zacieśnienie współpracy Polski z Francją i Wielką Brytanią; – pakt Ribbentrop–Mołotow i jego konsekwencje; – postawa społeczeństwa polskiego wobec zagrożenia wybuchem wojny; – postacie historyczne: Joachim von Ribbentrop, Władysław Mołotow.	politykę ustępstw Zachodu wobec Niemiec Hitlera (XXX.2); – wymienia konsekwencje paktu Ribbentrop–Mołotow (XXX.3).	– przedstawia żądania, jakie III Rzesza wysunęła wobec Polski w 1938 r.; – wymienia postanowienia paktu Ribbentrop–Mołotow.	postacie: Joachima von Ribbentropa, Władysława Mołotowa, Józefa Becka; – wskazuje na mapie: Zaolzie, obszary, które na mocy paktu Ribbentrop–Mołotow miały przypaść III Rzeszy i ZSRS; – omawia postawę władz II Rzeczypospolitej wobec żądań niemieckich; – wyjaśnia, jakie znaczenie dla Polski miało zawarcie paktu Ribbentrop–Mołotow.	okolicznościach nastąpiło włączenie Zaolzia do II Rzeczypospolitej; – wyjaśnia, jakie cele przyświecały polityce zagranicznej Wielkiej Brytanii i Francji wobec Polski w 1939 r.	czeskosłowackiego o Zaolzie; – charakteryzuje relacje polsko-brytyjskie i polsko-francuskie w przededniu II wojny światowej; – wyjaśnia, jaki wpływ miały brytyjskie i francuskie gwarancje dla Polski na politykę Adolfa Hitlera; – wyjaśnia, jakie znaczenie dla Polski miało zawarcie paktu Ribbentrop–Mołotow.	Zaolzia.
--	---	---	--	---	---	---	-----------------

Wymagania na poszczególne oceny w klasie VIII.

Wymagania na oceny uwzględniają zapisy podstawy programowej z 2017 r. oraz zmiany z 2024 r., wynikające z uszczuplonej podstawy programowej. Szarym kolorem oznaczono treści, o których realizacji decyduje nauczyciel.

Temat lekcji	Materiał nauczania	Odniesienia do podstawy programowej	Ocena dopuszczająca Uczeń:	Ocena dostateczna Uczeń:	Ocena dobra Uczeń:	Ocena bardzo dobra Uczeń:	Ocena celująca Uczeń:
Rozdział I: II wojna światowa							
1. Napaść na Polskę	- przygotowania Niemiec do wojny; - polski plan obrony; - wybuch II wojny światowej; - wojna obronna w 1939 r.; - napaść sowiecka; - ewakuacja polskich władz; - bilans wojny obronnej.	Wojna obronna Polski we wrześniu 1939 r. Agresja Niemiec (1 września) i Związku Sowieckiego (17 września) (XXXI); - charakteryzuje położenie międzynarodowe Polski w przededniu wybuchu II wojny światowej (XXXI.1); - omawia etapy i kluczowe wydarzenia wojny obronnej Polski, z uwzględnieniem, jeśli to możliwe, wydarzeń i bitew w swoim regionie (XXXI.2); - wymienia przykłady szczególnego	– wyjaśnia znaczenie terminów: wojna błyskawiczna (Blitzkrieg), „dziwna wojna”, internowanie; – zna daty: agresji Niemiec na Polskę (1 IX 1939), wkroczenia Armii Czerwonej do Polski (17 IX 1939); – identyfikuje postacie: Adolfa Hitlera, Józefa Stalina.	– identyfikuje postacie: Henryka Sucharskiego, Edwarda Rydza-Śmigłego, Stefana Starzyńskiego; – wskazuje na mapie kierunki uderzeń armii niemieckiej i sowieckiej; – podaje przykłady szczególnego bohaterstwa Polaków, np. obrona poczty w Gdańsku, walki o Westerplatte, obrona wieży spadochronowej w Katowicach, bitwy pod Mokrą i Wizną, bitwa nad Bzurą, obrona Warszawy, obrona Grodna, bitwa pod Kockiem, obrona Helu.	– wyjaśnia przyczyny klęski Polski we wrześniu 1939 r.; – wyjaśnia znaczenie terminów: prowokacja gliwicka, bitwa graniczna, „polskie Termopile”; – zna daty: bitwy o Westerplatte (1–7 IX 1939), wypowiedzenia wojny Niemcom przez Francję i Wielką Brytanię (3 IX 1939), internowania władz polskich w Rumunii (17/18 IX 1939), kapitulacja Warszawy (28 IX 1939), kapitulacji	– identyfikuje postacie: Władysława Raginisa, Franciszka Kleeberga, Tadeusza Kutrzeby; – przedstawia polityczne i militarne założenia planu obrony Polski w 1939 r.; – omawia okoliczności wkroczenia wojsk sowieckich na terytorium Polski w kontekście paktu Ribbentrop–Mołotow; – wymienia i charakteryzuje etapy wojny obronnej Polski.	– ocenia postawę aliantów zachodnich wobec Polski we wrześniu 1939 r.; – ocenia postawę władz polskich we wrześniu 1939 r.

		Polaków, uwzględniając żołnierzy i ludność cywilną (XXXI.3).			pod Kockiem (6 X 1939) ; – przedstawia stosunek sił ZSRS, Niemiec i Polski; – wymienia miejsca kluczowych bitew wojny obronnej Polski stoczonych z wojskami niemieckimi i sowieckimi.		
2. Podbój Europy przez Hitlera i Stalina (1939–1941)	- wojna zimowa; - agresja Niemiec na Danię i Norwegię - atak III Rzeszy na Francję; - państwo Vichy; - bitwa o Anglię; - wojna na Bałkanach.	II wojna światowa i jej etapy (XXXII); - przedstawia oraz umiejscawia w czasie i przestrzeni przełomowe wydarzenia II wojny światowej (polityczne i militarne) (XXXII.1).	– wyjaśnia znaczenie terminów: alianci, bitwa o Anglię; – identyfikuje postacie: Winstona Churchilla, Charles’a de Gaulle’a; – wskazuje na mapie obszary zagarnięte przez ZSRS i III Rzeszę do 1941 r.	– wyjaśnia znaczenie terminów: linia Maginota, kolaboracja; – zna daty: napaści niemieckiej na Danię i Norwegię (IV 1940), ataku III Rzeszy na Francję (V–VI 1940), bitwy o Anglię (VII–X 1940); – wymienia państwa, które padły ofiarą agresji sowieckiej oraz niemieckiej do 1941 r.	– identyfikuje postacie: Vidkuna Quislinga, Philippe’a Pétaina; – wyjaśnia znaczenie terminów: wojna zimowa, państwo marionetkowe, państwo Vichy, Komitet Wolnej Francji; – opisuje skutki bitwy o Anglię oraz omawia jej polityczne i militarne znaczenie.	– zna daty: wojny sowiecko-fińskiej (XI 1939 – III 1940), zajęcia republik bałtyckich przez ZSRS (VI 1940), ataku Niemiec na Jugosławię i Grecję (IV 1941); – przedstawia cele polityki Hitlera i Stalina w Europie w latach 1939–1941; – przedstawia ekspansję ZSRS w latach 1939–1940.	– opisuje kolejne etapy agresji Niemiec w latach 1940–1941.
TSW – Dlaczego Niemcy nie zdobyli	- jak pokonać flotę brytyjską?; - bitwa o Anglię; - pierwsza porażka	(XXXII.1).	– wyjaśnia znaczenie terminu Enigma; – zna datę: bitwy o Anglię (lato–jesień	– wyjaśnia znaczenie terminu operacja „Lew morski”; – wymienia cele	– zna datę największego nalotu niemieckiego na	– zna datę nalotu na Coventry (XI 1940); – identyfikuje	– wyjaśnia, jakie były przyczyny klęski Niemiec w bitwie o Anglię;

Anglii?	Hitlera.		1940); – identyfikuje postacie: Adolfa Hitlera, Winstona Churchilla.	niemieckich ataków lotniczych na Wielką Brytanię.	Wielką Brytanię (15 IX 1940); – wskazuje wynalazki techniczne, które pomogły Brytyjczykom w walce z Niemcami; – przedstawia militarny wkład Polaków w obronę Wielkiej Brytanii.	postacie: Mariana Rejewskiego, Jerzego Różyckiego, Henryka Żygalskiego; – omawia założenia niemieckiego planu inwazji na Wielką Brytanię; – porównuje potencjał militarny wojsk niemieckich i brytyjskich w czasie bitwy o Anglię.	– ocenia wkład polskich lotników w walki o Wielką Brytanię.
3. Wojna III Rzeszy z ZSRS	- atak niemiecki na ZSRS; - Wielka Wojna Ojczyźniana; - bitwa o Moskwę; - przełomowe wydarzenia na froncie wschodnim; - losy jeńców sowieckich.	II wojna światowa i jej etapy (XXXII); - przedstawia oraz umiejscawia w czasie i przestrzeni przełomowe wydarzenia II wojny światowej (polityczne i militarne) (XXXII.1); - wyjaśnia przyczyny klęski państw Osi (XXXII.3).	– wyjaśnia znaczenie terminów: plan „Barbarossa”, Wielka Wojna Ojczyźniana; – zna datę agresji Niemiec na ZSRS (22 VI 1941); – omawia przełomowe znaczenie bitwy stalingradzkiej dla przebiegu II wojny światowej.	– wskazuje na mapie przełomowe bitwy wojny Niemiec i ZSRS: pod Moskwą i pod Stalingradem; – wyjaśnia przyczyny ataku III Rzeszy na Związek Sowiecki;	– wyjaśnia znaczenie terminu blokada Leningradu; – identyfikuje postać Gieorgija Żukowa; – wyjaśnia, jakie czynniki spowodowały klęskę ofensywy niemieckiej na Moskwę w 1941 r.; – przedstawia etapy wojny niemiecko-sowieckiej.	– zna daty: blokady Leningradu (1941–1944), bitwy o Moskwę (XI–XII 1941), bitwy pod Stalingradem (VIII 1942 – II 1943), bitwy na Łuku Kurskim (VII 1943); – przedstawia przebieg działań wojennych na froncie wschodnim w latach 1941–1943; – przedstawia, w jaki sposób Niemcy traktowali jeńców sowieckich.	– wyjaśnia przyczyny i okoliczności zdobycia przewagi militarnej przez ZSRS; – wskazuje powody zbliżenia Wielkiej Brytanii i USA do ZSRS.

4. Polityka okupacyjna III Rzeszy	- polityka niemiecka wobec ziem okupowanych; - ruch oporu w okupowanej Europie - polityka niemiecka wobec Żydów; - holokaust; - niemieckie obozy koncentracyjne i obozy zagłady; - postawy wobec Holokaustu.	II wojna światowa i jej etapy (XXXII); - charakteryzuje politykę Niemiec na terenach okupowanej Europy - przedstawia zagładę Żydów oraz Romów - i eksterminację innych narodów; - zna przykłady bohaterstwa Polaków ratujących Żydów z Holokaustu (XXXII.2).	- wyjaśnia znaczenie terminów: ruch oporu, getto, Holokaust, obóz koncentracyjny, pacyfikacja, gwiazda Dawida, obóz zagłady, - identyfikuje postacie: Adolfa Eichmanna, Ireny Sendlerowej.	- przedstawia założenia polityki rasowej hitlerowców oraz metody jej realizacji, szczególnie wobec Żydów, - omawia bilans Holokaustu.	- wyjaśnia znaczenie terminów: „przestrzeń życiowa” (Lebensraum), Generalny Plan Wschodni, „ostateczne rozwiązanie kwestii żydowskiej”, Szoa, „Żegota”; - charakteryzuje politykę okupacyjną Niemiec; - wymienia kraje, w których powstały rządy kolaborujące z Niemcami, oraz kraje, gdzie rozwinął się ruch oporu; - wyjaśnia, jakimi sposobami ludność obszarów okupowanych przez Niemców niosła pomoc Żydom.	- wyjaśnia znaczenie terminów: szmalcownicy, Babi Jar, Ponary; - zna datę konferencji w Wannsee (I 1942); - identyfikuje postacie: Heinricha Himmlera, Josipa Broza-Tity; - wskazuje na mapie obozy koncentracyjne i obozy zagłady w Europie; - porównuje sytuację ludności na terytoriach okupowanych przez Niemców; - przedstawia przebieg zagłady europejskich Żydów.	- omawia postawy ludności ziem okupowanych wobec Holokaustu i niemieckich agresorów; - ocenia postawy wobec Holokaustu.
5. Wojna poza Europą	- walki w Afryce Północnej; - wojna na Atlantyku; - przystąpienie Japonii i USA do wojny; - ofensywa japońska	II wojna światowa i jej etapy (XXXII); - przedstawia oraz umiejscawia w czasie i przestrzeni	- wyjaśnia znaczenie terminów: U-Boot, konwój, Enigma, lotniskowiec, pancernik; - zna datę ataku	- wyjaśnia znaczenie terminów: bitwa o Atlantyk, wilcze stada; - identyfikuje postacie: Franklina	- wymienia główne strony konfliktu w Afryce i w rejonie Pacyfiku oraz ich najważniejsze cele strategiczne;	- zna daty: bitwy pod El Alamein (X–XI 1942), bitwy o Midway (VI 1942), walk o Guadalcanal	- omawia działania wojenne na morzach i oceanach; - ocenia konsekwencje włączenia się USA do

	w Azji.	przełomowe wydarzenia II wojny światowej (polityczne i militarne) (XXXII.1); - wyjaśnia przyczyny klęski państw Osi (XXXII.3).	Japonii na USA (7 XII 1941).	Delano Roosevelta, Erwina Rommla.	– wyjaśnia, na czym polegało strategiczne znaczenie bitew pod El Alamein i pod Midway, oraz lokalizuje je na mapie; – wyjaśnia znaczenie bitwy o Atlantyk dla losów II wojny światowej.	(VIII 1942 – II 1943); – identyfikuje postacie: Bernarda Montgomery’ego, Dwighta Eisenhowera; – wskazuje na mapie obszary opanowane przez Japończyków do końca 1942 r.; – przedstawia przebieg walk w Afryce; – charakteryzuje ekspansję japońską w Azji.	wojny; – przedstawia rozwiązania militarne, które obie strony stosowały podczas zmagania na morzach i oceanach.
6. Droga do zwycięstwa	- początek Wielkiej Koalicji; - walki na Sycylii i we Włoszech; - konferencja Wielkiej Trójki; - otwarcie drugiego frontu w Europie; - koniec wojny w Europie; - walki na Dalekim Wschodzie.	II wojna światowa i jej etapy (XXXII); - przedstawia oraz umiejscawia w czasie i przestrzeni przełomowe wydarzenia II wojny światowej (polityczne i militarne) (XXXII.1); - wyjaśnia przyczyny klęski państw Osi (XXXII.3);	– wyjaśnia znaczenie terminów: izolacjonizm, Karta atlantycka, Wielka Koalicja, Wielka Trójka, konferencja w Teheranie; – zna daty: konferencji w Teheranie (XI–XII 1943), desantu aliantów w Normandii (VI 1944), konferencji jaltańskiej (II 1945), bezwarunkowej	– wyjaśnia genezę i cele Wielkiej Koalicji.	– przedstawia decyzje podjęte podczas obrad Wielkiej Trójki w Teheranie i Jaltie.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Lend-Lease Act</i> , operacja „Market Garden”, operacja „Bagration”, taktyka żabich skoków, kamikadze; – zna daty: podpisania Karty atlantyckiej (VIII 1941 r.), lądowania wojsk alianckich na Sycylii (VII 1943), ofensywy Armii	– przedstawia etapy formowania się Wielkiej Koalicji antyhitlerowskiej; – ocenia decyzję Amerykanów o użyciu bomby atomowej przeciwko Japonii.

		- wymienia główne decyzje konferencji wielkiej trójki (Teheran, Jałta, Poczdam) (XXXII.4).	kapitulacji III Rzeszy (8/9 V 1945), zrzućenia bomb atomowych na Hiroszimę i Nagasaki (VIII 1945), bezwartunkowej kapitulacji Japonii (2 IX 1945); – identyfikuje postacie: Józefa Stalina, Franklina Delano Roosevelta, Winstona Churchilla, Harry’ego Trumana.			Czerwonej na froncie wschodnim (VI 1944 i I 1945), zdobycia Berlina (2 V 1945); – identyfikuje postacie: Dwighta Eisenhowera, Douglasa MacArthura, Bernarda Montgomery’ego; – charakteryzuje założenia polityki zagranicznej wielkich mocarstw w czasie II wojny światowej; – charakteryzuje działania na frontach w latach 1944–1945.	
Rozdział II: Polacy podczas II wojny światowej							
1. Dwie okupacje	- podział ziem polskich; - okupacja niemiecka; - terror hitlerowski; - okupacja sowiecka; - deportacje w głąb ZSRS; - zbrodnia katyńska.	Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką (XXXIII): - porównuje założenia i metody polityki niemieckiej i sowieckiej w okupowanej Polsce (XXXIII.1); - wymienia przykłady zbrodni niemieckich	– wyjaśnia znaczenie terminów: Generalne Gubernatorstwo, sowietyzacja, łapanka, wysiedlenia, deportacja, akcja „AB”; – zna datę zbrodni katyńskiej (IV–V 1940).	– wskazuje na mapie tereny pod okupacją niemiecką i sowiecką, miejsca masowych egzekucji Polaków pod okupacją niemiecką oraz zsyłek i kaźni ludności polskiej w ZSRS; – charakteryzuje główne cele	– zna datę podpisania traktatu o granicach i przyjaźni (28 IX 1939); – podaje przykłady terroru niemieckiego i sowieckiego (Palmiry, kaźń profesorów	– wyjaśnia znaczenie terminów: volksdeutsch, volkslista, gadzinówka, Akcja Specjalna „Kraków”, „granatowa” policja, Pawiak; – identyfikuje	– porównuje i ocenia okupacyjną politykę władz niemieckich i sowieckich wobec społeczeństwa polskiego.

		i sowieckich – zarówno tych o wymiarze (np. zbrodnia katyńska, Auschwitz), jak i regionalnym (np. Palmiry, kaźń profesorów lwowskich, Zamojszczyzna) (XXXIII.2).		niemieckiej i sowieckiej polityki okupacyjnej.	krakowskich i lwowskich, Katyń); – omawia okoliczności i przebieg zbrodni katyńskiej.	postać Hansa Franka; – przedstawia zmiany terytorialne na ziemiach polskich pod okupacją; – przedstawia i porównuje politykę okupanta niemieckiego na ziemiach wcielonych do III Rzeszy i w Generalnym Gubernatorstwie; – przedstawia cele deportacji Polaków w głąb ZSRS.	
2. Władze polskie na uchodźstwie	- powstanie polskiego rządu na emigracji; - armia Polska na Zachodzie; - Polacy na frontach II wojny światowej; - relacje polsko-sowieckie; - armia Andersa w ZSRS; - sprawa katyńska; - śmierć generała Sikorskiego.	Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką (XXXIII); - wymienia przykłady zbrodni niemieckich i sowieckich – zarówno tych o wymiarze (np. zbrodnia katyńska, Auschwitz), jak i regionalnym (np. Palmiry, kaźń profesorów lwowskich,	– wyjaśnia znaczenie terminów: rząd emigracyjny, układ Sikorski–Majski, armia Andersa, sprawa katyńska; – zna daty: powstania rządu emigracyjnego (IX 1939), układu Sikorski–Majski (VII 1941); – identyfikuje postacie: Władysława Sikorskiego,	– wyjaśnia znaczenie terminów: Polskie Siły Zbrojne na Zachodzie, katastrofa gibraltarska; – wymienia polskie formacje wojskowe uczestniczące w najważniejszych bitwach II wojny światowej; – wyjaśnia przyczyny zerwania przez ZSRS stosunków	– omawia postanowienia układu Sikorski–Majski; – wymienia i wskazuje na mapie miejsca najważniejszych bitew II wojny światowej z udziałem Polaków (walki o Narwik, Monte Cassino, Falaise, Arnhem,	– zna daty: walk o Narwik (1940), walk o Tobruk (1941), zerwania stosunków rządu emigracyjnego z ZSRS (IV 1943), katastrofy gibraltarskiej (VII 1943); – identyfikuje postacie: Władysława Raczkiewicza,	– omawia polityczne skutki katastrofy gibraltarskiej; – omawia losy polskich żołnierzy internowanych po klęsce wrześniowej; – przedstawia tworzące się w ZSRS i w kraju pod okupacją ośrodki przyszłych polskich władz komunistycznych.

		Zamojszczyzna) (XXXIII.2). Sprawa polska w czasie II wojny światowej (XXXIV); - przedstawia okoliczności powstania i omawia działalność rządu Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie (XXXIV.1).	Władysława Andersa; – przedstawia okoliczności powstania polskiego rządu emigracyjnego.	dyplomatycznych z polskim rządem na uchodźstwie.	Berlin, bitwa o Anglię, oblężenie Tobruku).	Stanisława Mikołajczyka, Kazimierza Sosnkowskiego, Stanisława Maczka, Stanisława Sosabowskiego, Zygmunta Berlinga; – wyjaśnia, jakie znaczenie miała działalność rządu emigracyjnego dla Polaków w kraju i na uchodźstwie; - omawia okoliczności powstania układu Sikorski–Majski; – opisuje okoliczności wyjścia z ZSRS armii Andersa; – wymienia polskie formacje wojskowe uczestniczące w najważniejszych bitwach II wojny światowej.	
--	--	--	---	---	--	---	--

TSW – Kim był kapral Wojtek?	- jak Wojtek został żołnierzem?; - niedźwiedzie zadania bojowe; - niedźwiedź cywil.	Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką (XXXIV); - umiejscawia w czasie i opisuje skutki wybuchu powstania warszawskiego oraz ocenia postawę aliantów zachodnich i Związku Sowieckiego wobec powstania (XXXIV.2).	– wyjaśnia znaczenie terminu żołd; – identyfikuje postacie: gen. Władysława Andersa, kaprała Wojtkę.	– przedstawia okoliczności przygarnięcia niedźwiadka przez polskich żołnierzy; – opisuje prace, które pomagał wykonywać niedźwiedź Wojtek.	– opisuje trasę, którą przemierzyła armia Andersa.	– omawia powojenne losy niedźwiedzia Wojtkę; – tłumaczy, dlaczego niedźwiedź Wojtek nie trafił po wojnie do Polski.	
3. Polskie Państwo Podziemne	- początki działalności konspiracyjnej; - powstanie Armii Krajowej; - działalność polskiego podziemia; - polskie Państwo Podziemne.	Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką (XXXIII); - charakteryzuje polityczną i militarną działalność polskiego państwa podziemnego, w tym formy oporu wobec okupantów (XXXIII.4).	– wyjaśnia znaczenie terminów: Polskie Państwo Podziemne, Związek Walki Zbrojnej (ZWZ), Armia Krajowa (AK), Szare Szeregi; – zna datę powstania AK (II 1942); – identyfikuje postacie: Stefana Roweckiego „Grota”, Tadeusza Komorowskiego „Bora”.	– wskazuje na mapie rejony najintensywniejszej działalności polskiej partyzantki; – przedstawia strukturę Polskiego Państwa Podziemnego.	– wyjaśnia znaczenie terminów: partyzantka Hubala, Służba Zwycięstwu Polski (SZP), Delegatura Rządu RP na Kraj, sabotaż; – wymienia sfery działalności Polskiego Państwa Podziemnego; – wyjaśnia, jaką rolę odgrywała Armia Krajowa.	– wyjaśnia znaczenie terminów: cichociemni, dywersja, Bataliony Chłopskie, Narodowe Siły Zbrojne, Gwardia Ludowa, Armia Ludowa; – zna daty: powstania SZP (IX 1939), ZWZ (XI 1939), akcji pod Arsenałem (1943), zamachu na F. Kutschere (II 1944). – identyfikuje	– charakteryzuje działalność partyzantki majora Hubala; – wyjaśnia, w jaki sposób rząd emigracyjny utrzymywał kontakty z krajem pod okupacją.

						postacie: Henryka Dobrzańskiego „Hubala”, Jana Bytnara „Rudego”, Jana Karskiego, Jana Nowaka-Jeziorańskiego – wyjaśnia, na czym polegała działalność Delegata Rządu na Kraj – wymienia najważniejsze akcje zbrojne ZWZ/AK	
TSW – Akcje polskiego ruchu oporu	- kedyw; - akcja pod Arsenalem; - akcja „Główki”.	Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką (XXXIII); - charakteryzuje polityczną i militarną działalność polskiego państwa podziemnego, w tym formy oporu wobec okupantów (XXXIII.4).	– wyjaśnia znaczenie terminów: sabotaż, dywersja; – identyfikuje postacie: Jana Bytnara „Rudego”, Tadeusza Zawadzkiego „Zośki”, Franza Kutschery.	– wyjaśnia znaczenie terminów: akcja pod Arsenalem, zamach na F. Kutschere, Kedyw; – zna daty: akcji pod Arsenalem (III 1943), zamachu na F. Kutschere (II 1944).	– przedstawia przyczyny i skutki zamachu na F. Kutschere; – podaje przyczyny i skutki akcji pod Arsenalem; – przedstawia metody działania Kedywu.	– wyjaśnia znaczenie terminów: akcja pod Arsenalem („Meksyk II”), akcja „Główki”; – zna daty: decyzji AK o przejściu od biernego oporu do ograniczonej walki z okupantem (1942); – identyfikuje postać Emila Fieldorfa „Nila”.	– omawia przebieg akcji pod Arsenalem oraz zamachu na F. Kutschere; – wyjaśnia, jakie represje spotkały Polaków za przeprowadzenie akcji pod Arsenalem; – ocenia zaangażowanie młodych ludzi w walce z okupantem.
4. Społeczeństwo polskie	- postawa Polaków wobec okupantów; - zagłada polskich	Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką (XXXIII);	– wyjaśnia znaczenie terminów: Rada Pomocy Żydom	– identyfikuje postacie: Ireny Sendlerowej, Józefa	– wymienia znaczenie terminów:	– wyjaśnia przyczyny i opisuje przebieg konfliktu	– przedstawia stosunek państw zachodnich do

pod okupacją	Żydów powstanie w getcie warszawskim; - Polacy wobec Holokaustu; - rzeź wołyńska.	- porównuje założenia i metody polityki niemieckiej i sowieckiej w okupowanej Polsce (XXXIII.1); - wymienia przykłady zbrodni niemieckich i sowieckich – zarówno tych o wymiarze (np. zbrodnie katyńska, Auschwitz), jak i regionalnym (np. Pał-miry, kaźń profesorów lwowskich, Zamojszczyzna) (XXXIII.2); - wyjaśnia przyczyny i znaczenie konfliktu polsko-ukraińskiego, w tym ludobójstwa ludności polskiej na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej (XXXIII.3).	„Żegota”, Sprawiedliwy wśród Narodów Świata, rzeź wołyńska; – zna daty: wybuchu powstania w getcie warszawskim (IV 1943), rzezi wołyńskiej (1943).	i Wiktorii Ulmów, Witolda Pileckiego; – wymienia postawy Polaków wobec polityki okupanta niemieckiego.	szmalcownik, Ukraińska Powstańcza Armia (UPA), czystki etniczne; – identyfikuje postacie: Jana Karskiego, Stepana Bandery; – omawia wysiedlenia na Zamojszczyźnie i ich skutki.	polsko-ukraińskiego (rzeź wołyńska) na Kresach Wschodnich; – charakteryzuje życie codzienne w kraju pod okupacją niemiecką na przykładzie Warszawy; – opisuje postawy Polaków wobec Holokaustu; – opisuje przebieg powstania w getcie warszawskim.	Holokaustu; – ocenia postawy Polaków wobec polityki okupantów.
5. Akcja „Burza” i powstanie warszawskie	- akcja „Burza” i jej przebieg; - przyczyny wybuchu powstania warszawskiego; - wybuch powstania	Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką (XXXIII); - wyjaśnia przyczyny i opisuje skutki wybuchu	– wyjaśnia znaczenie terminów: godzina „W”, plan „Burza”, zrzuć; – zna daty wybuchu	– identyfikuje postacie: Tadeusza Komorowskiego „Bora”; – przedstawia	– przedstawia przyczyny i opisuje skutki powstania warszawskiego.	– wyjaśnia znaczenie terminu operacja „Ostra Brama”; – zna datę operacji	– opisuje realizację planu „Burza” na Kresach Wschodnich; – omawia postawę wielkich mocarstw

	- powstanie warszawskie; - skutki powstania.	powstania warszawskiego oraz ocena postawę aliantów zachodnich i Związku Sowieckiego wobec powstania (XXXIII.5).	i upadku powstania warszawskiego (1 VIII–2 X 1944).	założenia planu „Burza”.		„Ostra Brama” (VII 1944); – omawia okoliczności polityczne i militarne, które wpłynęły na podjęcie decyzji o wybuchu powstania w Warszawie; – charakteryzuje etapy przebiegu powstania warszawskiego.	wobec powstania warszawskiego; – ocenia decyzję władz polskiego podziemia dotyczącą wybuchu powstania, uwzględniając sytuację międzynarodową i wewnętrzną; – ocenia postawę aliantów zachodnich i ZSRS wobec powstania warszawskiego.
6. Sprawa polska pod koniec wojny	- Polska Lubelska; - Wielka Trójka a sprawa polska; - represje wobec Polskiego Państwa Podziemnego; - Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej.	Sprawa polska w czasie II wojny światowej (XXXIV); - przedstawia politykę mocarstw wobec sprawy polskiej w czasie II wojny światowej (XXXIV.3); - Początki komunizmu w Polsce (XXXVI); - przedstawia okoliczności przejęcia władzy w Polsce przez komunistów (XXXVI.1).	– wyjaśnia znaczenie terminów: Krajowa Rada Narodowa, Manifest PKWN, Polska Lubelska, Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej (TRJN); - zna daty: ogłoszenia Manifestu PKWN (VII 1944), konferencji w Jałcie (II 1945).	– wyjaśnia znaczenie terminu proces szesnastu; – identyfikuje postacie: Stanisława Mikołajczyka, Leopolda Okulickiego; – wymienia postanowienia konferencji w Teheranie oraz w Jałcie dotyczące Polski.	– zna daty: rozwiązania AK (I 1945), procesu szesnastu (VI 1945), powstania TRJN (VI 1945); – omawia okoliczności i skutki powstania TRJN.	– wyjaśnia znaczenie terminu Niepodległość („NIE”); – identyfikuje postać Edwarda Osóbki-Morawskiego; – przedstawia najważniejsze etapy procesu przejmowania władzy w Polsce przez komunistów; – podaje przejawy zależności Polski od ZSRS po wojnie – opisuje metody represji	– ocenia stosunek wielkich mocarstw do sprawy polskiej.

						zastosowane przez komunistów wobec Polskiego Państwa Podziemnego.	
Rozdział III: Świat po II wojnie światowej							
1. Początek zimnej wojny	- skutki II wojny światowej; - konferencja w Poczdamie i procesy norymberskie; - powstanie ONZ; - ekspansja komunizmu w Europie; - zimna wojna i doktryna Trumana - kryzys berliński; - powstanie dwóch państw niemieckich - powstanie NATO.	II wojna światowa i jej etapy (XXXII); - wymienia główne decyzje konferencji wielkiej trójki (Teheran, Jałta, Poczdam) (XXXII.4); Świat po II wojnie światowej (XXXV); - charakteryzuje bezpośrednie skutki II wojny światowej, wyróżniając następstwa polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe, z uwzględnieniem powstania Organizacji Narodów Zjednoczonych (XXXV.1); - wyjaśnia przyczyny rozpadu koalicji antyhitlerowskiej oraz opisuje początki zimnej	– wyjaśnia znaczenie terminów: Organizacja Narodów Zjednoczonych, układ dwubiegunowy, Powszechna deklaracja praw człowieka, strefa okupacyjna, żelazna kurtyna, blokada Berlina Zachodniego, NATO, reparacje wojenne; – identyfikuje postacie: Józefa Stalina, Harry’ego Trumana; – wskazuje na mapie podział Europy na blok zachodni i wschodni.	– wyjaśnia znaczenie terminów: procesy norymberskie, plan Marshalla, doktryna Trumana; – zna daty: konferencji założycielskiej ONZ (IV 1945), konferencji poczdamskiej (VII–VIII 1945), uchwalenia Powszechnej deklaracji praw człowieka (1948), powstania RFN i NRD (1949), powstania NATO (1949); – przedstawia bilans II wojny światowej dotyczący strat ludności i zniszczeń; – wyjaśnia, czym była zimna wojna.	– identyfikuje postacie: George’a Marshalla; – wymienia postanowienia konferencji w Poczdamie; – przedstawia przyczyny powstania dwóch państw niemieckich; – wskazuje okoliczności powstania NATO.	– opisuje okoliczności budowy muru berlińskiego; – wyjaśnia znaczenie terminów: Karta Narodów Zjednoczonych, Rada Bezpieczeństwa ONZ, Zgromadzenie Ogólne ONZ, sekretarz generalny ONZ, powstanie berlińskie, cztery D: denazyfikacja, demilitaryzacja, dekartelizacja, demokratyzacja; – zna daty: podpisania Karty Narodów Zjednoczonych (VI 1945), ogłoszenia planu Marshalla (1947), przemówienia	– wyjaśnia przyczyny dominacji USA i ZSRS w powojennym świecie; – ocenia znaczenie powstania ONZ; – ocenia politykę państw okupacyjnych wobec Niemiec.

		wojny (XXXV.2); - wskazuje na mapie państwa NATO i Układu Warszawskiego, charakteryzując oba bloki polityczno-wojskowe (XXXV.3); - charakteryzuje konflikty doby zimnej wojny, na dwóch wybranych przykładach (XXXV.6).				W. Churchilla w Fulton (1946), ogłoszenia doktryny Trumana (1947), blokady Berlina Zachodniego (1948-1949); – przedstawia polityczne skutki II wojny światowej; – wyjaśnia genezę blokady Berlina Zachodniego.	
TSW – Mur berliński	- miasto podzielone żelazną kurtyną - ucieczka do lepszego świata - solidarni z berlińczykami - upadek muru	(XXXV.6).	– wyjaśnia znaczenie terminu mur berliński; – zna daty: rozpoczęcia budowy muru berlińskiego (VIII 1961), zjednoczenia Niemiec (1990).	– identyfikuje postać Helmuta Kohla; – wymienia przyczyny zbudowania muru berlińskiego.	– wyjaśnia, dlaczego ludzie uciekali do Berlina Zachodniego.	– omawia okoliczności upadku muru berlińskiego; – wyjaśnia znaczenie terminu Checkpoint Charlie; – zna datę wydarzeń przy Checkpoint Charlie (1961); – identyfikuje postacie: Johna Fitzgeralda Kennedy’ego, Ronalda Reagana, Michaiła Gorbaczowa; – opisuje, jak budowano mur	– wyjaśnia, jaką rolę w komunistycznej propagandzie odgrywał mur berliński; – wyjaśnia, w jaki sposób międzynarodowa opinia publiczna zareagowała na budowę muru berlińskiego; – ocenia znaczenie, jakie dla podzielonego Berlina miały wizyty prezydentów USA – J.F. Kennedy’ego i R. Reagana.

						berliński.	
2. Za żelazną kurtyną	- ZSRS po II wojnie światowej; - kraje demokracji ludowej; - odwilż w bloku wschodnim; - Układ Warszawski - powstanie węgierskie w 1956 r.	Świat po II wojnie światowej (XXXV); - wskazuje na mapie państwa NATO i Układu Warszawskiego, charakteryzując oba bloki polityczno-wojskowe (XXXV.3); - charakteryzuje politykę ZSRS wobec państw bloku wschodniego na przykładzie interwencji zbrojnych na Węgrzech i w Czechosłowacji (XXXV.4).	– wyjaśnia znaczenie terminów: supermocarstwo, kraje demokracji ludowej, odwilż, tajny referat Chruszczowa, destalinizacja, Układ Warszawski – zna datę śmierci J. Stalina (1953)	– wyjaśnia znaczenie terminu powstanie węgierskie; – zna datę powstania węgierskiego (X 1956); – identyfikuje postać Nikity Chruszczowa – omawia cechy charakterystyczne państw demokracji ludowej.	– wyjaśnia znaczenie terminu Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej (RWPG); – wyjaśnia znaczenie śmierci Stalina dla przemian w ZSRS i krajach demokracji ludowej; – omawia okoliczności powstania i znaczenie Układu Warszawskiego.	– zna daty: powstania RWPG (1949), powstania Układu Warszawskiego (1955), XX Zjazdu KPZR (1956); – identyfikuje postać Imre Nagya – przedstawia najważniejsze tezy referatu N. Chruszczowa na XX Zjeździe KPZR i konsekwencje wygłoszenia tego przemówienia; – wymienia przyczyny i skutki powstania węgierskiego w 1956 r.; – przedstawia przebieg powstania węgierskiego z 1956 r.	– charakteryzuje i porównuje sytuację społeczno-polityczną w ZSRS po zakończeniu II wojny światowej i po śmierci Stalina; – charakteryzuje sposób sprawowania władzy i politykę prowadzoną przez N. Chruszczowa.
3. Rozpad systemu kolonialnego	- wojna domowa w Chinach; - polityka wewnętrzna Mao Zedonga; - wojna w Korei; - rozpad systemu kolonialnego;	Świat po II wojnie światowej (XXXV); - opisuje przyczyny i ocenia następstwa procesów dekolonizacyjnych (XXXV.5);	– wyjaśnia znaczenie terminów: Wielki Skok, rewolucja kulturalna, dekolonizacja, Trzeci Świat, Rok Afryki; – zna daty: wojny	– wyjaśnia znaczenie terminu metoda biernego oporu; – identyfikuje postacie: Mao Zedonga, Kim Ir Sena, Mahatmy Gandhiego;	– omawia sposoby realizacji i skutki Wielkiego Skoku w Chinach; – wyjaśnia, w jaki sposób przebiegała rewolucja	– zna datę powstania Chińskiej Republiki Ludowej (1949); – wyjaśnia znaczenie terminów:	– przedstawia rywalizację USA i ZSRS podczas wojny w Korei; – opisuje proces dekolonizacji Indochin;

	- klęska Francji w Indochinach; - powstanie Indii i Pakistanu; - upadek kolonializmu w Afryce; - kraje Trzeciego Świata.	- omawia przemiany w Chinach po II wojnie światowej (XXXV.8).	w Korei (1950–1953), Roku Afryki (1960); – wskazuje przyczyny rozpadu systemu kolonialnego.	– wskazuje na mapie Koreę, Wietnam, Chiny, Indie, Pakistan; – przedstawia najważniejsze skutki polityczne i gospodarcze procesu dekolonizacji.	kulturalna w Chinach.	czerwona książeczka, neokolonializm; – przedstawia przyczyny i skutki wojny domowej w Chinach po II wojnie światowej; – opisuje komunistyczne reżimy w Chinach i Korei Północnej, szczególnie uwzględniając stosunek władzy do jednostki; – opisuje skutki polityki gospodarczej i kulturalnej Mao Zedonga; – podaje przyczyny konfliktu indyjsko-pakistańskiego; – przedstawia skutki rozpadu brytyjskiego imperium kolonialnego w Indiach.	– charakteryzuje konflikty zbrojne w Afryce; – charakteryzuje problemy państw Trzeciego Świata po uzyskaniu niepodległości; – omawia przyczyny i skutki konfliktów w Azji w czasie zimnej wojny; – ocenia rolę Mahatmy Gandhiego w procesie dekolonizacji Indii.
4. Konflikt na Bliskim Wschodzie	- powstanie państwa Izrael; - rewolucja islamska w Iranie;	Świat po II wojnie światowej (XXXV); - opisuje przyczyny konfliktu na Bliskim	– wyjaśnia znaczenie terminów: Bliski Wschód, syjonizm; – zna daty: powstania	– wyjaśnia znaczenie terminu konflikt żydowsko-palestyński;	– wyjaśnia znaczenie terminu „Pustynna burza”; – wymienia	– zna datę wojny o niepodległość Izraela (1948–1949);	– ocenia znaczenie rozpowszechnienia nowych środków transportu;

	- I wojna w Zatoce Perskiej.	Wschodzie (XXXV.7).	Izraela (1948), rewolucji islamskiej w Iranie (1979), I wojny w Zatoce Perskiej (1990).	– identyfikuje postacie: Dawida Ben Guriona, Jasira Arafata, Ruhollaha Chomejniego; – wskazuje na mapie rejon Bliskiego Wschodu i Zatoki Perskiej.	przyczyny konfliktów izraelsko-arabskich; – przedstawia okoliczności, w jakich powstało państwo Izrael.	– identyfikuje postać Saddama Husajna; – omawia proces powstawania państwa Izrael i jego funkcjonowanie w pierwszych latach niepodległości; – opisuje charakter konfliktu bliskowschodniego; – omawia konflikt w rejonie Zatoki Perskiej; – przedstawia przyczyny i skutki rewolucji islamskiej w Iranie.	– ocenia rolę mocarstw światowych w konflikcie bliskowschodnim.
5. Zimna wojna i wyścig zbrojeń	- rywalizacja Wschód–Zachód; - kryzys kubański; - wojna w Wietnamie; - rywalizacja w kosmosie; - rządy Breżniewa; - praska Wiosna 1968 r.	Świat po II wojnie światowej (XXXV); - charakteryzuje politykę ZSRS wobec państw bloku wschodniego na przykładzie interwencji zbrojnych na Węgrzech i w Czechosłowacji (XXXV.4); - charakteryzuje konflikty doby	– wyjaśnia znaczenie terminów: wyścig zbrojeń; – identyfikuje postacie: Nikity Chruszczowa, Fidela Castro, Johna F. Kennedy’ego.	– wyjaśnia znaczenie terminów: kryzys kubański, Praska Wiosna; – zna daty: wysłania pierwszego człowieka w kosmos (1961), ogłoszenia blokady morskiej Kuby (1962), Praskiej Wiosny (1968); – wyjaśnia, na czym polegała rywalizacja	– zna daty: umieszczenia pierwszego sztucznego satelity w kosmosie (1957), lądowania na Księżycu (1969); – przedstawia przyczyny i skutki konfliktu kubańskiego; – omawia przyczyny i skutki	– identyfikuje postacie: Dwighta Eisenhowera, Jurija Gagarina, Neila Armstronga, Aleksandra Dubčeka; – omawia główne założenia polityki zagranicznej ZSRS i USA w latach 60. i 70. XX w.; – przedstawia	– omawia wpływy ZSRS na świecie i ocenia ich polityczne konsekwencje.

		zimnej wojny, na dwóch wybranych przykładach (XXXV.6).		(zimna wojna) między USA i ZSRS w dziedzinach: wojskowości i podboju kosmosu.	Praskiej Wiosny.	przyczyny i skutki amerykańskiej interwencji w Wietnamie; – wyjaśnia okoliczności interwencji sił Układu Warszawskiego w Czechosłowacji.	
6. Droga ku wspólnej Europie	- demokratyzacja Europy Zachodniej - upadek europejskich dyktatur; - początek integracji europejskiej - powstanie EWG i Euratomu; - powstanie Unii Europejskiej.	Świat po II wojnie światowej (XXXV); - przedstawia cele i główne etapy rozwoju Unii Europejskiej (XXXV.10).	– wyjaśnia znaczenie terminów: Unia Europejska, euro; – zna datę powstania Unii Europejskiej w wyniku zawarcia traktatu z Maastricht (1992); – podaje przyczyny integracji europejskiej; – identyfikuje postać Roberta Schumana.	– wyjaśnia znaczenie terminów: traktaty rzymskie, Europejska Wspólnota Węgla i Stali (EWWiS), Europejska Wspólnota Gospodarcza (EWG), Euratom, układ z Schengen, traktat z Maastricht; – zna daty: powstania EWWiS (1952), podpisania traktatów rzymskich (1957).	– zna daty: ogłoszenia planu Schumana (1950), podpisania układu w Schengen (1985); – identyfikuje postacie: Konrada Adenauera, Alcida de Gasperiego; – wskazuje na mapie państwa założycielskie EWG oraz państwa należące do UE; – wymienia zjawiska, które wpłynęły na umocnienie się demokracji w Europie Zachodniej po II wojnie światowej.	– wyjaśnia znaczenie terminów: plan Schumana, Komisja Europejska, Parlament Europejski, Rada Europejska, Beneluks, unia celna; – przedstawia etapy tworzenia Unii Europejskiej; – wyjaśnia, w jaki sposób doszło do demokratycznych przemian w krajach Europy Zachodniej i Południowej.	– wskazuje na mapie etapy rozszerzania EWG; – omawia wpływ integracji europejskiej na rozwój gospodarczy i demokratyzację państw Europy Zachodniej; – ocenia gospodarcze i polityczne skutki integracji europejskiej.
7. Przemiany społeczne	- rewolucja obyczajowa;	Świat po II wojnie światowej (XXXV);	– wyjaśnia znaczenie terminów: rewolucja	– zna datę obrad soboru	– zna datę buntów studenckich we	– przedstawia cele buntów	– wyjaśnia znaczenie terminów:

i kulturowe w drugiej połowie XX w.	- ruchy kontestatorskie; - bunt studentów; - prawa kobiet; - terroryzm polityczny; - walka z segregacją rasową w USA; - sobór watykański II.	- opisuje najważniejsze przemiany kulturowe i społeczne po II wojnie światowej (XXXV.11).	obyczajowa, ruch kontestatorski, hipisi, pacyfizm, feminizm, segregacja rasowa.	watykańskiego II (1962–1965); – identyfikuje postacie: Martina Luthera Kinga, Jana XXIII, Pawła VI.	Francji (1968); – przedstawia przyczyny przemian społecznych i kulturowych w drugiej połowie XX w.; – omawia cechy charakterystyczne rewolucji obyczajowej i jej skutki.	studentów w krajach zachodnich w latach 60; – wymienia hasła ruchów kontestatorskich; – wyjaśnia, na czym polegała walka z segregacją rasową w USA; – wymienia skutki obrad soboru watykańskiego II; – prezentuje poglądy ruchów walczących o prawa kobiet w XX w.; – omawia przyczyny, przejawy i skutki buntów studentów; – opisuje walkę o równouprawnienie rasowe; – wymienia przykłady zespołów rockowych, które miały wpływ na kształtowanie się kultury młodzieżowej lat 60. i 70.	kontrkultura, laicyzacja, Greenpeace, Woodstock, terroryzm polityczny; – omawia cechy charakterystyczne ruchów kontestatorskich i pacyfistycznych; – wymienia przejawy terroryzmu politycznego; – ocenia skutki społeczne, kulturalne i polityczne przemian obyczajowych lat 60. XX w.; – ocenia znaczenie reform soboru watykańskiego II.
Rozdział IV: Polska po II wojnie światowej							

1. Początki władzy komunistów w Polsce	- nowa Polska; - Polacy wobec komunistów; - referendum ludowe w 1946 r.; - sfałszowane wybory w 1947 r.; - podziemie antykomunistyczne; - przemiany gospodarcze.	II wojna światowa i jej etapy (XXXII); - przedstawia bezpośrednie skutki II wojny światowej, w tym problem zmiany granic i przesiedleń ludności (XXXII.5); Początki komunizmu w Polsce (XXXVI); - przedstawia okoliczności przejęcia władzy w Polsce przez komunistów (XXXVI.1); - charakteryzuje postawy Polaków wobec nowych władz, z uwzględnieniem różnych form oporu (XXXVI.2).	– wyjaśnia znaczenie terminów: Ziemie Odzyskane, przesiedlenia ludności, Polska Partia Robotnicza, Polskie Stronnictwo Ludowe (PSL), żołnierze niezłomni (wyklęci).	– wyjaśnia znaczenie terminów: akcja „Wisła”, referendum ludowe, demokracja ludowa, reforma rolna, nacjonalizacja przemysłu; – zna daty: referendum ludowego (1946), pierwszych powojennych wyborów parlamentarnych (1947); – identyfikuje postacie: Stanisława Mikołajczyka, Witolda Pileckiego, Danuty Siedzikówny „Inki”; – wskazuje na mapie granice Polski po II wojnie światowej, kierunki powojennych przesiedleń ludności na ziemiach polskich;	– wyjaśnia znaczenie terminów: Urząd Bezpieczeństwa (UB), cenzura przewencyjna, Zrzeszenie „Wolność i Niezawisłość” (WiN), bitwa o handel; – identyfikuje postać Józefa Franczaka „Lalusia”; – przedstawia przyczyny i skutki migracji ludności na ziemiach polskich po II wojnie światowej; – opisuje metody, dzięki którym komuniści zdobyli władzę w Polsce.	– charakteryzuje międzynarodowe uwarunkowania ukształtowania polskiej granicy państwowej po II wojnie światowej; – przedstawia okoliczności i skutki przeprowadzenia referendum ludowego; – przedstawia realia funkcjonowania podziemia niepodległościowego; – przedstawia etapy przejmowania władzy w Polsce przez komunistów; – przytacza metody terroru stosowane przez komunistów.	– ocenia postawę żołnierzy wyklętych – ocenia postawy Polaków wobec nowego reżimu; – podaje przejawy zależności Polski od ZSRS po wojnie; – omawia przebieg odbudowy Warszawy; – określa społeczne i polityczne konsekwencje wprowadzenia dekretów o reformie rolnej oraz nacjonalizacji przemysłu.
TSW – Jak Polacy zasiedlali Ziemie Odzyskane?	- przejmowanie kontroli; - napływ osadników; - zagospodarowywanie Ziem Odzyskanych; - <i>Sami swoi</i>.	(XXXVI.1); (XXVII.1).	– wyjaśnia znaczenie terminów: Ziemie Odzyskane, szabrownictwo; – zna daty: początku napływu osadników	– omawia proces przejmowania kontroli nad Ziemiami Odzyskanymi przez Polaków;	– omawia przyczyny napływu osadników na Ziemie Odzyskane; – przedstawia postawy Polaków,	– wyjaśnia, jak propaganda komunistyczna propagowała ideę Ziem Odzyskanych; – wyjaśnia, jak	– ocenia politykę władz komunistycznych wobec Ziem Odzyskanych.

			na Ziemie Odzyskane (1945), akcji „Wisła” (1947).	– wymienia, skąd pochodzili osadnicy, którzy znaleźli się na Ziemiach Odzyskanych.	którzy znaleźli się na Ziemiach Odzyskanych.	władze polskie traktowały Niemców zamieszkujących Ziemie Odzyskane; – przedstawia rolę Kościoła katolickiego w integracji Ziem Odzyskanych z Polską; – wymienia przykłady filmów o losach Ziem Odzyskanych i ich mieszkańcach.	
2. Polska w czasach stalinizmu	- powstanie PZPR; - przemiany gospodarczo-społeczne; - próba kolektywizacji rolnictwa; - okres stalinizmu w Polsce (1948–1956) - socrealizm; - konstytucja stalinowska 1952 r.; - walka z Kościołem katolickim.	Stalinizm w Polsce i jego skutki (XXXVII) - przedstawia system terroru stalinowskiego i przemiany ustrojowe, gospodarczo-społeczne i kulturowe w okresie stalinizmu (XXXVII.1).	– wyjaśnia znaczenie terminów: Polska Zjednoczona Partia Robotnicza (PZPR), system monopartyjny, Polska Rzeczpospolita Ludowa (PRL), system centralnego sterowania gospodarką, Państwowe Gospodarstwo Rolne; – identyfikuje postacie: Władysława Gomułki, Bolesława Bieruta.	– wyjaśnia znaczenie terminów: plan sześcioletni, kolektywizacja, stalinizm, socrealizm; – zna daty: powstania PZPR (1948), przyjęcia Konstytucji PRL (1952); – podaje założenia planu sześcioletniego.	– zna datę planu sześcioletniego (1950–1955); – wyjaśnia znaczenie terminów: „wyścig pracy”, przodownik pracy, kułak; – podaje główne cechy ustroju politycznego Polski w okresie stalinowskim; – wskazuje cechy charakterystyczne socrealizmu w kulturze polskiej.	– przedstawia okoliczności powstania PZPR; – przedstawia konsekwencje społeczne i ekonomiczne planu sześcioletniego; – omawia cele propagandy komunistycznej w czasach stalinizmu; – przedstawia założenia Konstytucji PRL z 1952 r.;	– ocenia kult jednostki w Polsce w okresie stalinizmu.

						– opisuje system represji władz komunistycznych wobec Kościoła.	
3. Czasy Gomułki (1956–1970)	- PRL po śmierci Stalina; - Poznański Czerwiec; - rządy Gomułki – mała stabilizacja; - spór z Kościołem; - marzec 1968 r.; - grudzień 1970 r.	Stalinizm w Polsce i jego skutki (XXXVII); - wyjaśnia przyczyny i skutki poznańskiego czerwca 1956 r. oraz znaczenie wydarzeń październikowych 1956 r. (XXXVII.2); Polska w latach 1957–1981 (XXXVIII); - opisuje system władzy w latach 60. i 70. w PRL i formy uzależnienia od ZSRS (XXXVIII.1) - charakteryzuje realia życia społecznego i kulturalnego z uwzględnieniem specyfiki czasów gomułkowskich i gierkowskich (XXXVIII.2); - przedstawia i sytuje w czasie różnorodność przyczyn kryzysów	– wyjaśnia znaczenie terminów: Służba Bezpieczeństwa (SB), odwilż październikowa, mała stabilizacja, obchody Tysiąclecia Chrztu Polski; – zna daty: śmierci J. Stalina (1953), obchodów Tysiąclecia Chrztu Polski (1966); – identyfikuje postacie: Władysława Gomułki, kardynała Stefana Wyszyńskiego; – prezentuje okoliczności dojścia W. Gomułki do władzy.	– wyjaśnia znaczenie terminów: poznański Czerwiec, „polska droga do socjalizmu”, Marzec 1968 r., Grudzień 1970 r.; – zna daty: wydarzeń poznańskich (VI 1956), polskiego Października (X 1956), wydarzeń marcowych (III 1968), wydarzeń grudniowych na Wybrzeżu (XII 1970); – charakteryzuje okres rządów W. Gomułki, w tym politykę zagraniczną PRL.	– wyjaśnia przyczyny i skutki oraz opisuje przebieg wydarzeń poznańskiego Czerwca i polskiego Października w 1956 r.; – omawia przejawy odwilży październikowej w Polsce; – przedstawia przebieg obchodów milenijnych.	– zna datę wystosowania listu episkopatu polskiego do episkopatu niemieckiego (1965); – identyfikuje postać Romka Strzałkowskiego; – omawia proces odwilży; – charakteryzuje przyczyny i narastanie konfliktu władz z Kościołem katolickim; – wyjaśnia przyczyny i skutki kampanii antysemitkiej w Polsce w 1968 r.; – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>List 34</i>, Zmotoryzowane Odwoły Milicji Obywatelskiej (ZOMO);	– ocenia postawę W. Gomułki wobec wydarzeń poznańskich; – ocenia zachowanie władz PRL w obliczu wydarzeń na Wybrzeżu w 1970 r.; – ocenia rolę Kościoła katolickiego i środowisk studenckich w kształtowaniu opozycji wobec władz PRL; – wymienia przedstawicieli polskiej szkoły filmowej; – opisuje normalizację stosunków między Polską a Republiką Federalną Niemiec.

		politycznych i społecznych (XXXVIII.3); - wyjaśnia znaczenie roli Kościoła katolickiego dla stosunków politycznych i społecznych (XXXVIII.4).				- wyjaśnia przyczyny i skutki wydarzeń z Marca 1968 r. i Grudnia 1970 r.	
4. Polska w czasach Gierka	- „Druka Polska” Edwarda Gierka; - życie na kredyt; - życie codzienne w PRL; - propaganda sukcesu; - nowelizacja konstytucji.	Polska w latach 1957–1981 (XXXVIII); - charakteryzuje realia życia społecznego i kulturalnego z uwzględnieniem specyfiki czasów gomułkowskich i gierkowskich (XXXVIII.2); - przedstawia i sytuje w czasie różnorodność przyczyn kryzysów społecznych w latach 1968, 1970, 1976 i ich konsekwencje (XXXVIII.3).	- wyjaśnia znaczenie terminów: „druka Polska”, propaganda sukcesu; - identyfikuje postać Edwarda Gierka; - przedstawia przemiany w życiu codziennym Polaków za rządów E. Gierka.	- wymienia cechy charakterystyczne rządów E. Gierka; - opisuje życie codzienne w czasach PRL.	- zna datę nowelizacji Konstytucji PRL (1976); - omawia wpływ zagranicznych kredytów na rozwój przemysłu ciężkiego i górnictwa; - wyjaśnia, na czym polegała propaganda sukcesu w czasie rządów E. Gierka.	- wyjaśnia znaczenie terminów: ukryte bezrobocie, kino moralnego niepokoju; - identyfikuje postacie: Andrzeja Wajdy, Krzysztofa Zanussiego, Kazimierza Górskiego, Huberta Wagnera; - wyjaśnia, dlaczego polityka gospodarcza E. Gierka nie przyniosła spodziewanych rezultatów; - przedstawia okoliczności i skutki	- ocenia okres rządów E. Gierka.

						nowelizacji konstytucji w 1976 r.; – przedstawia wpływ kina moralnego niepokoju na kształtowanie postaw Polaków.	
Rozdział V: Upadek komunizmu							
1. Początki opozycji demokratycznej w Polsce	- czerwiec 1976 r.; - powstanie opozycji antykomunistycznej; - rozwój opozycji; - papież Polak.	Polska w latach 1957–1981 (XXXVIII); - wyjaśnia znaczenie roli Kościoła katolickiego dla stosunków politycznych i społecznych (XXXVIII.4); - opisuje narodziny i działania opozycji politycznej w latach 1976–1980 (XXXVIII.5); - przedstawia wpływ Jana Pawła II na przemiany społeczne i polityczne (XXXVIII.6).	– wyjaśnia znaczenie terminu Komitet Obrony Robotników (KOR); – identyfikuje postacie: Jana Pawła II, Jacka Kuronia;	– wyjaśnia znaczenie terminu Czerwiec 1976 r.; – zna daty: wydarzeń czerwcowych (1976), powstania KOR (1976), wyboru Karola Wojtyły na papieża (16 X 1978), pierwszej pielgrzymki Jana Pawła II do Polski (1979).	– opisuje genezę, przebieg i skutki wydarzeń czerwcowych w 1976 r.; – określa cele i opisuje działalność KOR-u; – wyjaśnia wpływ wyboru Karola Wojtyły na papieża na sytuację w Polsce.	– wyjaśnia znaczenie terminów: drugi obieg, Wolne Związki Zawodowe (WZZ); – identyfikuje postacie: Stanisława Pyjasa, Jana Józefa Lipskiego, Antoniego Macierewicza, Zbigniewa i Zofii Romaszewskich, Leszka Moczulskiego; – przedstawia okoliczności narodzin opozycji demokratycznej w Polsce; – charakteryzuje	– wyjaśnia, dlaczego władze komunistyczne w mniejszym stopniu niż dotąd represjonowały ugrupowania opozycyjne.

						rozwój organizacji opozycyjnych w latach 70. XX w.	
2. Powstanie „Solidarności”	- strajki sierpniowe w 1980 r.; - utworzenie NSZZ „Solidarność”; - na drodze do konfrontacji.	Polska w latach 1957–1981 (XXXVIII); - wyjaśnia przyczyny i następstwa strajków sierpniowych w 1980 r. (XXXVIII.7); - charakteryzuje ruch społeczny „Solidarność” (XXXVIII.8).	– wyjaśnia znaczenie terminów: strajk okupacyjny, 21 postulatów „Solidarności”, NSZZ „Solidarność”; – zna datę strajków sierpniowych (VIII 1980), porozumień sierpniowych z Gdańska (31 VIII 1980); – identyfikuje postacie: Lecha Wałęsy, Anny Walentynowicz.	– wyjaśnia znaczenie terminów: wydarzenia sierpniowe, porozumienia sierpniowe; – przedstawia przyczyny i skutki strajków sierpniowych w 1980 r.	– wyjaśnia znaczenie terminów: Międzyzakładowy Komitet Strajkowy (MKS), karnawał „Solidarności”; – omawia przebieg wydarzeń sierpniowych.	– zna daty: powstania NSZZ „Solidarność” (IX 1980), zamachu na Jana Pawła II (V 1981); – identyfikuje postacie: Bogdana Borusewicza, Andrzeja Gwiazdy, Mehmeta Alego Ağcy; – omawia działalność NSZZ „Solidarność” w okresie tzw. karnawału „Solidarności”; – przedstawia reakcję ZSRS na wydarzenia w Polsce w 1980 r.	– wyjaśnia, w jaki sposób władze komunistyczne w Polsce przygotowywały się do konfrontacji siłowej z opozycją.
3. Stan wojenny w Polsce	- wprowadzenie stanu wojennego; - internowanie opozycjonistów; - reakcja społeczeństwa - ostatnie lata PRL.	Dekada 1981–1989 (XXXIX); - wyjaśnia przyczyny wprowadzenia stanu wojennego, opisuje jego konsekwencje	– wyjaśnia znaczenie terminów: stan wojenny, Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego (WRON), internowanie; – zna datę	– przedstawia okoliczności wprowadzenia stanu wojennego w Polsce;	– charakteryzuje przebieg stanu wojennego w Polsce.	– zna daty: pacyfikacji kopalni „Wujek” (XII 1981), zamordowania ks. J. Popiełuszki (1984); – przedstawia reakcję świata na	– ocenia postawy społeczeństwa wobec stanu wojennego.

		(XXXIX.1); - przedstawia postawy Polaków wobec stanu wojennego, analizuje fenomen oporu społecznego (XXXIX.2).	wprowadzenia stanu wojennego (13 XII 1981); – identyfikuje postacie: Wojciecha Jaruzelskiego, Lecha Wałęsy, Jerzego Popiełuszki.			sytuację w Polsce w okresie stanu wojennego, w tym przyznanie Pokojowej Nagrody Nobla Lechowi Wałęsie; – charakteryzuje sytuację PRL po zniesieniu stanu wojennego; – przedstawia reakcję społeczeństwa na stan wojenny; – wskazuje wydarzenia, które doprowadziły do upadku komunizmu w Polsce.	
TSW – Jak Pomarańczowa Alternatywa walczyła z komunizmem?	- początki Pomarańczowej Alternatywy; - pomarańczowa Alternatywa w akcji; - działalność po Okrągłym Stole.	(XXXIX.2).	– wyjaśnia znaczenie terminu Pomarańczowa Alternatywa.	– zna daty: szczytu aktywności ulicznej Pomarańczowej Alternatywy (1987–1988), końca działalności Pomarańczowej Alternatywy (1990); – identyfikuje postać Waldemara Fydrycha.	– wyjaśnia, jakie idee przyświecały Pomarańczowej Alternatywie; – wymienia przykłady akcji Pomarańczowej Alternatywy.	– identyfikuje postać Krzysztofa Skiby; – zna daty pierwszych akcji ulicznych Pomarańczowej Alternatywy (1981); – przedstawia okoliczności powstania Pomarańczowej Alternatywy; – wyjaśnia, jak	– ocenia wpływ Pomarańczowej Alternatywy na kształtowanie postaw antykomunistycznych i obalenie komunizmu.

						władze reagowały na akcje Pomarańczowej Alternatywy; – omawia działalność Pomarańczowej Alternatywy po Okrągłym Stole.	
4. Rozpad bloku wschodniego	- kryzys ZSRS ; - Ronald Reagan prezydentem USA; - próby reform w ZSRS; - Jesień Ludów; - rozpad ZSRS.	Świat po II wojnie światowej (XXXV); - charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 1989–1991, z uwzględnieniem rozpadu ZSRS (XXXV.9).	– wyjaśnia znaczenie terminu Jesień Ludów; – identyfikuje postacie: Ronalda Reagana, Michaiła Gorbaczowa, Václava Havla.	– wyjaśnia znaczenie terminów: aksamitna rewolucja, <i>perestrojka</i>, <i>głasność</i>; – zna daty: obalenia komunizmu w europejskich państwach bloku wschodniego (1989–1990), zjednoczenia Niemiec (1990), rozpadu ZSRS (1991).	– wyjaśnia znaczenie terminu pucz Janajewa; – identyfikuje postacie: Borysa Jelcyna, Giennadija Janajewa; – przedstawia przejawy kryzysu ZSRS w latach 80. XX w.; – wyjaśnia okoliczności rozpadu ZSRS.	– zna daty: interwencji zbrojnej ZSRS w Afganistanie (1979–1989), przejęcia władzy przez Gorbaczowa (1985), puczu Janajewa (1991), rozwiązania RWPG i Układu Warszawskiego (1991), rozwiązania ZSRS (XII 1991); – charakteryzuje politykę R. Reagana i jej wpływ na zmianę sytuacji międzynarodowej; – charakteryzuje wydarzenia Jesieni Ludów w państwach bloku wschodniego; – omawia proces	– ocenia rolę M. Gorbaczowa i R. Reagana w zmianie układu sił w polityce międzynarodowej – przedstawia rolę Gorbaczowa w upadku komunizmu w państwach bloku wschodniego; – wymienia próby reform w ZSRS i określa ich skutki polityczne.

						rozpadu ZSRS, uwzględniając powstanie niepodległych państw w Europie; – wyjaśnia, jakie były przyczyny rozwiązania RWPg i Układu Warszawskiego.	
5. Początek III Rzeczypospolitej	- obrady Okrągłego Stołu; - wybory czerwcowe w 1989 r.; - „Wasz prezydent, nasz premier”; - budowa III Rzeczypospolitej.	Dekada 1981–1989 (XXXIX); - wyjaśnia przyczyny zawarcia porozumienia „okrągłego stołu”, przedstawia jego głównych uczestników i opisuje postanowienia (XXXIX. 3); - opisuje Narodziny III Rzeczypospolitej (XL); - opisuje kluczowe przemiany ustrojowe w latach 1989–1997 (XL.1).	– wyjaśnia znaczenie terminów: obrady Okrągłego Stołu, wybory czerwcowe; – zna daty: obrad Okrągłego Stołu (II–IV 1989), wyborów czerwcowych (4 VI 1989); – identyfikuje postacie: Lecha Wałęsy, Wojciecha Jaruzelskiego, Tadeusza Mazowieckiego.	– wyjaśnia znaczenie terminów: Obywatelski Klub Parlamentarny (OKP), sejm kontraktowy; – zna datę powołania rządu T. Mazowieckiego (1989).	– podaje postanowienia i skutki obrad Okrągłego Stołu; – przedstawia następstwa wyborów czerwcowych.	– wyjaśnia znaczenie terminów: „gruba linia”/„gruba kreska”, ustalenia z Magdaleny; – zna daty: wyboru W. Jaruzelskiego na prezydenta (VII 1989); – identyfikuje postacie: Czesława Kiszczaka, Leszka Balcerowicza, Bronisława Geremka, Krzysztofa Skubiszewskiego; – omawia okoliczności zwołania Okrągłego Stołu – przedstawia reformy rządu	– ocenia znaczenie obrad Okrągłego Stołu dla przemian politycznych w Polsce.

						T. Mazowieckiego.	
rozdział VI: Polska i świat w nowej epoce							
TSW – Terroryzm czeczeński	- pierwsze zamachy; - śmierć w teatrze; - atak na szkołę.		– wyjaśnia znaczenie terminu terroryzm; – zna datę zamachu na szkołę w Biełstanie (2004).	– wyjaśnia przyczyny narodzin terroryzmu czeczeńskiego.	– wymienia przykłady zamachów terrorystycznych organizowanych przez bojowników czeczeńskich.	– zna daty: pierwszego ataku terrorystycznego w Rosji przeprowadzonego przez bojowników czeczeńskich (1995), zamachu w teatrze na Dubrowce (2002); – identyfikuje postać Szamila Basajewa; – omawia przebieg i skutki zamachu na szpital w Budionnowsku; – opisuje przebieg zamachu na teatr na Dubrowce; – przedstawia przyczyny, przebieg i skutki zamachu na szkołę w Biełstanie; – opisuje działania władz rosyjskich skierowane przeciwko terrorystom czeczeńskim.	– ocenia postawy bojowników czeczeńskich i władz rosyjskich wobec problemu czeczeńskiego; – omawia skutki społeczne i polityczne zamachów bojowników czeczeńskich.
1. [3.]	- reformy gospodarcze;	Narodziny III	– wyjaśnia znaczenie	– wyjaśnia znaczenie	– omawia	– wyjaśnia	– ocenia przemiany

Polska w latach 90. XX w.	- społeczne koszty przemian ustrojowych; - rozpad obozu solidarnościowego; - sytuacja wewnętrzna Polski; - Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej; - plan Balcerowicza i jego skutki.	Rzeczypospolitej (XL); - opisuje kluczowe przemiany ustrojowe w latach 1989–1997 (XL.1); - charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne, gospodarcze i kulturo-we lat 90 (XL.2); - wyjaśnia przyczyny napięć społecznych (XL.3).	terminów: hiperinflacja, gospodarka wolnorynkowa, prywatyzacja, bezrobocie; – identyfikuje postacie: Tadeusza Mazowieckiego, Lecha Wałęsy, Leszka Balcerowicza, Jacka Kuronia, Aleksandra Kwaśniewskiego, Lecha Kaczyńskiego;	terminów: plan Balcerowicza, pluralizm polityczny; – zna daty: wdrożenia planu Balcerowicza (1990), wyboru L. Wałęsy na prezydenta (XII 1990), pierwszych w pełni demokratycznych wyborów do parlamentu (1991), wyboru A. Kwaśniewskiego na prezydenta (1995), uchwalenia Konstytucji RP (1997), wyboru L. Kaczyńskiego na prezydenta (2005); – wymienia reformy przeprowadzone w 1999 r.; – wymienia najistotniejsze przemiany ustrojowe i ekonomiczne III Rzeczypospolitej.	założenia, realizację i skutki gospodarcze planu Balcerowicza.	znaczenie terminu „wojna na górze”; – zna daty: rozwiązania PZPR (1990), uchwalenia małej konstytucji (X 1992), reformy administracyjnej (1999); – identyfikuje postacie: Jana Olszewskiego, Jarosława Kaczyńskiego, Ryszarda Kaczorowskiego; – omawia koszty społeczne reform gospodarczych – charakteryzuje scenę polityczną pierwszych lat demokratycznej Polski; – przedstawia proces budowania podstaw prawnych III Rzeczypospolitej – wyjaśnia przyczyny rozpadu obozu solidarnościowego.	polityczne i gospodarcze w Polsce po 1989 r.; – omawia podstawy ustrojowe III Rzeczypospolitej w świetle konstytucji z 1997 r.
2. [4.] Polska w NATO i UE	- Polska polityka zagraniczna;	Miejsce Polski w świecie	– wyjaśnia znaczenie terminów: NATO,	– wyjaśnia znaczenie terminu referendum	– wymienia i omawia etapy	– wyjaśnia znaczenie	– ocenia rezultaty polskiego

	- Polska w strukturach NATO; - Polska droga do UE; - polskie społeczeństwo wobec Unii; - Polska w walce z terroryzmem.	współczesnym (XLI); - ocenia znaczenie przystąpienia Polski do NATO w 1999 r. (XLI.1); - znaczenie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej w 2004 r. (XLI.2).	referendum akcesyjne, Unia Europejska; – zna daty: przyjęcia Polski do NATO (1999), wejścia Polski do UE (2004).	akcesyjne; – przedstawia przyczyny i skutki przystąpienia Polski do NATO i UE; – omawia konsekwencje członkostwa Polski w NATO.	integracji Polski z UE; – przedstawia postawy Polaków wobec problemu integracji Polski z UE.	terminów: Trójkąt Weimarski, Grupa Wyszehradzka; – zna daty: wyjścia ostatnich wojsk rosyjskich z Polski (1993), obecności polskich żołnierzy na wojnach w Afganistanie (od 2002) i Iraku (2003–2008); – określa główne kierunki polskiej polityki zagranicznej; – wymienia i omawia etapy polskiej akcesji do NATO.	członkostwa w NATO i UE; – opisuje udział Polski w wojnie z terroryzmem. – wymienia korzyści, jakie przyniosły Polsce integracja z UE oraz wejście do NATO.
--	---	---	---	---	---	---	---